

T.C.
İSTANBUL 29 MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
HADİS BİLİM DALI

EBÜ'Ş-ŞEYH ABDULLAH B. MUHAMMED VE *ZİKRÜ'L-
AKRÂN VE RİVÂYÂTÜHÜM 'AN BA 'ZİHİM BA 'ZAN* ADLI
ESERİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Muhammed Hüseyin SOFU

Danışman:

Prof. Dr. Ahmet YÜCEL

İSTANBUL

2023

T.C.
İSTANBUL 29 MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
HADİS BİLİM DALI

**EBÜ'Ş-ŞEYH ABDULLAH B. MUHAMMED VE *ZİKRÜ'L-
AKRÂN VE RİVÂYÂTÜHÜM* 'AN BA 'ZİHİM BA 'ZAN ADLI
ESERİ**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Muhammed Hüseyin SOFU

Danışman:
Prof. Dr. Ahmet YÜCEL

İSTANBUL
2023

TEZ ONAY SAYFASI

T. C.

İSTANBUL 29 MAYIS ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Temel İslam Bilimleri (Hadis) Bilim Dalı'nda 200921YL33 numaralı Muhammed Hüseyin SOFU'nun hazırladığı “*Ebü’ş-Şeyh Abdullah b. Muhammed ve Zikrû’l-akrân ve rivâyâtühüm ‘an ba’zihim ba’zan Adlı Eseri*” konulu yüksek lisans tezi ile ilgili tez savunma sınavı 18/07/2023 günü 14:00-15:30 saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin başarılı olduğuna oy birliği ile karar verilmiştir.

Prof. Dr. Ahmet YÜCEL

İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi

Prof. Dr. Zekeriya GÜLER

İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi

(Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu Başkanı)

Doç. Dr. Ayşe Esra ŞAHYAR

Marmara Üniversitesi

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Muhammed Hüseyin SOFU

18/07/2023

ÖZ

Bu çalışmada III/IV. yüzyılda yaşamış olan İsfahan'nın önde gelen meşhur hadis hâfızı ve tarihçilerinden Ebü's-Şeyh'i ve *Zikrû'l-akrân ve rivâyâtühüm 'an ba'zihim ba'zan* adlı önemli eserini incelemektedir. Eser akran rivâyetiyle ilgili olduğundan çalışma bu konu hakkında da bilgi barındırır. İlk Ebü's-Şeyh'in hayatı, ilmî şahsiyeti ve eserleri üzerinde durulmaktadır ve ardından eserin özellikleri, telif amacı, muhtevası, kaynakları ve literatürdeki yerinden bahsedilmektedir. Ebü's-Şeyh'in söz konusu eseri dışında akran rivâyetiyle alakalı hiç bir eser günümüze ulaşmamıştır.

Çalışmanın ikinci kısmında akran rivâyetinin tanımı verilir ve tarihi hakkında bilgi verildikten sonra bu konu hakkında kaleme alınan eserler zikredilmektedir. Araştırma sonucu akran rivâyetinin sekiz sebebi tespit edilmiştir: Dünya meşgalesi, Hz. Peygamber'e sormaya çekinme, muhadramın Hz. Peygamber'le, talebenin de hocasıyla buluşamaması, talebenin hocasının bütün rivâyetlerini alamaması, hadis râvisinin fakih olması, hadisi kendisinden aldığı akranın hocasının hadislerini en iyi bilen şahıs olması ve maddî sebepler olmak üzere akran rivâyetinin sekiz sebebi bulunmaktadır.

Çalışmanın son bölümünde akran râvilerin kimlikleri tespit edilip kimin hangi râviden kaç rivâyet aldığı saptanarak tablo şeklinde verilmektedir. İlk tablo müdebbec hadislerin râvilerinden oluşurken ikinci tablo müdebbec olmayan, sadece bir râvinin diğerinden rivâyet ettiği râvilerden oluşmaktadır. *Zikrû'l-akrân*'da zikredilen 462 rivâyetin 376'sı müdebbec hadis, 86'sı akran rivâyetidir. Eserde adı geçen 127 râvinin 61'i müdebbec hadis, 66'sı da rivâyetü'l-akrân nakleder. Ayrıca akran rivâyetinin özellikle ilk üç nesilde yaygın olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ebü's-Şeyh, *Zikrû'l-akrân ve rivâyâtühüm 'an ba'zihim ba'zan*, müdebbec hadis, akran rivâyeti

ABSTRACT

This study aims to introduce Abu'sh-Sheikh, one of the leading hadith scholars and historians of Isfahan, who lived in the 3rd-4th century, and his important book *Zikru'l-akran ve rivayatuhum 'an ba'zihim ba'zan*. Since his book is about peer narration, the study also contains information about this subject. Firstly, information about his life, scientific personality and books are given. Then, his important book named *Zikru'l-akran wa rivayatuhum 'an ba'zihim ba'zan* is examined. General information about the book, its characteristics, purpose of writing, content, sources and its place in the literature are mentioned. Except the the book of Abu'sh-Sheikh, no book related to peer narration has reached our day and age.

In the second part of the study, the importance and history of peer narration and the books written on this subject are mentioned. There are eight reasons for the peer narration: Inability of staying with the prophet all the time, hesitation to ask the prophet, the mukhadrams inability to meet the prophet, the narrators inability to meet the hadith scholar, student's inability to receive all the narrations of his teacher, giving preference to a faqeeh narrator and to the peer who knows the teachers narrations the best and financial situation.

In the last part of this study, the identities of the peer narrators are determined and their names are given in the form of a table by determining who received how many narrations from which narrator. While the first table consists of the narrators of the mudabbaj hadiths, the second table consists of the narrators whose hadithes are not mudabbaj. 376 of the 462 narrations mentioned in *Zikru'l-akran* are mudabbaj hadiths and 86 are peer narrations. Of the 127 narrators mentioned in the book, 61 narrated mudabbaj hadith and 66 narrated rivayet al-akran. In addition, it is seen that peer narration is common especially in the first three generations.

Keywords: Abu'sh-Sheikh, *Zikru'l-akran and rivayatuhum 'an ba'zihim ba'zan*, al-hadith al-mudabbaj, peer narration

ÖNSÖZ

Hadis öğreniminde esas olan talebenin hadisi doğrudan hocasından almasıdır. Ancak birtakım sebeplerden dolayı talebenin hadisi hocasından değil de akranından aldığı görülmektedir. Talebenin akranından hadis rivâyet etmesine rivâyetü'l-akrân denmektedir. Bazı âlimler akran rivâyetlerini bir araya getiren eserler kaleme almışlardır. Bu âlimlerden biri de İsfahânlı muhaddis ve tarihçi Ebü's-Şeyh'tir (ö. 369/979). Velûd olan bu çok yönlü alimin telif ettiği *Zikrû'l-akrân ve rivâyâtühüm 'an ba'zihim ba'zan* adlı eseri de bu gayretin sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Müellif akranların karşılıklı olarak birbirinden rivâyet ettiği müdebbec hadisleri ve sadece birinin diğerinden rivâyet ettiği akran rivâyetlerinin bir kısmını bu eserinde derlemektedir. Bu çalışmada da Ebü's-Şeyh'in bu eserinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Çalışma giriş, üç ana bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır. En sonda ise kitapta geçen müdebbec ve akran râvilerin listeleri yer almaktadır. Giriş kısmı araştırmanın önemi, amacı, yöntemi ve kullanılan kaynaklar hakkında bilgi içermektedir. İlk bölümde Ebü's-Şeyh'in hayatı, ilmî şahsiyeti ve eserleri gibi şahıs merkezli çalışmalarda tespit edilmesi amaçlanan hususlar muhtasar bir şekilde ele alınmıştır. Çalışmanın ikinci bölümde ise *Zikrû'l-akrân ve rivâyâtühüm 'an ba'zihim ba'zan* adlı eserin içeriği, özelliği ve kaynakları incelenmiştir. Ayrıca eserin yazma ve matbu nüshaları, telif amacı, literatürdeki yeri, üzerine yapılan çalışmalar ve kaynakları hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümde de akran rivâyetinin tanımı yapıldıktan sonra tarihçesi ve konuyla alakalı çalışmalar hakkında bilgi verilmiştir. Sonrasında akran rivâyetinin sebepleri zikredilmiştir. Sonuç kısmında da çalışma boyunca elde edilen verilerin değerlendirilmesi yapılmıştır. En sonda ise eserde geçen râvilerin hem kitapta geçtiği şekliyle hem de kronolojik sıralamaya göre tabloları verilmiştir.

Öncelikle idârî görevlerinin yoğunluğuna rağmen vakit ayırıp, tezin her satırını büyük bir titizlikle okuyup tashih edip yönlendirmelerde bulunan, tez boyunca akademik tecrübe ve yardımlarını esirgemeyen muhterem danışman hocam Prof. Dr. Ahmet YÜCEL'e teşekkürlerimi arz ederim. Ayrıca teklif ve tesbitleriyle tezi geliştiren değerli hocalarım Prof. Dr. Zekeriya GÜLER'e ve Doç. Dr. Ayşe Esra ŞAHYAR'a teşekkür

ederim. Aynı şekilde ara ara yardımına başvurduğum ve yönlendirmeleriyle teze çok değerli katkılarda bulunan kıymetli Dr. Öğr. Üyesi Fahreddin YILDIZ'a teşekkürü borç bilirim. Tezin bir kısmını özveri ile okuyup tenkit ve teklifleriyle katkıda bulunan ve yazdıklarımı tekrar tekrar okuyup dil, üslup ve içerik bakımından bana yardımcı olan değerli dostum Arş. Gör. Fatih BAKIR'a da teşekkürlerimi arz ederim.

İmam Şâfiî'nin "Eballâhu en yesihha illâ kitâbuhû" ifadesinin fehvasınca ehlinden gelecek tenkit, tashih ve tekliflerle tezin tekemmül edebileceği bir gerçektir.

Muvaffakiyet ancak Allah Teâlâ'dandır.

Muhammed Hüseyin SOFU

İstanbul - 2023

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI.....	ii
BEYAN.....	iii
ÖZ.....	iv
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	viii
KISALTMALAR.....	xi
TABLolar.....	xii
ŞEKİLLER.....	xiii
GİRİŞ.....	1
Konunun Önemi.....	1
Yöntem.....	2
Kaynaklar.....	3
BİRİNCİ BÖLÜM: EBÜ'Ş-ŞEYH VE ESERİ.....	4
1.1. EBÜ'Ş-ŞEYH'İN HAYATI.....	4
1.1.1. İsmi ve Nesebi.....	4
1.1.2. Tahsil Hayatı.....	5
1.1.3. Yaşadığı Dönem.....	5
1.1.4. Hocaları.....	7
1.1.5. Talebeleri.....	8
1.1.6. İlmî Şahsiyeti.....	9
1.1.7. Eserleri.....	10
1.1.7.1. Matbu Eserleri.....	11
1.1.7.2. Mahtut olan Eserleri.....	13
1.1.7.3. Kaynaklarda Geçen Eserleri.....	13
1.2. ZİKRÜ'L-AKRÂN VE RİVÂYÂTÜHÜM 'AN BA'ZİHİM BA'ZAN.....	14
1.2.1. Yazma ve Matbu Nüshaları.....	15
1.2.2. Telif Amacı.....	15

1.2.3. Literatürdeki Yeri	16
1.2.4. Üzerine Yapılan Çalışmalar.....	17
1.2.5. Özellikleri	18
1.2.6. Muhtevâsı	18
1.2.7. Yöntemi	20
1.2.7.1. Rivâyetlerin Sıralanmasında Düzensizlik.....	21
1.2.7.2. Başlıkla Uygulama Uyumsuzluğu	23
1.2.7.3. Râvi İsminde Hata Yapılması.....	24
1.2.7.4. Akran Rivâyetinde Sahâbe Nesli.....	24
1.2.8. Kaynakları.....	28
İKİNCİ BÖLÜM: RİVÂYETÜ'L-AKRÂN VE ESERDEKİ AKRAN	
RİVAYETİNİN SEBEPLERİ.....	31
1. Tanımı.....	31
2. Tarihçesi	32
3. Rivâyetü'l-akrân ile İlgili Çalışmalar	33
4. Akran Rivâyetin Sebepleri.....	35
4.1. Sahâbe Neslinde.....	36
4.1.1. Dünya Meşgalesi	36
4.1.2. Hz. Peygamber'e Sormaya Çekinme.....	38
4.1.3. Muhadramın Hz. Peygamber'le Buluşamaması	39
4.2. Tâbiîn ve Tebe-i Tâbiîn Nesillerinde.....	40
4.2.1. Talebenin Hocayla Buluşamaması.....	40
4.2.2. Talebenin Hocasının Bütün Rivâyetlerini Alamaması	44
4.2.3. Akranın Hocasının Hadislerini En İyi Bilen Şahıs Olması.....	47
4.2.4. Maddî Sebepler	49
4.2.5. Hadis Râvisinin Fakih Olması	49
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: ESERDE GEÇEN AKRAN RÂVİLERİN LİSTESİ	53
1. Müdebbec Rivâyetlerindeki Râviler	53
1.1. Müellifin Sıralaması	53
1.2. Kronolojik Sıralama 1.....	58
1.3. Kronolojik Sıralama 2.....	64
2. Akran Râviler.....	69

2.1. Müellifin Sıralaması	69
2.2. Kronolojik Sıralama.....	76
SONUÇ.....	83
KAYNAKLAR.....	85
ÖZGEÇMİŞ.....	89

KISALTMALAR

a.g.e.	adı geçen eser
a.g.mlf.	adı geçen müellif
b.	bin (oğul)
Bkz./bkz.	bakınız
çev.	çeviren
DİA	Diyanet İslâm Ansiklopedisi
h.	hicrî
İSAM	İslam Araştırmaları Merkezi
m.	miladî
nşr.	neşreden
ö.	ölümü
s.	sayfa
vd.	ve devamı
thk.	tahkik eden
t.y.	basım tarihi yok
y.y.	basım yeri yok
yay.y.	yayınevi yok

TABLÖLAR

Tablo 1: Akran Râviler.....	21
Tablo 2: Akran Râviler.....	21
Tablo 3: Akran Râviler.....	22
Tablo 4: Akran Râviler.....	23
Tablo 5: Akran Râviler.....	26
Tablo 6: Akran Râviler.....	26-27
Tablo 7: Akran Râviler.....	37
Tablo 8: Akran Râviler.....	37-38
Tablo 9: Akran Râviler.....	39-40
Tablo 10: Akran Râviler.....	41
Tablo 11: Akran Râviler.....	42
Tablo 12: Akran Râviler.....	42
Tablo 13: Akran Râviler.....	43
Tablo 14: Akran Râviler.....	43-44
Tablo 15: Akran Râviler.....	44
Tablo 16: Akran Râviler.....	46
Tablo 17: Akran Râviler.....	46-47
Tablo 18: Akran Râviler.....	47
Tablo 19: Akran Râviler.....	47-48
Tablo 20: Akran Râviler.....	48
Tablo 21: Akran Râviler.....	48-49
Tablo 22: Akran Râviler.....	49
Tablo 23: Akran Râviler.....	51
Tablo 24: Akran Râviler.....	52
Tablo 25: Akran Râviler.....	53-58
Tablo 26: Akran Râviler.....	58-64
Tablo 27: Akran Râviler.....	64-69
Tablo 28: Akran Râviler.....	69-76
Tablo 29: Akran Râviler.....	75-82

ŞEKİLLER

Şekil 1: İsnad Zinciri.....	44
Şekil 2: İsnad Zinciri.....	44
Şekil 3: İsnad Zinciri.....	45
Şekil 4: İsnad Zinciri.....	45
Şekil 5: İsnad Zinciri.....	45
Şekil 6: İsnad Zinciri.....	45
Şekil 7: İsnad Zinciri.....	45-46
Şekil 8: İsnad Zinciri.....	45-46

GİRİŞ

Konunun Önemi

Hadis âlimleri hadis ilmiyle ilgili farklı alanlarda elde ettikleri birikimlerini yazarak sonraki nesillerin istifadelerine sunmuşlardır. Bu âlimlerden biri olan Ebü's-Şeyh, *Zikrû'l-akrân ve rivâyâtühüm 'an ba'zihim ba'zan* adlı eserini yazarak akran rivâyetlerini bir araya getirmiştir. Bu çalışmada hem Ebü's-Şeyh'in tanıtılması hem de eserinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Akran rivâyeti konusu önemine binaen ilk asırlarından itibaren âlimlerin araştırma konusu olmuş, üçüncü asrın sonuna gelindiğinde alana dair müstakil eserler telif edilmiştir. Buna rağmen akran rivâyeti yeterince araştırılmamış bir alandır. Müslim b. Haccâc¹ (ö. 261/875), İbnü'l-Ahrem² (ö. 344/955), Ebü's-Şeyh³ (ö. 369/979) ve Dârekutnî⁴ (ö. 385/995) akran rivâyeti konusunda ilk eser yazan âlimlerdir. İbn Hacer (ö. 852/1449), Dârekutnî'nin Ebü's-Şeyh'in ve İbnü'l-Ahrem'in bu eserlerini özetlemiştir.⁵ Ancak Ebü's-Şeyh'in *Zikrû'l-akrân ve rivâyâtühüm 'an ba'zihim ba'zan* adlı eseri dışında hiç bir eser günümüze ulaşmamıştır. Bu bakımdan Ebü's-Şeyh'in eseri son derece önemlidir.

Günümüzde de bu konu yeterince çalışılmamıştır. Rivâyetü'l-akrân ile ilgili çalışmalar kısmında akran rivâyetini ele alan Muvaffak b. Abdillâh b. Abdilkâdir'in ve Enes Tarhan'ın makalelerinden bahsedilecektir. Bunların dışında akran rivâyeti konusunu ele alan başka bir çalışma bilinmemektedir.

Genelde hadisler akranlardan değil, hocalardan alındığı için isnadda fazla râvî bulunduğu zannedilerek hata yapılma ihtimali söz konusu olabilmektedir. İsnadda iki akran râvî bulunduğu rivâyetin iki kişi tarafından nakledildiğini zannedebilmektedir.

---

¹ Zehebî, Şemsüddîn Ebü Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Osman, *Tezkiretü'l-huffâz*, Lübnan: Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, 1998, III, 155.

² Sehâvî, Ebü'l-Hayr Şemsüddîn Muhammed b. Abdirrahmân b. Muhammed, *Fethu'l-mugîs bi-şerhi Elfiyyeti'l-hadîs li'l-'Irâkî*, Kahire: Âlemü'l-Kütüb, 1937, IV, 169.

³ Zehebî, *Tezkiretü'l-huffâz*, III, 155.

⁴ Zehebî, *a.g.e.*, III, 155.

⁵ Sehâvî, *Fethu'l-mugîs*, IV, 169.

Akran rivâyetinin bilinmesinin önemi kişiyi böyle bir hataya düşmeden korumasından kaynaklanmaktadır.

Yöntem

Çalışmada şahıs, yer ve kitap isimlerinin yazılışlarında *Diyanet İslâm Ansiklopedisi*'nin imlâsı esas alınmıştır. Ancak Türkçede bulunmayan harflerin üstüne ya da altına konulan işaretler çalışmada kullanılmamıştır. *DİA*'nın yeni imlâsı göz önünde bulundurularak izafetli olan şahıs isimlerinin yazılışlarındaki irablar transkripsiyona yansıtılmıştır. Örneğin Eyyûb b. Ebû Temîme (ö. 131/749) yerine Eyyûb b. Ebî Temîme yazımı tercih edilmiştir.

Tezde adı geçen şahısların vefat tarihleri *DİA*'daki tarih esas alınarak yazılmış ve örneğin İbn Hibbân (ö. 354/965) ve Zehebî (ö. 748/1348) şeklinde vefat tarihleri hicrî ve milâdî olarak kaydedilmiştir. Ebü's-Şeyh'in her defasında vefat tarihi yazılmamıştır. Tezin üçüncü bölümünü oluşturan *Zikrû 'l-akrân ve rivâyâtühüm 'an ba 'zihim ba 'zan* adlı eserdeki râvilerin isimlerinin listesindeki şahısların vefat tarihleri her defasında tekrar belirtilmiştir. *DİA*'da maddesi bulunmayan şahısların isimleri ve vefat tarihleri tabakât ve terâcim kitaplarından tespit edilmiştir.

Çalışmanın son bölümünde eserde hadis rivâyet eden râvilerin isimlerinin listeleri yer almaktadır. İlk liste, Ebü's-Şeyh'in kitaptaki sıralamasına göre müdebbec rivâyetlerindeki râvilerin isimlerinden oluşmaktadır. İkinci ve üçüncü liste ise ilk listenin kronolojik bir sıralamaya göre hazırlanmış şeklidir. Dördüncü liste Ebü's-Şeyh'in kitaptaki sıralamasına göre müdebbec olmayan, sadece birinin diğerinden rivâyet ettiği rivâyetlerdeki râvilerin isimlerinden oluşmaktadır. Beşinci liste de dördüncü listenin kronolojik bir sıralamaya göre hazırlanmış şeklidir. Ayrıca bu listede geçen râvilerin kimliğinin görünmesi amacıyla müellifin verdiği kadarıyla değil de râvilerin kimliklerini ifade eden tam isimlerinin verilmesi tercih edilmiştir. Müdebbec ve akran rivâyetlerinin tespiti eser taranarak gerçekleşmiştir. Ravilerin karşılıklı olarak hadis rivâyetlerinin bulunması durumunda müdebbec rivâyetler, sadece birinin diğerinden hadis rivâyetinin bulunması durumunda da akran rivâyetleri tespit edilmiştir.

Bu tezde temel İslam bilimleri araştırmalarında genellikle kullanılan dokümantasyon yöntemi kullanılmıştır. Akran rivâyetinin sebepleri tümevarım yöntemi ile, son bölümdeki râviler de tabakât türü kitapların taranması ile tespit edilmiştir. Tez,

İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi'nin tez yazım kılavuzunda zikredilen hususlara dikkate alınarak hazırlanmıştır.

Kaynaklar

Ebü's-Şeyhîn hayatı ve ilmî kişiliği hakkında bilgi ihtiva eden tezin ilk bölümünde terâcim ve tabakât türünden klasik kaynaklardan faydalanılmıştır. Ebû Nuaym el-İsfahânî'nin (ö. 430/1038) *Zikru ahbâri İsbahân*'ı, İbnü'l-Esîr'in (ö. 630/1233) *el-Lübâb fi tehzîbi'l-Ensâb*'ı, Zehebî'nin (ö. 748/1348) *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*'sı, *Tezkiretü'l-huffâz*'ı ve *Târîhu'l-islâm ve vefeyâtu'l-meşâhîr ve'l-e'alâ*'sı, Ziriklî'nin (ö. 1976) *el-A'lâm*'ı ve Ebü's-Şeyh'in (ö. 369/979) *Tabakâtu'l-muhaddisîn* ve *Kitâbu'l-azame*'sin tahkiklerinde bulununan nâşirlerin mukaddimeleri ve Muhammed Akdoğan'ın "İsfahan'da Hadisçilik" adlı doktora tezi yararlanılan kaynakların başında gelmektedir.

Zikrü'l-akrân ve rivâyâtühüm 'an ba'zihim ba'zan adlı eserin özellikleri, muhtevası, müellifin eserdeki yöntemi ve kaynakları başlıklı kısımlarda doğrudan eserin kendisinden istifade edilmiştir. *Zikrü'l-akrân*'ın yazma ve matbu nüshaları, literatürdeki yeri, üzerine yapılan çalışmalar ve telif amacı başlıklarını taşıyan bölümler de ise Zehebî'nin *Tezkiretü'l-huffâz*'ından, Sehâvî'nin (ö. 902/1497) *Fethu'l-mugîs bi-şerhi Elfiyyeti'l-hadîs li'l-İrâkî* adlı eserinden, *Zikrü'l-akrân*'ı tahkik eden Mis'ad Abdülhamîd Muhammed es-Su'dânî'nin mukaddimesinden ve Muvaffak b. Abdillâh b. Abdilkâdir'in "el-Müdebbec ve rivâyetü'l-akrân" isimli makalesinden yararlanılmıştır.

Akran rivâyeti konusunun incelendiği ikinci bölümde öncelikle hadis usûlü kaynaklarına mûraat edilmiştir. Ayrıca bunun yanında Muvaffak b. Abdillâh b. Abdilkâdir'in "el-Müdebbec ve rivâyetü'l-akrân" ve Enes Tarhan'ın "Müdebbec Kavramına Dair Bir İnceleme: Râvinin Akran Olması Şart mıdır?" adlı makalelerinden faydalanılmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümündeki râvilerin isimlerinin listesine *Zikrü'l-akrân ve rivâyâtühüm 'an ba'zihim ba'zan* adlı eser kaynaklık etmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM: EBÜ'Ş-ŞEYH VE ESERİ

1.1. EBÜ'Ş-ŞEYH'İN HAYATI

Ebü'ş-Şeyh 3/4. asırda yaşamış İsfahân'lı bir hadis âlimidir. Bu kısımda Ebü'ş-Şeyh'in ismi, nesebi, tahsil hayatı, yaşadığı dönem, hocaları, talebeleri, ilmî şahsiyeti ve eserlerinden bahsedilecektir.

1.1.1. İsmi ve Nesebi

Tabakât ve terâcim eserlerinde Ebü'ş-Şeyh ve hayatı hakkındaki bilgiler detaylı değildir. Burada mevcut olan bilgilerden hareketle hayatı hakkında bilgi verilecektir. 274/887 senesinde İsfahan'da dünyaya gelen Ebû Muhammed Abdullah b. Muhammed b. Ca'fer b. Hayyân el-Ensârî el-İsfahânî;⁶ 'Ebü'ş-Şeyh' lakabıyla meşhur olur.⁷ Nitekim İbnü's-Salâh (ö. 643/1245) *Mukaddime*'sinin 50. bölümünde künye ve isimlerden bahsederken başka künye ve isimleri olduğu halde künye şeklinde lakap alan şahıslara örnek verirken Ebü'ş-Şeyh'i zikreder. Onun künyesi Ebû Muhammed, lakabı Ebü'ş-Şeyh'tir.⁸ Aynı şekilde Zeynüddin el-İrâkî (ö. 806/1404) hadis usulüne dair meşhur manzum eserinde lakaba örnek olarak Ebü'ş-Şeyh'i verir.⁹

Tabakâtu'l-Muhaddisîn'in muhakkiki Belûşî onun 'Ebü'ş-Şeyh' lakabıyla maruf olmasının sebebinin takriben 95 sene gibi uzun bir ömür yaşadığından kaynaklanabileceğini söyler.¹⁰ Ancak *Kitâbü'l-'Azame*'nin muhakkiki Mübârekfûrî buna karşı çıkar. Ona göre yaşlılığından dolayı bir lakap verilecek olsa ona 'Ebü'ş-Şeyh' değil de 'eş-Şeyh' denirdi.¹¹ Son dönem biyografi âlimlerinden Ziriklî (ö.1976); Ebü'ş-Şeyh'in dedesine nisbetle aldığı 'el-Hayyânî'¹² nisbesini 'el-Hibbânî' olarak hatalı bir

⁶ Zehebî, Şemsüddîn Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Osman, *Târîhu'l-islâm ve vefeyâtu'l-meşâhîr ve'l-e'alâ*, y.y.: Dâru'l-garbi'l-islâmî, 2003, XXVI, 418.

⁷ Zehebî, *el-İber*, Beyrut: Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, 1985, II, 132.

⁸ İbnü's-Salâh, Ebû Amr Osman b. Abdurrahmân eş-Şehrezûrî, *Ulûmu'l-hadis*, thk. Nüreddîn İtr. Beyrût: Dâru'l-fîkr, 2015, s. 332.

⁹ İrâkî, Zeynüddin, *el-Elfiyye*, Riyad: Dâru'l-minhâc, 2007, s. 172.

¹⁰ Ebü'ş-Şeyh, *Tabakâtu'l-muhaddisîn*, Abdullah b. Muhammed, Beyrût: Müessesetü'r-risâle, 1987, I, 64, Yardım, Ali, "Ebü'ş-Şeyh", *DİA* X, 343.

¹¹ Ebü'ş-Şeyh, *Kitâbu'l-azame*, Abdullah b. Muhammed, thk. Rızâullah b. Muhammed İdrîs el-Mübârekfûrî, Riyâd: Dâru'l-Âsime, 1998, I, 50.

¹² İbnü'l-Esîr, İzzüddîn Alî b. Muhammed, *el-Lübâb fî tehzîbi'l-Ensâb*, Beyrût: Dâru's-sâdır, t.y., s. 404.

şekilde kaydeder.¹³ Bu ilk dönemlerde Arap yazısının noktalama işaretleri ve hareketlerden yoksun olmasından kaynaklanmış olmalıdır.

1.1.2. Tahsil Hayatı

Özellikle hadis, tarih ve tefsir ilminde öne çıkan Ebü’ş-Şeyh ilim ehli bir aileye mensup olduğundan ilmî bir çevrede yetişip iyi bir eğitim aldı. Nitekim babası, dayısı, anne tarafından dedesi ve annesinin dedesi muhaddistir.¹⁴ Çocukluğundan itibaren ilim meclislerinde çeşitli ilimleri öğrenmeye başladı. Kaynaklara göre Ebü’ş-Şeyh ilk eğitimini İsfahan’ın meşhur âlimlerinden olan dedesi Mahmûd b. Ferec’den aldı.¹⁵ Ebü’ş-Şeyh birçok âlime ev sahipliği yapan İsfahan’ın önde gelen âlimleri ile oraya gelen âlimlerden ilim öğrenme fırsatı buldu.¹⁶ Bununla da yetinmeyen Ebü’ş-Şeyh “Hikmetli söz müminin yitiğidir. Nerede bulursa onu almaya daha layıktır.”¹⁷ hadisi fehvasınca 300/914 senesinde yirmi altı yaşlarında iken ilim tahsili için rihle diye ifade edilen meşakkatli ilim yolculuklarına başladı.¹⁸ Farklı şehir ve ülkelerde bulunan âlimlerin ilmini elde etmek için Ahvaz, Bağdat, Basra, Harran, Irak, Kûfe, Musul, Cezîre ve Hicaz’da dönemindeki âlimlerinden farklı alanlarda ilim öğrendi.¹⁹ Çok yönlü bir âlim olan Ebü’ş-Şeyh elde ettiği ilimleri talebelerine aktarıp birçok eser yazdıktan sonra 369/979 yılında İsfahan’da vefat etti.

1.1.3. Yaşadığı Dönem

Hiç bir âlimin yaşadığı dönemin tesiri altında kalmadığı iddia edilemez, içinde bulunduğu çağın âlim üzerinde muhakkak etkisi vardır. Ebü’ş-Şeyh’in zamanında Abbâsîler güç kaybetmiş, devlet küçük parçalara ayrılmış ve sadece Bağdat’a hakim durumdaydılar. Abbâsîlerin güç kaybetmeleriyle beraber büyük fitneler zuhur etmeye başlamış, Karmatîler can ve mal emniyetini ortadan kaldırarak adeta bir kaosa sebebiyet

---

¹³ Zirikî, Muhammed Hayrüddîn b. Mahmûd, *el-A’lâm*, y.y.: Dâru’l-İlm, 2002, IV, 120; Muhammed Akdoğan, “İsfahan’da Hadisçilik” (Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017), s. 273.

¹⁴ Ebû Nuaym, Ahmed b. Abdillâh, *Zikru ahbâri İsbahân*, Beyrût: Dâru’l-kütübi’l-ilmîyye, 1990, II, 74, 120, 271.

¹⁵ Zehebî, Şemsüddîn Ebû Abdillâh Muhmmmed b. Ahmed b. Osman, *Siyeru a’lâmi’n-nübelâ*, Beyrut: Müessesetü’r-risâle, 2014, XII, 305.

¹⁶ Zehebî, *Siyeru a’lâmi’n-nübelâ*, XII, 362-363.

¹⁷ Tirmizi, *es-Sünen*, “İlim” I, 19.

¹⁸ Zehebî, *el-İber*, II, 132.

¹⁹ Zehebî, *Siyeru a’lâmi’n-nübelâ*, XII, 362-364.

vermişlerdir. O kadar ki yeryüzünün ilk mâbedi olan Kabe'ye saldırmış, katliamlar gerçekleştirmiş ve güvenliği bozmuşlardı. Bu kaos yerel kalmamış büyük bir bölgeye yayılmıştı.²⁰ Siyasi açıdan karışık dönemlerde ilmî ve entelektüel çalışmaların olumsuz yönden etkilenmemesi düşünülemez. Ancak şu belirtilmelidir ki her ne kadar Ebü'ş-Şeyh siyasi açıdan karışık bir dönemde yaşamış olsa da İsfahan'da ilmî çalışmalar sekteye uğramamış, aksine hadis ilimlerine ait en meşhur eserler bu dönemde yazılmıştır. İlim ve bilimin olumsuz yönde etkilenmemesinin sebebi İsfahan'ın öteden beri âlimlerin uğrak yeri olmasından dolayıdır.²¹

Ebü'ş-Şeyh'in yaşadığı asır genel olarak ilimler özel olarak da hadis ilmî açısından altın çağ olarak nitelendirilebilir. Hadis edebiyatının zirveye ulaştığı bu dönemde âlimler birçok eser kaleme almışlardır. Onun yaşadığı dönemde özellikle içinde bulunduğu coğrafya da son derece önemlidir. Nitekim o ilmin merkezi olan Horasan'da yaşamıştır ve hadis ilimlerine dair en çok eser telif edilen bölge orasıdır. Malum olduğu üzere Kütüb-i sitte, İbn Huzeyme ve İbn Hibban'ın sahihleri, Taberani'nin *Mucem*'i ve birçok başka hadis kitabı bu beldelerde yaşayan âlimler tarafından yazılmıştır ve bu da bölgenin ilmî bir merkez oluşunu göstermektedir.²²

İsfahan, âlimlerin sık uğradığı bir yer olması sebebiyle Belûşî tarafından "dâru's-sünne" diye isimlendirmiştir.²³ Zehebî ise *el-Emsâr zevâtü'l-âsâr*'da İsfahan'ın, dördüncü asırda hadis ilminde Bağdat ile yarışacak dereceye ulaştığını ifade eder.²⁴ Belûşî, alanında son derece yetkin, farklı ilimlerle meşgul olan âlimlerin o belde bulunduğunu kaydeder. Nice âlimler, muhaddisler, edîbler ve hatipler İsfahan'da yetişmiştir.²⁵

Tarih boyunca İsfahan, âlimlerin ilim yolculuklarının bir parçası olmuş, başta Mu'cemleriyle tanınan hadis hâfızı Taberânî (ö. 360/971), Müsned sahibi hadis hâfızı Tayâlisî (ö. 204/819) ve Sünen müellifi Ebû Dâvûd (ö. 275/889) gibi birçok âlim İsfahan'a ilim öğrenme ve orayı vatan edinme maksadıyla gelmişlerdir. Nitekim 100 sene yaşayan Taberânî 40 yaşında İsfahan'ı vatan edinip hayatının son 60 senesini bu belde

²⁰ Ebû Nuaym, *Zikru ahbâri İsbahân*, II, 90.

²¹ Ebü'ş-Şeyh, *Ahlâku'n-nebî* (nâşirin mukaddimesi), s. 19-23.

²² Ebü'ş-Şeyh, *a.g.e.*, s. 65.

²³ Ebü'ş-Şeyh, *a.g.e.*, s. 41.

²⁴ Zehebî, *el-Emsâr zevâtü'l-âsâr*, Beyrût: Dâru İbn Kesîr, 1985, 34-35.

²⁵ Ebü'ş-Şeyh, *Tabakâtu'l-muhaddisîn*, s. 41.

yaşamıştır.²⁶ İlimler açısından İsfahan'ın tarih boyunca müstesna bir konumu olduğunu bizzat İsfahan hakkında yazılan kitapların sayısı ispat eder niteliktedir. Nitekim Beluşi tahkikinde birçok âlimin İsfahan hakkında yazdığı irili ufaklı 55 eserini zikretmektedir.²⁷

1.1.4. Hocaları

Doksan beş sene gibi uzun bir hayat yaşaması, döneminin en önemli ilim merkezlerinden birinde doğup büyümesi ve İslam coğrafyasının azımsanmayacak kısmına ilim yolculukları yapması Ebü's-Şeyh'in birçok âlimden ilim öğrenmesine, pek çok önemli ilim adamına da hocalık yapmasına imkânı sağlamıştır. Daha önce ifade edildiği gibi Ebü's-Şeyh'in ilk hocası, İsfahan'ın meşhur âlimlerinden olan dedesi Mahmûd b. Ferec'dir (ö. 294/897). İlim kültürüne sahip bir aile çevresinde yetiştiğinden ilk eğitimini ailesinden aldı. Her ne kadar onun ilk hadis semâi 10 yaşındayken muhaddis İshâk b. İsmâil er Remlî'den (ö. 288/891) gerçekleştiği kaydedilse de ilmî bir çevrede yetiştiği için ilk semâi daha erken gerçekleşmiş olmalıdır.²⁸

Tespit edilebildiği kadarıyla Ebü's-Şeyh'in önde gelen hocaları muhaddis ve fakih İbn Ebî Âsım (ö. 287/900), Müsned sahibi Ebû Bekir el-Bezzâr (ö. 292/905), mu'cemleriyle tanınan hadis hâfızı Taberânî (ö. 360/971), kıraat âlimi Ebû Hâmid Ahmed b. Muhammed el-Huzâî (ö. 291/904), *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* adlı eseriyle tanınan müfessir, tarihçi ve fakih İbn Cerîr et-Taberî (ö. 310/923), muhaddis, fakih ve müfessir Ca'fer b. Muhammed el-Firyâbî (ö. 301/913), Ebû Halîfe el-Cumahî (ö. 305/917), hadis âlimi Ebû Ya'lâ el-Mevsîlî (ö. 307/919), muhaddis Ebû Arûbe el-Harrânî (ö. 318/931) ve el-Begaviyyü'l-kebîr diye tanınan hadis âlimi Ebü'l-Kâsım el-Begavî'dir (ö. 317/929). Bu zikredilen meşhur âlimler dışında Ebü's-Şeyh'in farklı alanlarda mütehasıs birçok hocası daha vardır.²⁹

Kaynaklarda Ebü's-Şeyh'in *Mu'cem* diye bilinen müstakil bir eserinde hocalarını sıralayıp haklarında bilgi verdiği ancak ilgili eserin günümüze ulaşmadığı belirtilir.³⁰ Bununla beraber onun *Tabakatü'l-muhaddisîn bi-İsfahân ve'l-vâridîne 'aleyhâ* adlı

²⁶ İbn Asâkir, *Târîhu Dimâşk*, XXII, 165.

²⁷ Ebü's-Şeyh, *a.g.e.* (nâşirin mukaddimesi), s. 46-55.

²⁸ Muhammed Akdoğan, "Ebü's-Şeyh'in Hayatı, Hadisçilik Faaliyetleri ve Eserleri", *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2/7, (2017): s. 584.

²⁹ Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, XII, 362-363.

³⁰ Ebü's-Şeyh, *Tabakâtu'l-muhaddisîn* (nâşirin mukaddimesi), s. 104.

eserinden 250 kûsür hocası hakkında malumat edinilebilir.³¹ Buna ek olarak *Tabakatü'l-muhaddisîn* adlı kitabını neşre hazırlayan Belûşî Ebü's-Şeyh'in eserinde zikretmediği 40 hocasının ismini zikreder.³² Günümüzde ise Ebü's-Şeyh'in hocalarını toplayan en hacimli eser Ebu't-Tayyib Nayîf b. Salâh Mansûrî'nin *Bulûğu'l-emânî bi terâcimi şüyûhi Ebi's-Şeyh el-İsfahânî*'sidir. Bu çalışmada müellif Ebü's-Şeyh'in 494 hocasını sıralayarak haklarında bilgi verir.³³

1.1.5. Talebeleri

Tahsil hayatı boyunca birçok âlimden ders aldığı kaydedilen Ebü's-Şeyh aynı şekilde çok sayıda öğrenci yetiştirdi. İlmî derinliğinin şöhreti her yere yayıldığından hem yakından hem uzaktan ondan ilim öğrenmek için İslam Dünyasının çeşitli coğrafyalardan gelen talebelere yıllarca ders okuttu, hadis rivayet etti ve icâzet verdi. Bilindiği üzere hadislerin güvenilirliğini birinci derecede etkileyen unsur isnad olduğundan hadis talebeleri âlî isnad elde etmek için selefîn sünneti olan “rihle” diye adlandırılan uzak mesafeleri kapsayan ilim yolculuklarına çıkmışlardır. Ebü's-Şeyh'in küçük yaşta hadis ilmiyle ilgilenmeye başlayarak³⁴ 95 sene gibi uzun bir ömür yaşaması onun âlî isnad sahibi olmasını sağladı ve bu yüzden birçok talebe ondan ilim almak için İslam dünyasının muhtelif yerlerinden İsfahan'a akın ederek onun dizinin dibine oturdu. Ebü's-Şeyh'in âlî isnada sahip olduğu 'Avâlî' ve 'Tabakatü'l-muhaddisîn' eserlerinde sadece dört ravi ile Efendimize ulaşan rivayetlerinden görülür.³⁵

Ebü's-Şeyh'in öğrencilerine bakıldığında onların ilim öğrenmek için Endülüs, Herat, Şîraz ve Bağdat gibi çok farklı coğrafyalardan geldikleri fark edilir. Aynı şekilde Ebü's-Şeyh'in ilminin genişliğini talebeleri yansıtır. Zira onların içinde muhaddisler, müfessirler, tarihçiler ve kıraat âlimlerini görmek mümkündür.³⁶

Tespit edilebildiği kadarıyla Ebü's-Şeyh'in önde gelen talebeleri arasında hanefî fakihî Ahmed b. Alî el-Cessâs (ö. 370/981), hadis hâfızı Ebû Abdullah İbn Mende (ö. 395/1005), muhaddis, tarih ve coğrafya âlimi İbn Merdûye (ö. 410/1020), Ahmed b.

³¹ Ebü's-Şeyh, *a.g.e.*, s. 81.

³² Ebü's-Şeyh, *a.g.e.*, s. 82-85.

³³ Ebu't-Tayyib Nâyif b. Salâh b. Alî el-Mansûrî, *Bulûğu'l-emânî bi terâcimi şüyûhi Ebi's-Şeyh el-İsfahânî*, Riyâd: Dâru'l-Âsime, 2012.

³⁴ Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, XVI, 276.

³⁵ Yardım, Ali, “Ebü's-Şeyh”, *DİA* X, 343.

³⁶ Ebü's-Şeyh, *a.g.e.* (nâşirin mukaddimesi), s. 87.

Abdurrahmân eş-Şîrâzî (ö. 411/1021), sûfî muhaddis Ebû Sa‘d el-Mâlînî (ö. 412/1022), *Hilyetü’l-evliyâ* müellifi tarihçi Ebû Nuaym el-İsfahânî (ö. 430/1038) ve muhaddis Ebû Tâhir Muhammed b. Ahmed b. Muhammed el-İsfahânî (ö. 445/1054) vardır.³⁷

Belûşî farklı tabakat kitaplarını tarayarak Ebü’ş-Şeyh’in talebelerinin bir listesini çıkarır. Ancak her ne kadar tahkikinde sadece 37 öğrencisinin ismini zikretse de onun çok daha fazla talebe yetiştirdiği âşikârdır.³⁸ Belûşî’nin ifade ettiğine göre Ebü’ş-Şeyh’in ilmini sonraki nesillere aktaran en meşhur öğrencileri Ebû Nuaym el-İsfahânî ile Ebû Tâhir el-İsfahânî’dir.³⁹

1.1.6. İlmî Şahsiyeti

Ebü’ş-Şeyh’in çok farklı alanlarda birçok eser yazdığı göz önünde bulundurulduğunda onun çok yönlü bir âlim olduğu anlaşılmaktadır. Muâsır tarihçilerden Ömer Rızâ Kehhâle (ö. 1987) *Mu‘cemü’l-mü‘ellifîn* adlı eserinde onu muhaddis, müfessir ve tarihçi olarak vasıflar.⁴⁰

Genel olarak tabakât ve ricâl kitaplarına bakıldığında âlimlerin Ebü’ş-Şeyh’i ta‘dîl etme konusunda ittifak halinde oldukları görülür. Örneğin Zehebî (ö. 748/1348) onun âbid, zâhid, sâlih bir kul olduğunu ifade ettikten sonra onun sâdik bir hâfiz, dönemin ilmî otoritelerinden biri ve İsfahan’ın muhaddisi olduğunu kaydeder.⁴¹ Ayrıca talebeleri Ebû Nu‘aym (ö. 430/1038) ve İbn Merdûye (ö. 410/1020) onun güvenilir olduğunu, Hatîb el-Bağdâdî (ö. 463/1071) ile İbnü’l-İmâd (ö. 1089/1679) da onun hâfiz ve güvenilir olduğunu söylerler.⁴² Sem‘ânî (ö. 562/1166) de bu münekkit âlimlerin görüşlerine katılarak onu güvenilir büyük bir hâfiz olarak kabul eder.⁴³ Süyûtî (ö. 911/1505) *Tabakatü’l-huffâz* adlı eserinde onun zamanın güvenilir âlimlerinden olduğunu ve birçok eserinin olduğunu kaydeder.⁴⁴ Ziriklî (ö. 1893-1976) de onun hem hadisi hem de ricâlini bilen hadis hâfizlarından olduğunu kaydeder.⁴⁵

³⁷ Zehebî, *Târîhu’l-İslâm*, XXVI, s. 419, a. mlf., *es-Siyer*, XVI, 277-278; İbnü’l-İmâd, *Şezerâtü’z-zeheb*, Beyrût: Dâru İbn Kesîr, 1989, IV, 374.

³⁸ Ebü’ş-Şeyh, *Tabakâtu’l-muhaddisîn*, s. 88-92.

³⁹ Ebü’ş-Şeyh, *a.g.e.* (nâşirin mukaddimesi), s. 89.

⁴⁰ Kehhâle, *Mu‘cemü’l-mü‘ellifîn*, VI, 114.

⁴¹ Zehebî, *es-Siyer*, X, s. 215; Zehebî, *Tezkiretü’l-huffâz*, III, 945.

⁴² Ebû Nuaym, *Ahbâru İsbahân*, II, 90; Zehebî, *Tezkiretü’l-huffâz*, III, 946; a. mlf., *es-Siyer*, XVI, 278-279; İbnü’l-İmâd, *Şezerâtü’z-zeheb*, IV, 373-374.

⁴³ Sem‘ânî, *el-Ensâb*, IV, 322.

⁴⁴ Süyûtî, *Tabakatü’l-huffâz*, 329.

⁴⁵ Ziriklî, *el-A‘lâm*, IV, 264.

Bununla beraber Zehebî *Siyer*'inde Ebü's-Şeyh'in eserlerinde son derece zayıf rivâyetler bulunduğunu şu kelimelerle ifade eder: "Keşke eserlerinde vâhiyât bulunmasaydı".⁴⁶ Aynı şekilde Ali Yardım da Ebü's-Şeyh'in hadiste ilmî derinliğine rağmen kitaplarına zayıf hadisler aldığından eserlerine güvenin azalmasına sebep olduğunu kaydeder.⁴⁷

Sonuç olarak Ebü's-Şeyh hakkında yapılan değerlendirmelere bakıldığında onun takva sâhibi sâlih bir kimse olduğu konusunda ihtilaf olmadığı görülür. Münekkitler onun büyük bir âlim olduğunu ifade ederler ancak eserlerine aldığı rivâyetleri titizlikle seçmemesinden dolayı eleştirirler. Bundan dolayı eserlerinden istifade edilirken bu husus göz önünde bulundurulmalı ve hadislerlerin sıhhat dereceleri araştırılmalıdır.⁴⁸

1.1.7. Eserleri

Çok yönlü bir âlim olan Ebü's-Şeyh kıraat, târîh, tefsir, fıkıh, hadis, mustalahu'l-hadis ve âlî isnad konularıyla ilgili birçok eser kaleme almıştır. Tespit edilebildiği kadarıyla velûd bir âlim olan Ebü's-Şeyh'in irili ufaklı 51 eseri vardır.⁴⁹ Zehebî, İbn Merdûye'den nakille onun tefsirinin yanında ahkâm ile ilgili eserlerinin olduğunu söyler.⁵⁰ Ayrıca "Ebü's-Şeyh'in kitaplarının çoğuna ulaştık"⁵¹ diyerek eserlerinin o dönemde mevcut olduğunu beyan eder, ancak ne yazık ki çalışmalarının çoğu ya günümüze ulaşmamıştır ya da kayıp durumdadır. Bugün mevcut olan eserlerinin bir kısmı matbu, bir kısmı da yazma halindedir.

Ebü's-Şeyh önemli bir âlim olduğundan ve eserleri de mühim konuları ele aldığından günümüze gelen çalışmaları tahkik edilip neşr edilmeye çalışılmaktadır. Nitekim sadece *Ahlâku'n-nebî ve âdâbüh* adlı eseri 4 ayrı kişi tarafından neşredilmiştir.⁵² Ayrıca Ebü's-Şeyh'in *Ahlâku'n-nebî ve âdâbüh* adlı eserinden başka hiçbir çalışması Türkçeye çevrilmemiştir. Söz konusu eser Naim Erdoğan tarafından 1995 yılında *Hız*

⁴⁶ Zehebî, *Siyer*, XII, 306.

⁴⁷ Yardım, "Ebü's-Şeyh", *DİA*, X, 344.

⁴⁸ Detaylı bilgi için bk. Ebü's-Şeyh, *Kitâbü'l-Azame*, s. 96-97.

⁴⁹ Ebü's-Şeyh, *a.g.e.* (nâşirin mukaddimesi), s. 96-105.

⁵⁰ Zehebî, *el-İber*, II, 132; *es-Siyer*, XVI, 278.

⁵¹ Zehebî, *Tezkiretü'l-huffâz*, Lübnan: Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, 1998, III, 106.

⁵² Ebü's-Şeyh, *Ahlâku'n-nebî ve âdâbüh*, thk: Ebü'l-Fazl Abdullah Muhammed Sıddîk el-Gumârî, Kahire: yay.y., 1958; Ahmed Muhammed Mürsî, Kâhire, yay.y., 1972; Seyyid el-Cümeylî, Beyrut, yay.y., 1986; Usâmeddin Seyyid ez-Zabbâtî ve Sâlih b. Muhammed el-Veneyyân, Riyâd, yay.y., 1998.

Peygamber'in Edeb ve Ahlakı başlığı ile tercüme edilmiştir.⁵³ Ebü'ş-Şeyh'in kaynaklarda geçen eserleri şu şekildedir:

1.1.7.1. Matbu Eserleri

Tespit edilebildiği kadarıyla Ebü'ş-Şeyh'in toplam 8 eseri neşr edilmiştir. Aşağıda bu eserlerin listesi bulunmaktadır. Kitapların ismi verildikten sonra eserler hakkında kısa bilgi verilmiştir.

1. *Tabakatü'l-muhaddisîn bi-İsfahân ve'l-vâridîne 'aleyhâ*:⁵⁴ Eser kaynaklarda, *Tabakâtü esmâi'l-muhaddisîn min men kadime asbahân mine's-sahâbeti ve't-tâbiîn ve men kâne bihâ min vakti fethihâ ilâ zamâninâ hâzâ* ismiyle de anılmaktadır.⁵⁵ İsminden de anlaşılacağı üzere müellif bu eserinde kendi zamanında kadar İsfahan'da bulunan ve oraya gelen âlimlerin isimlerini zikredip haklarında malumatlar verir.⁵⁶ Eser Abdülgafûr Abdülhak Hüseyin el-Belûşî tarafından 1987-1992 yılları arasında⁵⁷ ve Abdülgaffâr Süleyman el-Bündârî ile Seyyid Kisrevî Hasan tarafından 1989 yılında yayımlanmıştır.⁵⁸

2. *Ahlâku'n-nebî ve âdâbüh*: Bu eser Efendimizin ahlakının nasıl olduğunu ve bir müslümanın ahlakının nasıl olması gerektiğini hadisler yoluyla ele alan bir kitaptır. Eserde dokuz yüz altı hadis isnadlarıyla nakledilmiştir. Kitap dört ayrı kişi tarafından tahkik edilip neşredilmiştir.⁵⁹

3. *Kitâbü'l-emsâl fi'l-hadîsi'n-nebevî*:⁶⁰ Arap dili ve belâgatına çok iyi bir şekilde hâkim olan Efendimiz, dinleyicinin daha iyi anlaması için anlatmak istediğini meseller kullanarak ifade etmektedir. Hz. Peygamber'in ve onun dışında bazı belâgatçıların

---

⁵³ Erdoğan, *Hiz. Peygamber'in Edeb ve Ahlakı*, İstanbul: İz Yayıncılık, 2014.

⁵⁴ Ömer b. Rıza b. Muhammed, *Mu'cemü'l-müellifîn*, Beyrût: Dâru-ihyâi-türâsi'l-arabî, VI, 114.

⁵⁵ Ebü'ş-Şeyh, *a.g.e.* (nâşirin mukaddimesi), s. 108.

⁵⁶ Ebü'ş-Şeyh, *Tabakâtü'l-muhaddisîn* (nâşirin mukaddimesi), s. 115-117.

⁵⁷ Ebü'ş-Şeyh, *a.g.e.*, thk: Abdülgafûr Abdülhak Hüseyin el-Belûşî, Beyrût: Müessesetü'r-Risâle, 1987-1992.

⁵⁸ Ebü'ş-Şeyh, *a.g.e.*, thk: Abdülgaffâr Süleyman el-Bündârî ve Seyyid Kisrevî Hasan, Beyrut: yay.y., 1989.

⁵⁹ Ebü'ş-Şeyh, *Ahlâku'n-nebî ve âdâbüh*, thk: Ebü'l-Fazl Abdullah Muhammed Sıddîk el-Gumârî, Kahire: yay.y., 1958; Ahmed Muhammed Mürsî, Kâhire: yay.y., 1972; Seyyid el-Cümeylî, Beyrut: yay.y., 1986; Usâmeddin Seyyid ez-Zabbâtî ve Sâlih b. Muhammed el-Veneyyân, Riyâd: yay.y., 1998.

⁶⁰ Ziriklî, *el-A'lâm*, IV, 120.

kullandığı bu özlü sözleri derleyen bu eserde toplam 373 mesel bulunmaktadır. Eser 1982 yılında neşredilmiştir.⁶¹

4. *Kitâbü'l-'azame*:⁶² Ebü's-Şeyh bu eseriyle Allah'ın azametinin ortaya koymak istemiştir. Bunun için Cenab-ı Hakk'ı tefekkür etmekten, tefekkürün çeşit ve faziletlerinden, Allah'ın azametinden ve O'nun azametini göstererek insanı hayrete düşüren melekût âleminin ahvâli ile alakalı haberlerden bahsetmektedir. Eserde âyet ve merfû hadislerin yanında mevkuf ve maktu' hadislere de yer verilir. Eser Rızâullah b. Muhammed İdrîs el-Mübârekfûrî tarafından 1988 yılında yayımlanmıştır.

5. *et-Tevbîh ve't-tenbîh*: Adından da anlaşılacağı üzere müellif bu eserinde ahlâkî konuları ihtiva eden hadislere yer vermiştir. Bunun için ahlâkî ilgilendiren davranışlar farklı konulara ayrılmış ve hadisler yoluyla izah edilmiştir. Özellikle de kişinin gündelik hayatta karşılaştığı meseleler ele alınmıştır. Eser iki ayrı muhakkik tarafından 1987 ve 1988 yıllarından neşredilmiştir.⁶³

6. *Zikrû'l-akrân ve rivâyâtühüm 'an ba'zihim ba'zan*: Çalışmanın araştırma konusu olan bu eserde müellif akran râvileri ve onların birbirinden naklettikleri müdebbec hadisleri nakleder. Ancak bununla da iktifâ etmez ve sadece birinin diğerinden naklettiği hadisleri de zikreder. Eserde geçen toplam 462 hadisin 376'sı müdebbec hadis, 86'sı rivâyatü'l-akrândır. Ayrıca Ebü's-Şeyh kitabında 127 akran râvinin ismini kaydeder. 1996 yılında Mis'ad Abdülhamîd Muhammed es-Su'dânî tarafından tek cilt olarak yayımlanmıştır.⁶⁴

---

⁶¹ Ebü's-Şeyh, *Kitâbü'l-emsâl fi'l-hadîsi'n-nebevî*, thk: Abdülalî Abdülhamîd Hâmid, Bombay: Dâru's-Selefiyye, 1987.

⁶² Ziriklî, *el-A'lâm*, IV, 120; Güler, Zekeriya, *İlk Yedi Asırda Hadis İlimleri Literatürü*, Konya: Adal – Ofset, 2002, s. 143; Kâtip Çelebi, *Keşfü'z-zunûn 'an esâmi'l-kütüb ve'l-finûn*, Bağdad, Mektebetü'l-Müsennâ, 1941, II, 1439.

⁶³ Ebü's-Şeyh, *et-Tevbîh ve't-tenbîh*, thk: Ebü'l-Eşbâl Hasan b. Emîn b. Mendûh, Cizre: Mektebetü't-Tev'iyyeti'l-İslâmiyye, 1987; Mecdî Seyyid İbrâhim, İstanbul: Bulak, 1988.

⁶⁴ Ebü's-Şeyh, Abdullah b. Muhammed b. Ca'fer b. Hayyan el-Ensârî el-İsfahanî, *Zikrû'l-akrân ve rivâyâtühüm 'an ba'zihim ba'zan*, thk. Mis'ad Abdülhamîd Muhammed es-Su'dânî, Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1996.

7. *‘Avâlî hadîsi Ebi’ş-Şeyh*⁶⁵: 1996 yılında Mis’ad Abdülhamîd Muhammed es-Su’dânî hem *Zikrû’l-akrân ve rivâyâtühüm ‘an ba’zihim ba’zan* adlı eseri hem de *Avâlî hadîsi Ebi’ş-Şeyh*’i aynı kitap içerisinde yayımlamıştır.⁶⁶ *Cüz’ fihî ehâdîsi Ebî Muhammed ‘Abdillah b. Muhammed b. Ca’fer b. Hayyân* adlı eseri tahkik eden Bedr Abdullah el-Bedr⁶⁷, bu eserin *el-‘Avâlî* ile aynı çalışma olduğunu söyler.⁶⁸ Buna göre ayrı çalışma zannedilen bu iki eser aslında tek bir kitaptır. Bu çalışma Ebu’ş-Şeyh’in talebesi İbn Merdûye es-Sağîr’in (ö. 410/1020) hocasından aldığı 140 hadisi derlediği eserdir.

8. *el-Fevâ’id*: Bu eser *Fevâ’idü’l-İsbahâniyyîn* ismiyle de bilinmektedir.⁶⁹ Kitap Ali b. Hasan b. Ali el-Halebî el-Eserî tarafından 1991 yılında neşredilmiştir.⁷⁰

1.1.7.2. Mahtut olan Eserleri

Kitâbü’n-nevâdir ve’n-nütef: Sem’ânînin (ö. 489/1096) verdiği bilgiye göre, Ca’fer b. Abdilvâhid es-Sekafî (ö. 523/1129) bu eseri Ebû Tâhir İbn Abdirrahîm’den nakletmiştir. İbn Hacer, *Kitâbü’n-nevâdir’in* kendisine kadar ulaşan rivayet senedini kaydetmektedir.⁷¹

1.1.7.3. Kaynaklarda Geçen Eserleri

Günümüze ulaşıp ulaşmadığı bilinmemekle beraber kaynaklarında yer alan bazı eserleri de şunlardır:

Hadis: *es-Sünen, en-Nâsîh ve’l-mensûh mine’l-hadîs, el-Müsnedü’l-müntehab ‘ale’l-ebvâb el-müstahrec min kitâbi Müslim b. Haccâc, el-Mu‘cem*

Tefsir ve Kur’an İlimleri: *Tefsîru Ebi’ş-Şeyh, Fezâ’ilü’l-Kur’ân*

⁶⁵ Sezgin, Fuad, *Târîhu’t-turâsi’l-arabî fî ulûmi’l-Kur’an ve’l-hadîs*, trc. Mahmûd Fehmî Hicâzî. Riyâd: Câmiatü’l-İmam Muhammed b. Suûd el-İslâmiyye, 1991, I, 406.

⁶⁶ Ebü’ş-Şeyh, Abdullah b. Muhammed b. Ca’fer b. Hayyan el-Ensârî el-İsfahanî, *‘Avâlî hadîsi Ebi’ş-Şeyh*, thk. Mis’ad Abdülhamîd Muhammed es-Su’dânî, Beyrût: Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, 1996.

⁶⁷ Ebu’ş-Şeyh, *Cüz fihî ehâdîsu Ebû Muhammed Abdullah b. Muhammed b. Ca’fer b. Hayyân*, thk: Bedr Abdullah el-Bedr, Riyâd: Mektebetü’r-Rüşd, 2000.

⁶⁸ Ebu’ş-Şeyh, *a.g.e.*, s. 3-4.

⁶⁹ Ebü’ş-Şeyh, *a.g.e.* (nâşirin mukaddimesi), s. 103; Yardım, Ali, “Ebü’ş-Şeyh”, *DİA* X, 343.

⁷⁰ Bu bilgi Zekeriya Güler Hoca’mızın hadis literatürüyle ilgili devam eden çalışmasında verdiği bilgiye dayanmaktadır.

⁷¹ Sem’ânî, *Tahbîr*, I, 161, 190; İbn Hacer, *Mu‘cem*, s. 119. Ashap ve tâbiînin sözlerini ihtiva eden bu kitabın Almanya’da bir nüshası bulunmaktadır (Sezgin, *Târîhu’t-türâs*, I, 201). Bu bilgi de Zekeriya Güler Hoca’mızın hadis literatürüyle ilgili devam eden çalışmasında verdiği bilgiye dayanmaktadır.

Fıkıh: *Kitâbü't-tahâre, Kitâbü'd-dahâyâ ve'l-'akika, Şürûtü'z-zimme, Kitâbü'l-kat' ve's-serika, el-'Itk ve'l-müdebber ve'l-mükâteb, en-Nikâh, el-Ferâ'iz ve'l-vesâyâ*

Akaid: *es-Sünne, Delâ'ilü'n-nübüvve*

Tarih: *et-Târih 'ale's-sinîn, Kitâbü's-Sire, el-Emsâr (Kitâbü'l-Büldân)*

Edebiyat: *Hutabü'n-nebî, el-Edeb*

Ahlak: *Birrü'l-vâlideyn, el-Birr ve's-sıla*

Diğer Eserleri: *es-Sivâk, Kitâbü'l-'ideyn, Sevâbü'l-a'mâl, Kitâbü'l-ezân, Kitâbü'l- emvâl, el-Fiten, el-Mevâkit, el-İcâze, el-Müskir, Fevâ'idü'l-'irâkıyyîn.⁷²*

1.2. ZİKRÜ'L-AKRÂN VE RİVÂYÂTÜHÜM 'AN BA'ZİHİM BA'ZAN

Bu başlık altında öncelikle eserin yazma ve matbu nüshaları hakkında bilgi verilecektir. Ebü's-Şeyh'in eseri yazma amacından bahsedildikten sonra eserin literatürdeki yerinden ve üzerine yapılan çalışmalardan bahsedilecektir. Sonrasında eserin özellikleri, muhtevâsı, yöntemi ve kaynakları hakkında bilgi verilecektir.

Rivâyetü'l-akrân yani akrân rivâyeti ifadesiyle akrânların birbirinden rivâyeti kast edilir. Hem akrânların karşılıklı olarak birbirlerinden rivâyet ettiklerine hem de sadece birinin diğerinden rivâyette bulunmasına akrân rivâyeti denir. Bu çalışmada akrânların karşılıklı olarak birbirlerinden rivâyet ettikleri hadisler için “müdebbec hadis” ifadesi kullanılırken, sadece birinin diğerinden rivâyet ettiği hadisler için de “akrân rivâyeti” ifadesi kullanılacaktır. Aslında akrân rivâyeti müdebbeci de kapsamaktadır ve aralarında umum-husus ilişkisi vardır. Müdebbec olmayan rivâyetler için akrân rivâyeti ifadesi kullanılması kavram kargaşasına sebep olabileceği düşünülse de dikkatli okuma

⁷² Zehebî, *Siyer*, XVI, 579; İbn Hacer, *el-Mu'cemü'l-müfehres*, s. 54, 55, 60, 71, 72, 81, 114, 119, 155, 177, 223, 227, 248, 290, 308; Ziriklî, *el-A'lâm*, IV, 120.

yapıldığında hataya düşülmeyecektir. Nitekim bu ifadeyi bu manada kullanan âlimler vardır.⁷³

1.2.1. Yazma ve Matbu Nüshaları

1996 yılında *Zikrû'l-akrân ve rivâyâtühüm 'an ba'zihim ba'zan* adlı eseri⁷⁴ neşreden eden Mis'ad Abdülhamîd Muhammed es-Su'dânî, eseri Dârü'l-kütübi'l-Mısriyye'de bulunduğunu ifade eder. Tahkikinin önsözünde kaydettiğine göre, mahtut olan eser son derece kötü bir haldedir, kâmil değildir, birçok yerinde silinmiş bölümler vardır ve yazı çok okunaksız olduğundan okumakta çok zorluk çekilmektedir. Onun bu kitabı tahkik ettiğini duyan bir arkadaşı eserin bir kısmının Dârü'l-kütübi'z-Zâhiriyye'de olduğunu kendisine haber verir ve tam da eksik olan kısımlar böylelikle giderilir ve eser yayınlanır.⁷⁵ Ancak yine de eserde silinmiş kısımlar olduğundan kitapta eksiklikler vardır.⁷⁶

1.2.2. Telif Amacı

Müellifler mukaddimelerinde kitaplarını hangi amaçla kaleme aldıklarını, kitabın kapsamı, kaynakları ve metodu hakkında önemli bilgiler vermektedirler. Bu bakımdan mukaddimeler eserin telif amacı açısından son derece önemlidir. Ancak Ebü's-Şeyh, *Zikrû'l-akrân ve rivâyâtühüm 'an ba'zihim ba'zan* adlı eserine bir mukaddime yazmadığından eserin hangi sebeple kaleme alındığı açıkça ifade edilmemektedir. Müellif besmele, hamdele ve salveleden sonra yalnızca bir cümleyle birbirinden rivâyette bulunan râvilerin zikredileceğini ifade eder ve doğrudan kitaba giriş yapar.⁷⁷

Her ne kadar yazar eserin telif amacını kaydetmese de kitap incelendiğinde onun niyetinin akran râvileri ve onların karşılıklı olarak birbirlerinden rivâyette ettikleri hadislerin bir kısmını bir eserde toplamak olduğu görülür. Anlaşıldığı kadarıyla Ebü's-Şeyh'in amacı müdebbec hadisin varlığını ispat etmektir. Amacı kendisinin ulaştığı bütün müdebbec hadisleri ve rivâyetu'l-akrânı bu eserinde zikretmek değildir. Nitekim diğer

⁷³ Tarhan, "Müdebbec Kavramına Dair Bir İnceleme: Râvinin Akran Olması Şart mıdır?", *Mevzu: Sosyal Bilimler Dergisi*, 9, 522.

⁷⁴ Ebü's-Şeyh, Abdullah b. Muhammed b. Ca'fer b. Hayyan el-Ensârî el-İsfahanî, *Zikrû'l-akrân ve rivâyâtühüm 'an ba'zihim ba'zan*, thk. Mis'ad Abdülhamîd Muhammed es-Su'dânî, Beyrût: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1996.

⁷⁵ Ebü's-Şeyh, *a.g.e.* (nâşirin mukaddimesi), s. 9.

⁷⁶ Bkz. Ebü's-Şeyh, *a.g.e.*, s. 15, 16, 57, 73, 79, 122.

⁷⁷ Ebü's-Şeyh, *a.g.e.*, s. 15.

eserlerine bakıldığında akranların birbirlerinden rivâyet ettikleri başka hadislere yer verdiği görülmektedir.⁷⁸ Bu göz önünde bulundurulduğunda amacının bütün müdebbec hadisleri ve rivâyetü'l-akrânı bu eserinde zikretmek olmadığı anlaşılmaktadır.

Bunun ötesinde Ebü's-Şeyh sadece müdebbec hadisleri zikretmekle iktifa etmez, ek olarak rivâyetü'l-akrânı da kaydeder. Başka bir ifadeyle sadece karşılıklı olarak birbirinden hadis rivâyet eden akran râvileri ve onların hadislerini değil, birbirinden karşılıklı olarak hadis rivâyet etmeyen, sadece birinin diğerinden rivâyette bulunduğu akranın isimlerini ve onların rivâyetlerini de zikreder. Ebü's-Şeyh bu eseriyle bir boşluğu kapatmak, yeni bir literatür çeşidi ortaya koymak ve akran rivâyetlerini derlemek istemiş olmalıdır.

1.2.3. Literatürdeki Yeri

Daha önce de belirtildiği gibi Ebü's-Şeyh (ö. 369/979) ile beraber hemen hemen aynı zamanda muhaddis İbnü'l-Ahrem (ö. 344/955) ve *Sünen*'iyle tanınan hadis hâfızı Dârekutnî (ö. 385/995) akran rivâyetini derleyen eserler kaleme almışlardır.⁷⁹ Kaynaklarda geçtiğine göre Müslim b. Haccâc'ın (ö. 261/875) da *el-Akrân* isiminde bir eseri vardır.⁸⁰ Ancak eser günümüze ulaşmadığından akran rivâyetlerini mi derlediği veya akranları başka hususlar açısından mı ele aldığı bilinmemektedir.⁸¹

İsimleri zikredilen dört âlimden önce bu alanda müstakil bir eser yazıldığı bilinmemektedir. Söz konusu eserlerin türünün ilk örneklerinden olmalarından eserler literatürde büyük önemi haizdirler. Bu dört kitap dışında sonraki asırlarda herhangi bir âlimin akran rivâyetlerini derleyen müstakil bir çalışma yaptığının bilinmemesi bu eserlerin önemini artırmaktadır. Ebü's-Şeyh'in eseri dışında ne Müslim'in ne İbnü'l-Ahrem'in ne de Dârekutnî'nin eserleri elimizde bulunmadığından *Zikrû'l-akrân* müstesna bir konuma sahiptir.

⁷⁸ Ebü's-Şeyh, *Kitâbu'l-emsâl*, thk: Abdülhamî Hâmid, Bombay: Dâru's-selefiyye, 1987, s. 2, 144, 157, 168; a. mlf., *et-Tevbîh ve't-tenbîh*, thk: Ebü'l-Eşbâl Hasan b. Emîn, Kâhire: Mektebetü'l-Furkân, t.y., s. 31, 34.

⁷⁹ Sehâvî, *Fethu'l-mugîs bi-şerhi Elfiyyeti'l-hadîs li'l-İrâkî*, Kahire: Âlemü'l-Kütüb, 1937, IV, 169.

⁸⁰ Zehebî, *Siyer*, XII, 579.

⁸¹ Muvaffâk b. Abdillâh, "el-Müdebbec ve rivâyetü'l-akrân", *Medine Mecelletü'l-Câmiati'l-İslâmiyye*, 2001, s. 37

Şâmile programı ile yapılan araştırma sonucunda kaynaklarda bu esere herhangi bir atıf yapılmadığı görülmüştür. Sadece hadis usulü eserlerinde Ebü's-Şeyh'in akran rivâyetleri ile alakalı bir eser yazdığı bilgisi bulunmaktadır.⁸²

1.2.4. Üzerine Yapılan Çalışmalar

Yukarıda zikredilen dört âlimden takriben beş asır sonra yaşayan ünlü hadis âlimi ve hâfızı İbn Hacer (ö. 852/1449), Dârekutnî'nin eserini *et-Ta'ric 'ale't-tedbiç* ismiyle, Ebü's-Şeyh ve İbnü'l-Ahrem'in eserlerini de *el-Efnân fî rivâyeti'l-akrân* ismiyle özetlemiştir.⁸³ *el-Efnân fî rivâyeti'l-akrân* diye bilinen eserin diğer bir ismi de *el-Muharrec mine'l-müdebbec'dir*.⁸⁴ Ancak ne yazık ki hem Dârekutnî'nin hem İbnü'l-Ahrem'in hem de İbn Hacer'in bu eserleri günümüze ulaşmamıştır.

Akran rivâyetiyle alakalı eserlerden sadece *Zikrû'l-akrân ve rivâyâtühüm 'an ba'zihim ba'zan* adlı eser mevcuttur ve Mis'ad Abdülhamîd 1996 yılında bu eseri tahkik etmiştir.⁸⁵ Abdülhamîd tahkikinin başında eserin öneminden bahseder, Ebü's-Şeyh'in hocaları ve talebelerinden bazılarının ismini zikreder, âlimlerin onun hakkındaki görüşlerine kısaca yer verir, önemli eserlerinden bazılarını sıralar ve son olarak da kitabın konusu, mahtutların durumu ve tahkikinde neler yaptığını not eder.⁸⁶ Muhakkik kitapta geçen her hadisi tahrîc eder ve hemen sonrasında da sıhhat derecesini bildirir. Bunun dışında hadislerde geçen garîb kelimeleri açıklar ve kitabın kullanılabilirliğini artırmak adına detaylı bir fihrist hazırlar.

Dârü'l-kütübi'l-ilmîyye'nin neşrettiği bu eserden sonra ne başka bir muhakkik eseri tahkik etmiş, ne de yayınevi eseri yayınlamıştır. Halbuki kitabın muhakkak tekrar tahkik edilmeye ihtiyacı vardır. Zira tahkikte birçok hata, düzensizlik ve tutarsızlık bulunmaktadır. İleride bu konu daha detaylı bir şekilde ele alınacaktır.

⁸² İbn Hacer, *Nüzhetu'n-nazar*, Dimaşk: Matba'tu's-Sabâh, 2000, s. 118; a.mlf., *Nuhbetü'l-fiker*, s. 635; Sehâvî, *Fethu'l-mugîs*, IV, 169.

⁸³ Sehâvî, *Fethu'l-mugîs*, IV, 169.

⁸⁴ Muvaffak b. Abdillâh, "el-Müdebbec ve rivâyetü'l-akrân", s. 38; Polat, "Müdebbec", *DİA XXXI*, 463; Kandemir, "İbn Hacer el-Askalânî", *DİA XIX*, 520.

⁸⁵ Ebü's-Şeyh, Abdullâh b. Muhammed b. Ca'fer b. Hayyan el-Ensârî el-İsfahanî, *Zikrû'l-akrân ve rivâyâtühüm 'an ba'zihim ba'zan*, thk. Mis'ad Abdülhamîd Muhammed es-Su'dânî, Beyrût: Dârü'l-Kütübi'l-İlmîyye, 1996.

⁸⁶ Ebü's-Şeyh, *Zikrû'l-akrân* (nâşirin mukaddimesi), s. 5-10.

1.2.5. Özellikleri

Ne kaynaklarda, ne de eserin kendisinde ne de Mis'ad Abdülhamîd'in tahkikinde *Zikrî'l-akrân ve rivâyâtühüm 'an ba'zihim ba'zan* adlı eserin yazılış tarihi ile ilgili bir bilgi vardır. Ebü's-Şeyh diğer eserlerinde bu kitabına ve bu eserinde de diğer kitaplarına atıfta bulunmadığı için eserin ne zaman yazıldığı hakkında kesin bir bilgiye ulaşamamıştır. Mahtut durumda olan çalışmaları ile şu an mefkud olan kitaplarına ulaşıldığında eserin yazılış tarihi ile ilgili bir bilgiye ulaşılabilmesi ihtimalinden söz edilebilir.

Kitap müdebbec hadislerle rivâyetü'l-akranları ve onların râvilerinin isimlerini derleyen bir eserdir. Ebü's-Şeyh bu eserinde sadece bu özellikteki rivâyetleri toplamayı amaçlamıştır, onun dışında başka bir gayesi yoktur.

Onun eserde her râvi için farklı sayıda rivâyet zikrettiği görülmektedir. Örneğin A'meş'in (ö. 148/765) Evzâî'den (ö. 157/774) aldığı 1 rivâyeti zikrederken⁸⁷ Ebû İshâk es-Sebî'nin (ö. 127/745) A'meş'ten aldığı 64 rivâyete yer vermektedir.⁸⁸ Aynı şekilde Muhammed b. İshâk'ın (ö. 151/768) Şu'be'den (ö. 160/776) aldığı 34 rivâyeti⁸⁹ serdederken Süfyân es-Sevrî'nin (ö. 161/778) Şu'be'den aldığı sadece 5 rivâyeti sıralamaktadır.⁹⁰ Burada şu da zikredilmelidir ki Ebü's-Şeyh birçok râvi için sadece bir rivâyet zikretmektedir.⁹¹ Yukarıda da ifade edildiği gibi Ebü's-Şeyh'in amacı tüm müdebbec hadisleri ve akran rivâyetlerini bir eserde toplamak değildir. Nitekim diğer eserlerinde akranların birbirlerinden rivâyet ettikleri başka hadisler zikrettiği görülmektedir.⁹² Aslında her şahıs için bir rivâyet zikretmesi o şahısların akranlarından hadis aldığını göstermesi noktasında yeterli olurdu. Ancak o farklı sayıda rivâyetlere yer vererek bazı âlimlerin çok akran rivâyetinde bulunduğunu bazılarının da az akran rivâyetinde bulunduğunu göstermek istemiş olmalıdır.

1.2.6. Muhtevâsı

Yukarıda da ifade edildiği gibi Ebü's-Şeyh'in bu eseri kaleme almasının amacı kendisinin ulaştığı müdebbec hadislerin ve rivâyetü'l-akrânın bir kısmını zikretmektir. Eserede

⁸⁷ Ebü's-Şeyh, *Zikrî'l-akrân*, s. 21.

⁸⁸ Ebü's-Şeyh, *a.g.e.*, s. 27-40.

⁸⁹ Ebü's-Şeyh, *a.g.e.*, s. 86-97.

⁹⁰ Ebü's-Şeyh, *a.g.e.*, s. 82-85.

⁹¹ Bkz. Ebü's-Şeyh, *a.g.e.*, s. 24, 49, 77, 96, 105, 121.

⁹² Ebü's-Şeyh, *Kitâbu'l-emsâl*, thk: Abdülhamî Hâmid, Bombay: Dâru's-selefiyye, 1987, s. 2, 144, 157, 168; a. mlf., *et-Tevbîh ve't-tenbîh*, thk: Ebü'l-Eşbâl Hasan b. Emîn, Kâhire: Mektebetü'l-Furkân, t.y., s. 31, 34.

toplam 462 hadis zikredilmektedir.⁹³ Bu rivâyetlerin 376'sı müdebbec rivâyetken 86'sı da akran rivâyetidir. Eserde müdebbec hadisleri nakleden 61 akran râvi, akran rivâyetinde bulunan 66 râvi vardır. Ne rivâyetlere bakıldığında ne de râvilere bakıldığında Ebü's-Şeyh'in herhangi bir sıralamaya göre kitabını düzenlediği söylenemez. Eser ne râvilerin isimlerine göre alfabetik düzenlenmiş ne de râvilerin vefat tarihleri esas alınarak kronolojik bir sıraya konulmuştur. Örneğin Ebü's-Şeyh, 131/749 vefatlı Eyyüb es-Sahtiyânî'nin, 160/776 vefatlı Şu'be'den aldığı rivâyetleri⁹⁴ zikrettikten sonra 198/814 vefatlı Süfyân b. Uyeyne'nin, 210/825 vefatlı Ebû Muâviye Gassân b. el-Mufaddal'ın rivâyetini zikreder.⁹⁵ Hemen sonrasında ise 151/768 vefatlı Muhammed b. İshâk'ın 167/784 vefatlı Hammâd b. Seleme'den aldığı rivâyetleri serdeder.⁹⁶ Buradan da açıkça görülmektedir ki eserde ne alfabetik ne de kronolojik bir sıralama mevcuttur. Bu göz önünde bulundurulduğunda iki ihtimalin varlığından söz edilebilir. Ebü's-Şeyh ya bu eserini hayatının sonlarına doğru kaleme almış ve eseri gözden geçirme fırsatı bulamadan vefat etmiş ya da bu şekilde bir telif yönteminde herhangi bir sorun görmemiştir.

Ebü's-Şeyh eserini yazarken hiç bir şekilde metin üzerine odaklanmamış, tamamen senedi esas alarak kitabını yazmıştır. Bundan dolayı hadislerin metinlerine bakıldığında belirli bir konu hakkında olmadıkları, birçok konuyu kapsadıkları görülür. Kitapta geçen hadisler ibâdet⁹⁷, tefsir,⁹⁸ akaid⁹⁹, ahkâm¹⁰⁰, ahlak¹⁰¹, dua¹⁰² ve tarih¹⁰³ ile alakalıdır. Ayrıca eserde zikredilen hadislerin herhangi bir sıraya tâbî tutulmaksızın sıralandığı da ifade edilmelidir. Örneğin fıkıhla alakalı bir hadisten sonra kelâmî bir hadis gelebilmekte, ondan sonra da tekrar fikhî bir hadis yer alabilmektedir. Buradan kitabın ale'l-ebvâb değil, ale'r-ricâl taksimine uygun düzenlendiği görülmektedir. Eserdeki hadisler herhangi bir ayrıma tâbî tutulmadan zikredilmektedir.

---

⁹³ Ebü's-Şeyh, *a.g.e.*, s. 123. Bu bilgi eserde hadislere verilen rakamlardan açıkça görünmektedir.

⁹⁴ Ebü's-Şeyh, *Zikrû'l-akrân*, s. 111-114.

⁹⁵ Ebü's-Şeyh, *a.g.e.*, s. 116-117.

⁹⁶ Ebü's-Şeyh, *a.g.e.*, s. 117-118.

⁹⁷ Ebü's-Şeyh, *a.g.e.*, s. 84.

⁹⁸ Ebü's-Şeyh, *a.g.e.*, s. 116.

⁹⁹ Ebü's-Şeyh, *a.g.e.*, s. 78.

¹⁰⁰ Ebü's-Şeyh, *a.g.e.*, s. 82.

¹⁰¹ Ebü's-Şeyh, *a.g.e.*, s. 86.

¹⁰² Ebü's-Şeyh, *a.g.e.*, s. 83.

¹⁰³ Ebü's-Şeyh, *a.g.e.*, s. 85.

1.2.7. Yöntemi

Ebü’ş-Şeyh eserinde kendisinin ulaştığı müdebbec hadislerin ve rivâyetü’l-akrânın bir kısmını zikretmektir. Müellifin müdebbec ve akran rivâyetlerini tespiti konusunda hangi yöntemi takip ettiğiyle ilgili bir açıklama bulunmamaktadır. Anlaşıldığı kadarıyla Ebü’ş-Şeyh bilgi birikimini esas alarak eserini telif etmiştir. O ilk olarak hangi râvinin hangi râviden hadis aldığını bir başlık şeklinde verir, bundan sonra da tam tersi olan bir işlem yapar. Bu sefer de diğer râvinin ondan aldığı rivâyetleri zikreder. Örneğin ilk önce “A‘meş’in (ö. 148/765) Süfyân b. Uyeyne’den (ö. 198/814) Aldıkları” şeklinde bir başlık atar ve A‘meş’in Süfyân b. Uyeyne’den aldığı rivâyetleri sıralar.¹⁰⁴ Bundan sonra ise tam ters bir şekilde “Süfyân b. Uyeyne’nin A‘meş’ten Aldıkları” şeklinde bir başlık atar ve söz konusu hadisleri serdedir.¹⁰⁵ Sonra diğer bir râviye geçer ve onun rivâyetlerini zikreder, bu böyle devam eder. Burada şu belirtilmelidir ki akranların ancak karşılıklı bir şekilde müdebbec hadisleri rivâyet ettiklerinde durum böyledir. Rivâyetü’l-akrânların zikredildiği yerlerde sadece kimin kimden aldığı yazılır ve diğeri ondan herhangi bir hadis almadığı için veya Ebü’ş-Şeyh o hadise ulaşmadığı için bir başlık atmaz.¹⁰⁶

Esere bakıldığında Ebü’ş-Şeyh’in müdebbec hadis ve rivâyetü’l-akrânı aktarma hususunda bir sıra belirlemediği görülür. Örneğin ilk olarak müdebbec hadisleri, sonrasında da rivâyetü’l-akrânları zikretmez, karışık bir şekilde birkaç tane müdebbec hadis zikrettikten sonra birkaç tane de rivâyetü’l-akrân serdedir ve tekrar müdebbec hadislere geri döner.¹⁰⁷ Belki bu hususta bir sınıflandırma yapılsaydı eser daha tertipli bir hâle gelirdi.

Başka önemli bir husus ilk bakışta bazı râvilerin akran olmadıklarının zannedilebilmesidir. Örneğin vefat tarihleri göz önünde bulundurulduğunda Ma‘mer b. Râşid (ö. 153/770) ile Abdürrezzâk b. Hemmâm’ın (ö. 211/826-27) farklı tabakalardan âlimler olduğu düşünülebilir. Nitekim vefat tarihleri arasında neredeyse 70 sene vardır. Ancak bu âlimlerin doğum tarihlerine bakıldığında şu görülmektedir: Ma‘mer b. Râşid 95 (714) veya 96 (715) yılında doğmuştur, Abdürrezzâk b. Hemmâm ise 126 (743-44) yılında doğmuştur, yani aslında aralarında 30 sene vardır. Abdürrezzâk da uzun

¹⁰⁴ Ebü’ş-Şeyh, *Zikrî’l-akrân*, s. 24.

¹⁰⁵ Ebü’ş-Şeyh, *a.g.e.*, s. 24.

¹⁰⁶ Bkz. Ebü’ş-Şeyh, *a.g.e.*, s. 63, 54, 117.

¹⁰⁷ Bkz. Ebü’ş-Şeyh, *a.g.e.*, s. 58-64.

yaşadığından aralarındaki yaş farkının çok daha fazla olduğu düşünülebilir. Her ne kadar Ma'mer b. Râşid Abdürrezzâk b. Hemmâm'a hocalık etse de aralarında çok yaş farkı olmadığından Ebü's-Şeyh ikisini akran olarak görmüştür. Ayrıca Abdürrezzâk b. Hemmâm Ma'mer b. Râşid'in hocalarından da ders aldığından ve aynı isnadlara sahip olduğundan dolayı da Ebü's-Şeyh onları akran addetmiştir.

Tablo 1

Kitaptaki Rivâyetlerin Numaraları	Akran Râvi A	Akran Râvi B	A'nın B'den Aldığı Hadis Sayısı	B'nin A'dan Aldığı Hadis Sayısı
386-387	Ebü Urve Ma'mer b. Râşid el-Basrî es-San'ânî (ö. 153/770)	Ebü Bekr Abdürrezzâk b. Hemmâm b. Nâfi' es-San'ânî el-Himyerî (ö. 211/826-27)	1	1

Kaynak: Ebü's-Şeyh, *Zikrû'l-akrân*

1.2.7.1. Rivâyetlerin Sıralanmasında Düzensizlik

Bazen kitapta düzensizlikler olduğu görülür. Örneğin Leys b. Sa'd (ö. 175/791) Şu'be'den (ö. 160/776) 2 hadis almıştır (rivâyetü'l-akrân). Ebü's-Şeyh "Leys b. Sa'd'ın Şu'be'den Aldığı Hadisler"¹⁰⁸ şeklinde bir başlık açıp ikisini de onun altında zikredeceğine 397. rivâyette ilk hadisi¹⁰⁹, 437. rivâyette de ikinci hadisi nakleder.¹¹⁰ Aslında iki rivâyet de tek başlık altında zikredilmesi gerekmektedir, ayrı başlıklar altında zikredilmelerine neden olacak hiçbir sebep yoktur. Büyük ihtimalle aynı iki akran için iki ayrı başlık açılması dikkatsizlikten kaynaklanmaktadır. Kitapta birkaç yerde bu düzensizliğin olduğu görülmektedir.

Aşağıdaki tablodan düzensizlik açıkça görülmektedir:

Tablo 2

Ravi Sayısı	Kitaptaki Rivâyetlerin Numaraları	Tahammül Eden	Edâ Eden	Alınan Hadis Sayısı
57	397 437	Ebü'l-Hâris el-Leys b. Sa'd b. Abdirrahmân el-Fehmî (ö. 175/791)	Ebü Bistâm Şu'be b. el-Haccâc b. el-Verd el-Ezdî el-Basrî (ö. 160/776)	2

¹⁰⁸ Ebü's-Şeyh, *a.g.e.*, s. 107.

¹⁰⁹ Ebü's-Şeyh, *a.g.e.*, s. 107.

¹¹⁰ Ebü's-Şeyh, *a.g.e.*, s. 117.

Kaynak: Ebü's-Şeyh, *Zikrû'l-akrân*

Yine genel yönteminin aksine Ebü's-Şeyh hangi râvinin hangi râviden hadis aldığını söyleyip hadisleri kaydettikten sonra ters işlemi hemen onun ardından yapmaz, başka râvileri zikrettikten sonra tekrar önceden zikrettiği akrana gelir ve diğerinin rivâyetlerini zikreder. Örneğin müellif 398. sırada İsmâil b. Ayyâş'ın (ö. 181/797) Süfyân es-Sevrî'den (ö. 161/778) aldığı rivâyeti¹¹¹ kaydettikten sonra genel yöntemine uygun olarak hemen bu hadisin ardından 399. sırada Süfyân es-Sevrî'nin İsmâil b. Ayyâş'tan aldığı rivâyeti zikretmesi beklenirdi. Ancak burada müellif öyle yapmaz, başka râvileri rivâyetleriyle beraber zikrettikten sonra¹¹² 426. sırada Süfyân es-Sevrî'nin İsmâil b. Ayyâş'tan aldığı rivâyeti zikreder.¹¹³ Burada da apaçık bir düzensizliğin olduğu görülür. Aşağıdaki tablodan düzensizlik görülmektedir:

Tablo 3

Ravi Sayısı	Kitaptaki Rivâyetlerin Numaraları	Tahammül Eden	Edâ Eden	Alınan Hadis Sayısı
51	398 426	Ebû Utbe İsmâil b. Ayyâş b. Süleym el-Hımsî (ö. 181/797)	Ebû Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfi (ö. 161/778)	1 1

Kaynak: Ebü's-Şeyh, *Zikrû'l-akrân*

Aynı sorun Şu'be'yle (ö. 160/776) İbn Uleyye'nin (ö. 193/809) birbirinden rivâyet ettikleri hadislerin sıralamasında da görülmektedir. 376. ile 385. rivâyet arasında Şu'be'nin İbn Uleyye'den aldığı rivâyetler zikredilir,¹¹⁴ sonra tekrar 388. rivâyette aynı başlık açılarak iki rivâyet daha eklenir.¹¹⁵ Halbuki kitabın genelinde olduğu gibi burada da tek başlık altında bütün rivâyetlerin zikredilmesi beklenirdi. Bu düzensizliğin de

¹¹¹ Ebü's-Şeyh, *Zikrû'l-akrân*, s. 108.

¹¹² Bkz. Ebü's-Şeyh, *a.g.e.*, s. 108-114.

¹¹³ Ebü's-Şeyh, *a.g.e.*, s. 114.

¹¹⁴ Ebü's-Şeyh, *Zikrû'l-akrân*, s. 103-105.

¹¹⁵ Ebü's-Şeyh, *a.g.e.*, s. 105-106.

dikkatsizlikten kaynaklandığı görülmektedir. Kitapta bu düzensizlik çeşidine 6 defa rastlamak mümkündür: 4.¹¹⁶, 6.¹¹⁷, 37.¹¹⁸, 47.¹¹⁹, 50.¹²⁰ ve 58.¹²¹ başlıklar.

Aşağıdaki tablodan düzensizlik görülmektedir:

Tablo 4

Ravi Sayısı	Kitaptaki Rivâyetlerin Numaraları	Akran Râvi A	Akran Râvi B	A'nın B'den Aldığı Hadis Sayısı	B'nin A'dan Aldığı Hadis Sayısı
4	12-13 456-459	Ebû Amr Abdurrahmân b. Amr b. Yuhmid el-Evzâî (ö. 157/774)	Ebû Yezîd Yunus b. Yezîd b. Ebî'n Nicâd Müşkân el-Eylî (ö. 159/776)	5	1
6	22 427	Ebû Amr Abdurrahmân b. Amr b. Yuhmid el-Evzâî (ö. 157/774)	A'meş - Ebû Muhammed Süleymân b. Mihrân el-Kûfi (ö. 148/765)	2	1
47	376-385 388-389 390	Ebû Bistâm Şu'be b. el-Haccâc b. el-Verd el-Ezdî el-Basrî (ö. 160/776)	İbn Uleyye İsmâîl b. İbrâhîm b. Miksam el-Esedî (ö. 193/809)	13	2

Kaynak: Ebü's-Şeyh, *Zikrû'l-akrân*

1.2.7.2. Başlıkla Uygulama Uyumsuzluğu

Eserde görülen bir diğer düzensizlik ise bir başlığın açılması ama başlık altında zikredilen rivâyetlerin başlıkla uyuşmamasıdır. Mesela başlığa göre 459. sırada Evzâî'nin (ö. 157/774) Yunus b. Yezîd'den (ö. 159/776) aldığı rivâyet yer alması gerekirken,¹²² onların değil de Şu'be'nin (ö. 160/776) Hammâd b. Seleme'den (ö. 167/784) aldığı rivâyetin zikredildiği görülmektedir.¹²³ Bu hatanın da yine dikkatsizlikten kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Çünkü zikredilen rivâyetlerin ismi geçen râvilerle hiçbir ilişkisi bulunmamaktadır.

¹¹⁶ Ebü's-Şeyh, *a.g.e.*, s. 18, 121-122.

¹¹⁷ Ebü's-Şeyh, *a.g.e.*, s. 21, 114.

¹¹⁸ Ebü's-Şeyh, *a.g.e.*, s. 77, 79-82.

¹¹⁹ Ebü's-Şeyh, *a.g.e.*, s. 103-105, 105-106.

¹²⁰ Ebü's-Şeyh, *a.g.e.*, s. 108, 114.

¹²¹ Ebü's-Şeyh, *a.g.e.*, s. 118, 122.

¹²² Ebü's-Şeyh, *a.g.e.*, s. 121-122.

¹²³ Ebü's-Şeyh, *a.g.e.*, s. 122.

Müellif, 156. rivâyetin başlığında hem Katâde'nin (ö. 117/735) Matar el-Varrâk'tan (ö. 129/747) aldığı hem de Eyyûb es-Sahtiyânî'nin (ö. 131/749) Ebû Avn el-Müzenî'den (ö. 151/768) aldığı rivâyeti zikredeceğini ifade eder.¹²⁴ Ancak rivâyete baktığımızda yalnızca Katâde'nin (ö. 117/735) Matar el-Varrâk'tan (ö. 129/747) aldığı rivâyetin zikredildiği görülür.¹²⁵

1.2.7.3. Râvi İsminde Hata Yapılması

Eserin müellifinden ya da kitabı istinsah edenden kaynaklanan fâhiş bir hata ise 151. sırada hadisi nakleden râvi Ebû Osmân Harîz b. Osmân b. Cebr b. Ahmar er-Rahabî el-Himsî'nin (ö. 163/780) isminin yanlış yazılmasıdır. Harîz b. Osmân şeklinde yazılan isim yazı benzerliğinden dolayı Cerîr b. Osmân şeklinde kaydedilmiştir. Halbuki birçok hadis kitabında tam da bu ismin yanlış yazıldığı ifade edilmektedir.¹²⁶ Bu hata da dikkatsizlikten dolayı meydana gelmiş olmalıdır. Bu hadisi nakleden râvinin Cerîr b. Osmân değil de Harîz b. Osmân olduğu diğer tariklerden de görülmektedir.¹²⁷ Ayrıca bu hatanın muhakkikten kaynaklanmadığı onun dipnotta bu hadisin farklı tariklerinde râvinin Harîz b. Osmân olduğunu ifade etmesinden anlaşılmaktadır.¹²⁸

1.2.7.4. Akran Rivâyetinde Sahâbe Nesli

Kitapta adı geçen şahıslar genel olarak tâbiîn, etbâu't-tâbiîn ve bir soraki tabakaya ait râvilerdir. Sadece 161. ile 184. arasındaki zikredilen rivâyetlerdeki râviler sahâbilerden oluşmaktadır.¹²⁹ Bunun dışındaki rivâyetlerde sahâbî tabakasından örnek verilmemiştir. Ayrıca tespit edilebildiği kadarıyla kitapta bir tane de muhadram râvi yer almaktadır.¹³⁰

Müellif 161. rivâyetten 184. rivâyete kadar sıralanan hadisleri “Hz. Ömer'in Hz. Ebû Bekir'den Aldığı Rivâyetler” başlığı altında zikreder.¹³¹ Ancak bu hadislere bakıldığında rivâyetlerin sadece üçünün bu başlığa uyduğu görülür.¹³² 161, 162 ve 165.

¹²⁴ Ebü's-Şeyh, *Zikrû'l-akrân*, s. 53.

¹²⁵ Ebü's-Şeyh, *a.g.e.*, s. 53.

¹²⁶ Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, II, s. 459; İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, y.y.: Dâru'l-Fikr, 1995, XXXVIII, 82.

¹²⁷ Ebü Dâvûd, *es-Sünen*, Beyrût: Mektebetü'l-Asriyye, t.y., III, 278; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, Kahire: Müesssetü'r-risâle, 1949-1958, XXXVIII, 174; Beyhâkî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, Beyrût: Müesssetü'r-risâle, 2001, VI, 248; a. mlf., *es-Sünenü's-sugrâ*, Karaşi: Dirâsât- İslâmiyye, 1989, II, 329.

¹²⁸ Ebü's-Şeyh, *Zikrû'l-akrân*, s. 51.

¹²⁹ Ebü's-Şeyh, *a.g.e.*, s. 54-61.

¹³⁰ Ebü's-Şeyh, *Zikrû'l-akrân*, s. 57.

¹³¹ Ebü's-Şeyh, *a.g.e.*, s. 54.

¹³² Ebü's-Şeyh, *a.g.e.*, s. 54-55.

rivâyetler dışındaki 10 rivâyet farklı sahâbîlerin naklettikleri rivâyetü'l-akrândır.¹³³ Ayrıca burada şu da belirtilmelidir ki bu rivâyetlerin sekizinde iki değil üç akran râvi zikredilmektedir.¹³⁴

Bu rivâyetlere bakıldığında 161. sırada hadisi İbn Ömer'in (ö. 73/693) babasından, onun da Hz. Ebû Bekir'den (ö. 13/634) bir hadis aldığı görülür.¹³⁵ 162. sırada İbn Abbâs (ö. 68/687-88) Hz. Ömer (ö. 23/644) aracılığıyla Hz. Ebû Bekir'den bir hadis alır.¹³⁶ 163. rivâyette iki akran râvi vardır ve burada hadisi Hz. Osmân (ö. 35/656) hadisi Hz. Ebû Bekir'den nakleder.¹³⁷ 164. rivâyette yine üç akran vardır: İbn Ömer hadisi Hz. Osmân vasıtasıyla Hz. Ebû Bekir'den rivâyet eder.¹³⁸ 165. sırada Zübeyr b. Avvâm (ö. 73/692) Hz. Ömer aracılığıyla Hz. Ebû Bekir'den (ö. 13/634) bir hadis nakleder.¹³⁹ 166. rivâyette ise Esmâ bint Ebî Bekir (ö. 73/692) Ümmü Rûmân'dan (ö. 6/628 [?]) rivâyeti görülür.¹⁴⁰ 167. sıradaki hadisi İbn Ömer Suheyb b. Sinân (ö. 38/659) vâsıtasıyla Ebû Hüreyre'den (ö. 58/678) alır.¹⁴¹ 168. hadisi Câbir b. Abdillâh (ö. 78/697) Hz. Ebû Bekir'in vasıtasıyla Hz. Bilâl'den rivâyet eder.¹⁴² 169. ve 171. rivâyetlerinde İbn Abbâs (ö. 68/687-88) Abdurrahmân b. Avf (ö. 32/652) aracılığıyla Hz. Ömer'den iki hadis nakleder.¹⁴³ 170. rivâyet Enes b. Mâlik'in (ö. 93/711-12) Ubâde b. Sâmî vasıtasıyla Übey b. Kâ'b'dan naklettiği hadistir.¹⁴⁴ 172. sırada yine iki akranlı bir rivâyet vardır ve burada Hz. Bilâl (ö. 20/641) Hz. Ebû Bekir'den hadis rivâyet eder.¹⁴⁵ Son olarak da 173. rivâyette muhadram olan Şakîk b. Seleme (ö. 82/701) Ammâr b. Yâsir'den (ö. 37/657) bir hadis nakleder.¹⁴⁶

Genel olarak kitapta geçen hadislerin her birinde sadece iki akran râvi zikredilmektedir. Yalnızca 161, 162, 164, 165, 167, 168, 169, 170, 171, 182 (2 rivâyet

¹³³ Ebü's-Şeyh, *a.g.e.*, s. 55-58.

¹³⁴ Ebü's-Şeyh, *a.g.e.*, s. 54-58.

¹³⁵ Ebü's-Şeyh, *a.g.e.*, s. 54.

¹³⁶ Ebü's-Şeyh, *a.g.e.*, s. 55.

¹³⁷ Ebü's-Şeyh, *a.g.e.*, s. 55.

¹³⁸ Ebü's-Şeyh, *a.g.e.*, s. 55.

¹³⁹ Ebü's-Şeyh, *a.g.e.*, s. 55-56.

¹⁴⁰ Ebü's-Şeyh, *a.g.e.*, s. 56.

¹⁴¹ Ebü's-Şeyh, *a.g.e.*, s. 56.

¹⁴² Ebü's-Şeyh, *a.g.e.*, s. 56.

¹⁴³ Ebü's-Şeyh, *Zikri'l-akrân*, s. 57.

¹⁴⁴ Ebü's-Şeyh, *a.g.e.*, s. 57.

¹⁴⁵ Ebü's-Şeyh, *a.g.e.*, s. 57.

¹⁴⁶ Ebü's-Şeyh, *a.g.e.*, s. 57.

vardır) ve 396. rivâyetlerde olmak üzere toplam 12 hadiste 3 akran râvinin ismi geçmektedir.¹⁴⁷

Tablo 5

Kitaptaki Rivayetlerin Numaraları	Tahammül Eden	Edâ Eden 1. Akran	Edâ Eden 2. Akran	Alınan Hadis Sayısı
161	Ebû Abdîrrahmân Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb el-Kureşî el-Adevî (ö. 73/693)	Ebû Hafs Ömer b. el-Hattâb b. Nüfeyl b. Abdiluzzâ el-Kureşî el-Adevî (ö. 23/644)	Ebû Bekr Abdullah b. Ebî Kuhâfe Osmân b. Âmir el-Kureşî et-Teymî (ö. 13/634)	1
162	Ebü'l-Abbâs Abdullah b. el-Abbâs b. Abdilmuttalib el-Kureşî (ö. 68/687-88)	Ebû Hafs Ömer b. el-Hattâb b. Nüfeyl b. Abdiluzzâ el-Kureşî el-Adevî (ö. 23/644)	Ebû Bekr Abdullah b. Ebî Kuhâfe Osmân b. Âmir el-Kureşî et-Teymî (ö. 13/634)	1

Tablo 6

Kitaptaki Rivayetlerin Numaraları	Tahammül	Edâ Eden 1. Akran	Edâ Eden 2. Akran	Alınan Hadis Sayısı
164	Ebû Abdîrrahmân Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb el-Kureşî el-Adevî (ö. 73/693)	Ebû Abdîllah (Ebû Amr) Zü'n-nüreyyn Osmân b. Affân b. Ebi'l-Âs b. Ümeyye el-Kureşî el-Ümevî (ö. 35/656)	Ebû Bekr Abdullah b. Ebî Kuhâfe Osmân b. Âmir el-Kureşî et-Teymî (ö. 13/634)	1
165	Ebû Bekr Abdullah b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm el-Kureşî (ö. 73/692)	Ebû Hafs Ömer b. el-Hattâb b. Nüfeyl b. Abdiluzzâ el-Kureşî el-Adevî (ö. 23/644)	Ebû Bekr Abdullah b. Ebî Kuhâfe Osmân b. Âmir el-Kureşî et-Teymî (ö. 13/634)	1
166	Zâtü'n-nitâkayn Esmâ bint Ebî Bekr es-Siddîk b. Ebî	Ümmü Rûmân bint Âmir b. Uveymir b. Abdîşems el-Kinâniyye (ö. 6/628 [?])		1

¹⁴⁷ Bkz. Ebü's-Şeyh, *a.g.e.*, s. 54-57, 60.

	Kuhâfe el-Kureşiyye et-Teymiyye (ö. 73/692)			
167	Ebû Abdîrrahmân Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb el-Kureşî el-Adevî (ö. 73/693)	Ebû Yahyâ Suheyb b. Sinân b. Mâlik er-Rûmî (ö. 38/659)	Ebû Hüreyre Abdurrahmân b. Sahr ed-Devsî (ö. 58/678)	1
168	Ebû Abdillâh Câbir b. Abdillâh b. Amr b. Harâm el-Ensârî (ö. 78/697)	Ebû Bekr Abdullah b. Ebî Kuhâfe Osmân b. Âmir el-Kureşî et-Teymî (ö. 13/634)	Ebû Abdillâh (Ebû Abdilkerîm veya Ebû Amr) Bilâl b. Rebâh (ö. 20/641)	1
169 171	Ebü'l-Abbâs Abdullah b. el-Abbâs b. Abdilmuttalîb el-Kureşî (ö. 68/687-88)	Ebü Muhammed Abdurrahmân b. Avf b. Abdiavf el-Kureşî ez-Zührî (ö. 32/652)	Ebü Hafs Ömer b. el-Hattâb b. Nüfeyl b. Abdiluzzâ el-Kureşî el-Adevî (ö. 23/644)	1
170	Ebü Hamza Enes b. Mâlik b. Nadr el-Ensârî (ö. 93/711-12)	Ebü'l-Velîd Ubâde b. es-Sâmit b. Kays el-Ensârî el-Hazrecî (ö. 34/654)	Ebü'l-Münzir (Ebü't-Tufeyl) Übey b. Kâ'b b. Kays el-Ensârî (ö. 33/654[?])	1
172	Ebü Abdillâh (Ebû Abdilkerîm veya Ebû Amr) Bilâl b. Rebâh (ö. 20/641)	Ebü Bekr Abdullah b. Ebî Kuhâfe Osmân b. Âmir el-Kureşî et-Teymî (ö. 13/634)		1

Kaynak: Ebü's-Şeyh, *Zikrû'l-akrân*

Ebü's-Şeyh eserinde toplam 193 râviye yer verir ve 166. rivâyette geçen Esmâ bint Ebî Bekir (ö. 73/692) ve Ümmü Rûmân (ö. 6/628 [?]) kitapta ismi geçen tek kadın

râvilerdir.¹⁴⁸ Bu iki râvi sahâbî tabakasındandır ve ikisi dışında ne sahâbî, ne tabiîn ne de tebeu't-tâbiîn neslinden başka kadın râvi zikredilmektedir.

1.2.8. Kaynakları

Ebü's-Şeyh'in yaşadığı dönemde âlimler hadis öğrenmek için farklı İslâm beldelerine rihle diye adlandırılan ilim yolculukları yapmışlardır. O da bu geleneğini sürdürmüştür. İslam coğrafyasının büyük bir kısmını gezen Ebü's-Şeyh birçok âlimden ders almıştır. O, eserini yaptığı rihleler esnasındaki istifade ettiği hocalardan aldığı bilgilerden derlemiş olmalıdır. Ayrıca Ebü's-Şeyh'in memleketi olan İsfahan dönemin önemli ilmî merkezlerinden biridir ve bundan dolayı birçok âlim oraya uğramıştır. Dolayısıyla Ebü's-Şeyh onlardan da faydalanmıştır ve eserini yazarken bu bilgi birikimini kullanmış olmalıdır.

Ebü's-Şeyh eserini yazarken hangi kaynaklardan faydalandığını ifade etmez. Kitabı tahkik eden Mis'ad Abdülhamîd Muhammed es-Su'dânî eserde geçen hadislerin tahricini yapar ve bu hususta metin ve isnad birliğini dikkate alır. Buna göre kitapta geçen hadislerin çoğu temel hadis kaynaklarında geçmektedir. Temel eserlere bakıldığında kitaplardaki akran rivâyetlerinin çok daha fazla olduğu görülür.¹⁴⁹ Ancak daha önce de ifade edildiği gibi yazarın tüm akran rivâyetlerini toplama gibi bir niyetinin olmadığı anlaşılmaktadır. Ebü's-Şeyh'in eserinde yer alan hadisler muhakkikin tahricinden anlaşıldığı üzere aşağıdaki erlerde geçmektedir:

- İmam Mâlik'in (ö. 179/795) *el-Muvatta'sı*
- Abdullah b. el-Mübârek'in (ö. 181/797) *ez-Zühd ve'r-reka'ik'ı*
- Tayâlisî'nin (ö. 204/819) *el-Müsned'i*
- Şâfiî'nin (ö. 204/820) *el-Üm'mü*
- Abdürrezzâk'ın (ö. 211/826-27) *el-Musannef'i*
- Ebü'l-Kâsım b. Sellâm'ın (ö. 224/838) *Kitâbü'l-Emvâl'i*

¹⁴⁸ Ebü's-Şeyh, *Zikrû'l-akrân*, s. 56.

¹⁴⁹ İbn Ebî Şeybe, *Kitâbü'l-İmân*, thk: Nasruddîn el-Albânî, y.y., 1983, s. 27, 31, 38, 47; Bezzâr, *el-Müsned*, thk: Zeynüddîn Mahfûzurrahmân, Medine: Mektebetü'l-ulûm ve'l-hikem, 2009, I, 69, 194, 342, 459; İbn Hibbân, *el-Müsnedü's-sahih*, thk: Şuayb el-Arnaût, Beyrut: Müessesetü'r-risâle, 1993, I, 139, 149, 246, 284.

- Ebü'l-Kâsım b. Sellâm'ın (ö. 224/838) *Fezâ'ilü'l-Kur'ân'ı*
- Ali b. Ca'd'ın (ö. 230/844-45) *el-Müsned'i*
- İbn Sa'd'ın (ö. 230/845) *et-Tabakâtü'l-kübrâ'sı*
- İbn Ebî Şeybe'nin (ö. 235/849) *Kitâbü'l-İmân'ı*
- Ahmed b. Hanbel'in (ö. 241/855) *el-Müsned'i*
- Ahmed b. Hanbel'in (ö. 241/855) *Kitâbü Fezâ'ili's-sahâbe'si*
- Ahmed b. Hanbel'in (ö. 241/855) *Kitâbü'l-Eşribe'si*
- Abd b. Humeyd'in (ö. 249/863-64) *el-Müntehab'ı*
- Dârimî'nin (ö. 255/869) *es-Sünen'i*
- Buhârî'nin (ö. 256/870) *el-Câmi'u's-sahîh'i*
- Buhârî'nin (ö. 256/870) *el-Edebü'l-müfred'i*
- Müslim'in (ö. 261/875) *el-Câmi'u's-sahîh'i*
- İbn Mâce'nin (ö. 273/887) *es-Sünen'i*
- Ebû Dâvûd'un (ö. 275/889) *es-Sünen'i*
- Tirmizî'nin (ö. 279/892) *es-Sünen'i*
- Tirmizî'nin (ö. 279/892) *eş-Şemâ'il'i*
- İbn Ebi'd-Dünyâ'nın (ö. 281/894) *Mekârimü'l-ahlâk'ı*
- İbn Ebi'd-Dünyâ'nın (ö. 281/894) *Zemmü'l-müskir'i*
- İbn Ebî Âsım'ın (ö. 287/900) *Kitâbü's-Sünne'i*
- Bezzâr'ın (ö. 292/905) *el-Müsned'i*
- Mervezî'nin (ö. 294/906) *İhtilâfü'l-ulemâ'sı*
- Nesâî'nin (ö. 303/915) *es-Sünen'i*
- Nesâî'nin (ö. 303/915) *Amelü'l-yevm ve'l-leyle'si*
- Ebû Ya'lâ el-Mevsîlî'nin (ö. 307/919) *el-Müsned'i*
- İbnü'l-Cârûd'un (ö. 307/919-20) *el-Müntekâ'sı*
- Taberî'nin (ö. 310/923) *Câmi'u'l-beyân'i*
- İbn Huzeyme'nin (ö. 311/924) *es-Sahîh'i*
- İbn Ebî Hâtim'in (ö. 327/938) *el-Cerh ve't-ta'dîl'i*
- İbnü'l-Ahrem'in (ö. 344/955) *Emâlî'si*
- İbn Hibbân'ın (ö. 354/965) *el-Müsnedü's-sahîh'i*
- Âcurrî'nin (ö. 360/970) *Kitâbü'ş-Şerî'a'sı*
- Âcurrî'nin (ö. 360/970) *Kitâbü'l-Gurebâ'sı*

- Âcurrî'nin (ö. 360/970) *Ahlâku'l-'ulemâ'sı*
- Taberânî'nin (ö. 360/971) *el-Mu'cemü'l-kebîr'i*
- İbnü's-Sünnî'nin (ö. 364/975) *'Amelü'l-yevm ve'l-leyle'si*
- İbn Adî'nin (ö. 365/976) *el-Kâmil'i*¹⁵⁰

---

¹⁵⁰ Söz konusu kaynaklar muhakkikin hadislerin tahriri amacıyla dipnotlarda verdiği bilgilerden elde edilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM: RİVÂYETÜ'L-AKRÂN VE ESERDEKİ AKRAN RİVAYETİNİN SEBEPLERİ

Bu bölümde akran rivâyetinin tanımı yapıldıktan sonra tarihçesinden bahsedilecektir. Sonrasında ise akran rivâyetiyle ilgili çalışmalar tanıtılacak ve akran rivâyetinin sebepleri zikredilecektir.

1. Tanımı

Akran rivâyeti adından da anlaşılacağı üzere akran olan râvilerinin akranından hadis nakletmesidir. Müdebbec hadisle râvilerin birbirinden hadis nakletmesi kast edilirken, sadece birinin diğerinden hadis nakletmesine gayru'l-müdebbec veya akran rivâyeti denir. Buna göre her müdebbec hadis akran rivâyetidir ancak her akran rivâyeti müdebbec değildir. Bu bakımdan aralarında umûm-husus ilişkisi vardır.¹⁵¹

Müdebbec kavramını ilk kullanan ve konu hakkında ilk kitabı yazan âlim Dârekutnî'dir (ö. 385/995).¹⁵² Müdebbec sözlük anlamı olarak hem değerli bir kumaşla süslenmiş hem de kabih mânalarına gelmektedir. Hadis ıstılahı olarak müdebbec, isnad veya yaş itibarıyla birbirine yakın olan râvilerin karşılıklı olarak birbirlerinden hadis rivâyet etmeleridir.¹⁵³ Âlimler arasında rivâyetü'l-akrândan bahsedebilmek için akranın yaşa göre mi isnada göre mi belirlendiği tartışma konusu olmuştur. Kimi yaşı esas alırken¹⁵⁴ kimi isnadı esas almıştır.¹⁵⁵ Netice itibarı ile isnad bakımından yakın olmaları tercih edilmiştir.¹⁵⁶

Sahâbe neslinden itibaren her nesilde akran rivâyetine rastlamak mümkündür. Sahâbeden Hz. Âişe ile Ebû Hureyre'nin, tâbiünden Ömer b. Abdulazîz ile Zührî'nin, etbâu't-tâbiünden Mâlik b. Enes ile Evzâî'nin, sonraki tabakalardan Abdurrezzâk ile Ahmed b. Hanbel'in birbirlerinden rivâyetleri hadis usulü kitaplarında müdebbece örnek

¹⁵¹ Ibn Hacer, *Nüzhetü'n-nazar*, Dımaşk: Matba'tu's-Sabâh, 2000, s. 118; Salahattin Polat, "Müdebbec", *DİA XXXI*, 463

¹⁵² Irâkî, *et-Takyîd*, Medine: Mektebetü's-selefiyye, 1969, s. 334.

¹⁵³ Ibn Hacer, *Nüzhetü'n-nazar*, Dımaşk: Matba'tu's-Sabâh, 2000, s. 118-119.

¹⁵⁴ Hâkim, *Ma'rifetü ulûmi'l-hadîs*, Beyrût: Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, 1977, s. 215.

¹⁵⁵ Irâkî, *et-Takyîd*, Medine: Mektebetü's-selefiyye, 1969, s. 334.

¹⁵⁶ Tarhan, "Müdebbec Kavramına Dair Bir İnceleme: Râvinin Akran Olması Şart mıdır?", *Mevzu: Sosyal Bilimler Dergisi*, 9, 519.

olarak verilir.¹⁵⁷ Örneklere bakıldığında akran olma hususunda isnadın asıl olduğu görülmektedir. Irâki *et-Takyîd* isimli eserinde akran rivâyetinde şartın yaş değil isnad olduğu görüşünü benimser. Rivâyetü'l-ekâbir ani'l-esâgirin bile müdebbece dâhil olduğunu söyler. Ancak İbn Hacer doğrusunun bu olmadığını söyleyerek ona itiraz eder.¹⁵⁸

2. Tarihçesi

Akran rivayeti sahâbe döneminde başlamıştır. Berâ b. Âzib'in (ö. 71/690 [?]) verdiği bilgiye göre sahâbilerin tamamı dünya meşgaleleri sebebiyle devamlı Hz. Peygamberin yanında bulunamamaktaydı. Ancak hadislerin öneminin farkında olduklarından muhakkak bir topluluk Efendimizin yanında bulunmaktaydı. Hz. Peygamber'in yanında bulunup ilim öğrenen topluluk öğrendiklerini o esnada orada olmayan akranlarına aktarmaktaydı. Nasıl ki Efendimiz zamanında dünya meşgaleleri yüzünden daima onun yanında bulunup hadis öğrenemiyorlarsa aynı şekilde ondan sonraki nesillerde de insanların günlük işleri olduğundan her hadisi âlimlerden alamamaktaydılar. Böyle olunca hadisleri bilgi sâhibi olan akranlarından almaktaydılar. Bu bağlamda akran rivâyeti Hz. Peygamber zamanından beri devam edegelen bir uygulamadır. İleride akran rivâyetinin sebepleri zikredilmektedir. Bu sebepler sadece sahâbe nesline veya başka belirli bir nesle has değil bütün tabakaları ilgilendirmektedir.

Akran rivâyetinin özellikle ilk üç nesilde yaygın olduğu görülmektedir. Âlî isnadın âlimler tarafından talep edilmesi 2. asrın ilk çeyreğinde başlayıp, 4. asrın başına kadar devam etmiştir.¹⁵⁹ Kitapta geçen akran rivâyetlerine örnek olarak sahâbeden Hz. Ebû Bekr'in Hz. Ömer'den,¹⁶⁰ tâbiînden Eyyûb es-Sahtiyânî'nin İbn Sîrîn'den¹⁶¹ ve etbâu't-tâbiînden Süfyân es-Sevrî'nin Süfyân b. Uyeyne'den¹⁶² aldığı rivâyetler verilebilir.

Bir hadisin isnadında bazen birçok akran râvi birden bulunabilmektedir. Örneğin şu hadiste Ahmed b. Hanbel ile ondan sonraki 4 râvi, yani toplamda 5 râvi akrandır: “Ahmed b. Hanbel → Ebû Hayseme Züheyr b. Harb → Yahya b. Maîn → Ali b. el-Medîni →

¹⁵⁷ Hâkim, *Ma'rifetü ulûmi'l-hadîs*, Beyrût: Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, 1977, s. 215-232; Irâki, *et-Takyîd*, Medine: Mektebetü's-selefiyye, 1969, s. 333-337.

¹⁵⁸ İbn Hacer, *Nüzhetü'n-nazar*, Dımaşk: Matba'tu's-Sabâh, 2000, s. 118-119.

¹⁵⁹ Tuğçe Günaydın, “Âlî ve Nâzil İsnada Farklı Yaklaşımlar”, *Tokat İlmîyat* 10/2 (Aralık 2022), 639.

¹⁶⁰ Ebü's-Şeyh, *Zikrî'l-akrân*, s. 55.

¹⁶¹ Ebü's-Şeyh, *Zikrî'l-akrân*, s. 44.

¹⁶² Ebü's-Şeyh, *Zikrî'l-akrân*, s. 95.

Ubeydullah b. Muâz → babası → Şu‘be → Ebû Bekir b. Hafs → Ebû Seleme” isnâdıyla rivayet edildiğine göre Hz. işe şöyle demiştir: “Hz. Peygamber’in eşleri saçlarını (kulaklarını örtecek kadar) kısaltırlardı.”¹⁶³

Burada şu belirtilmelidir ki sahâbenin tâbiînden, tâbiînin de tebeu’t-tâbiînden hadis rivâyet etmesi bilinmektedir. Bu bağlamda rivâyetü’l-ekâbir ani’l-esâgir bile gerçekleşmişken akranların birbirinden nakilde bulunmaları gayet normaldir. Örneğin Abdullah b. Mes‘ûd’un seçkin talebesi Alkame (ö. 62/682) Hz. Peygamber’le aynı zamanda yaşamasına rağmen Hz. Peygamber’i görmediğinden muhadramdır ve sahâbî sayılmaz. Buna rağmen bazı talebeleri birçok sahâbî hayatta bulunmasına rağmen onların değil de Alkame’nin derslerini tercih etmişlerdir.¹⁶⁴ Hatta bazı sahabîler bile ondan fetva istemişlerdir.¹⁶⁵ Aynı şekilde tebeu’t-tâbiînden olan Amr b. Şuayb b. Muhammed’den 70 kûsür tâbiîn hadis rivâyet etmiştir.¹⁶⁶

3. Rivâyetü’l-akrân ile İlgili Çalışmalar

2. asrın sonlarından itibaren hadis ilmiyle ilgili alt disiplinler oluşmaya başlamış, garîbü’l-hadîs, muhtelifü’l-hadîs ve nâsihu’l-hadîs ve mensûhih başlıklarıyla müstakil eserler telif edilmeye başlanmıştır.¹⁶⁷ 4. asırda da özellikle râvilerle ilgili farklı alt disiplinler ve literatür oluşmuştur. Akran rivâyetiyle ilgili eserlerin de dönemin hadis ilmiyle ilgili detay çalışmalarının devamı mahiyetinde olduğu anlaşılmaktadır.

Ebü’ş-Şeyh’in (ö. 369/979) akranları olan İbnü’l-Ahrem (ö. 344/955) ve Dârekutnî (ö. 385/995) tıpkı Ebü’ş-Şeyh gibi aynı zamanda akran rivâyetini konu alan eserler kaleme almışlardır. Dârekutnî *el-Müdebbec*¹⁶⁸ isimli eserinde müdebbec hadisleri derlerken İbnü’l-Ahrem akran rivâyetlerini toplayan bir kitap yazmıştır.¹⁶⁹ Kaynaklarda bu âlimlerden önce ise Müslim b. Haccâc’ın (ö. 261/875) *el-Akrân* isiminde bir eseri kaleme aldığı zikredilmektedir.¹⁷⁰ Her ne kadar Müslim bu âlimlerden önce yaşadysa da söz konusu eseri mefkûd durumda olduğundan akran rivâyetlerini mi topladığı yoksa

¹⁶³ Müslim, “Hayız”, 42.

¹⁶⁴ Zehebî, *Siyeru a’lâmi’n-nübelâ*, XII, 362-363.

¹⁶⁵ Râmeihürmüzî, *el-Muhaddisü’l-fâsil*, s. 228.

¹⁶⁶ İbnu’s-Salah, *Ulûmu’l-Hadîs*, s. 309.

¹⁶⁷ Ahmet Yücel, *Hadis Usûlü*, İstanbul: MÜİF Vakfı Yayınları, 2014, s. 268

¹⁶⁸ Zehebî, *Tezkiretü’l-huffâz*, III, 155.

¹⁶⁹ Sehâvî, *Fethu’l-mugîs*, IV, 169.

¹⁷⁰ Zehebî, *Siyer*, XII, 579.

akranları başka cihazları açısından mı ele aldığı bilinmemektedir. Bu çalışmanın 2. bölümünde Ebü's-Şeyh'in *Zikrû'l-akrân ve rivâyâtühüm 'an ba'zihim ba'zan* adlı eserinin literatürdeki yerinden bahsedilirken de ifade edildiği gibi tespit edilebildiği kadarıyla bu âlimlerden önce akran rivâyetiyle ilgili müstakil bir eser kaleme alındığı bilinmemektedir.¹⁷¹

İsmi geçen bu dört âlimden sonra akran rivâyetiyle alakalı çalışma yapan âlim meşhur muhaddis İbn Hacer'dir (ö. 852/1449). Kaynakların verdiği bilgiye göre o *et-Ta'ric 'ale't-tedbic* isimli eserinde Dârekutnî'nin *el-Müdebbec*'ini, Ebü's-Şeyh'in *Zikrû'l-akrân*'ını ve İbnü'l-Ahrem'in akran rivâyetiyle ilgili eserini bir kitapta özetlemiştir.¹⁷² Bunun dışında akran rivâyetiyle ilgili *el-Efnân fî rivâyeti'l-akrân* ismiyle müstakil bir eser kaleme almıştır.¹⁷³ *el-Efnân fî rivâyeti'l-akrân* diye bilinen eserin diğer bir ismi de *el-Muharrec mine'l-müdebbec*'dir.¹⁷⁴

Ancak söz konusu eserlerin hiçbiri günümüze ulaşmamıştır. Bu yüzden elimizde bulunan Ebü's-Şeyh'in *Zikrû'l-akrân*'ı hakikaten müstesna bir konuma sahiptir ve önemini korumaktadır. Eserler bugün mevcut olmadığından içerikleri hakkında net bir şey söylenilememektedir. Endülüslü muhaddis ve Arap dili âlimi İbn Hayr (ö. 575/1179) *Fehresetü mâ revâhu 'an şüyühihî mine'd-devâvîni'l-musannefe fî durûbi'l-'ilm ve envâ'i'l-ma'ârif* adlı kitabında Dârekutnî'nin bu eserinin on bölümden oluştuğunu ifade eder.¹⁷⁵ Irakî bu eserin bir ciltten oluştuğunu ve sahih bir nüshasına sahip olduğunu belirtir.¹⁷⁶ Bu kitaplar hakkında kaynaklarda bilgi bulunmamaktadır.¹⁷⁷

Ayrıca akran rivâyeti günümüzde de yeterince çalışılmamış bir alandır. Muvaffak b. Abdillâh "el-Müdebbec ve rivâyetü'l-akrân" isimli çalışmasında bu konuyu ele almıştır ancak çalışma kapsamlı değildir. Mahmûd Ahmed Reşîd "Menhecü'l-imâm ez-Zehabî fî't-te'âmül me'a cerhi'l-akrân" adlı makalesinde akranların birbirini cerh etme konusunu ele alırken kısaca akran rivâyeti konusuna da değinmiştir. Konuyla ilgili Enes Tarhan'ın 2023 senesinde yazdığı bir makale bulunmaktadır. "Müdebbec Kavramına Dair Bir

¹⁷¹ Muvaffak b. Abdillâh, "el-Müdebbec ve rivâyetü'l-akrân", *Mecelletü'l-Câmiati'l-İslâmiyye*, 2001, s. 37

¹⁷² Sehâvî, *Fethu'l-mugîs*, IV, 169.

¹⁷³ Sehâvî, *a.g.e.*, IV, 169.

¹⁷⁴ Sehâvî, *a.g.e.*, IV, 169.

¹⁷⁵ İbn Hayr, *Fehresetü mâ revâhu 'an şüyühihî mine'd-devâvîni'l-musannefe fî durûbi'l-'ilm ve envâ'i'l-ma'ârif*, Beyrût: Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, 1998, s. 371.

¹⁷⁶ Irakî, *et-Takyîd*, s. 290.

¹⁷⁷ Sehâvî, *Fethu'l-mugîs*, IV, 169; İbn Hacer, *Nüzhetü'n-nazar*, Dımaşk: Matba'tu's-Sabâh, 2000, s. 118-119; Suyûtî, *Tedribü'r-râvî fî şerh Takrîbu'n-Nevâvî*. Y.y.: Dâru taybe, t.y. II, 719.

İnceleme: Râvinin Akran Olması Şart mıdır?” adlı makalesinde yazar akran rivâyetinde yaşın mı isnadın mı dikkate alındığını araştırmaktadır.¹⁷⁸ Günümüzde ise Marmara Üniversitesi yüksek lisans öğrencisi Hatice Sever Arslan *Hadiste Akran Rivayeti* isimli tezini Mustafa Macit Karagözoğlu’nun danışmanlığında hazırlamaktadır.¹⁷⁹

Yukarıda zikredilen konuyla alakalı müstakil eserlerin dışında akran rivayeti ve müdebbec hadis birçok usül kitabında geçmektedir.¹⁸⁰ Mehmet Eren’in *Hadis İlminde Rical Bilgisi ve Kaynakları*¹⁸¹ ve Emin Âşıkutlu’nun *Ricâl İlmine Giriş*¹⁸² adlı çalışmaları akran rivâyetinin tanımı, önemi, örnekleri ve literatürü konularını ana hatlarıyla ele alan son dönem çalışmalarıdır.

4. Akran Rivâyetin Sebepleri

Bu kısımda hem kitaptaki akran rivâyetleri hem de kitapta bulunmayan rivâyetler göz önünde bulundurularak akran rivâyetinin sebepleri zikredilecektir. Genel olarak akran rivâyetinin sekiz sebebi tespit edilmiştir. Akran rivâyetinin sebepleri şöyle sıralanabilir:

- Dünya Meşgalesi
- Hz. Peygamber’e Sormaya Çekinme
- Muhadramın Hz. Peygamber’le Buluşamaması
- Talebenin Hocayla Buluşamaması
- Talebenin hocasının Bütün Rivâyetlerini Alamaması
- Hadisi Kendisinden Aldığı Akranın Hocasının Hadislerini En İyi Bilen Şahıs Olması
- Maddî Sebepler
- Hadis Râvisinin Fakih Olması

¹⁷⁸ Tarhan, “Müdebbec Kavramına Dair Bir İnceleme: Râvinin Akran Olması Şart mıdır?”, *Mevzu: Sosyal Bilimler Dergisi*, 9, 517-537. Bu çalışmada araştırmacı müdebbec hadisteki râvilerin yaş yönünden mi isnad yönünden mi yakın olduklarını hadis usülü kitaplarını çerçevesinde araştırmaktadır.

¹⁷⁹ Tezi hazırlayan öğrenciyle irtibata geçilip tez hakkında bilgi alınmıştır. Tezin başlangıç aşamasında olduğu ifade edilmiştir. Çalışmada akran rivâyeti konusu ele alınacaktır. Bizim çalışmamızda ise Ebü’ş-Şeyh ve *Zikrû’l-akrân ve rivâyâtühüm ‘an ba’zihim ba’zan* adlı eseri incelenmiştir.

¹⁸⁰ Hâkim, *Ma’rifetü ulûmi’l-hadis*, s. 215; İbnu’s-Salah, *Ulûmu’l-Hadis*, s. 309; Irâkî, *et-Takyîd*, s. 334; İbn Hacer, *Nüzhetü’n-nazar*, s. 118-119; Tarhan, “Müdebbec Kavramına Dair Bir İnceleme: Râvinin Akran Olması Şart mıdır?”, *Mevzu: Sosyal Bilimler Dergisi*, 9, 519.

¹⁸¹ Mehmet Eren, *Hadis İlminde Rical Bilgisi ve Kaynakları*, İstanbul: İSAM, 2018, s. 109-116.

¹⁸² Emin Âşıkutlu, *Ricâl İlmine Giriş*, İstanbul: İfav Yayınları, 2018, s. 119-121.

4.1. Sahâbe Neslinde

Bu sebeplerin bir kısmı sahâbe neslinde görülmektedir, bir kısmı da sonraki nesillere hastır. Sahâbîler her zaman Hz. Peygamber’le bulunma imkanından dünya meşgaleleri yüzünden mahrumdular. Ayrıca bazen Efendimize direkt soru sormaya çekindiklerinden akranlarından rivâyette bulunmak durumunda kalmışlardır. Aynı şekilde Hz. Peygamber zamanında yaşadığı halde Efendimizi müslüman olarak göremeyen muhadramlar da akranlarından rivâyette bulunmuşlardır.

4.1.1. Dünya Meşgalesi

Efendimizin hadislerinin öneminin farkında olan sahâbîler baştan beri hadislere büyük ilgi ve alâka göstermişlerdir. Bundan dolayı Resûlullahı hiç yalnız bırakmamışlar, ondan ilim öğrenmek maksadıyla dâimâ yanında bir topluluk bulunmuştur. Hz. Peygamber’in yanında bulunup ilim öğrenen topluluk o sıra hâzır olmayanlara hadisleri iletmişlerdir. Berâ b. Âzib (ö. 71/690 [?]), sahâbîlerin günlük işleri olduğundan hadisleri her zaman bizzat Efendimizden dinleyemediklerini, Resûlullahın meclisinde bulunup hadisi duyanların o sırada mecliste bulunmayanları sonradan bilgilendirdiklerini ifade eder. Böylelikle günlerini geçim temini ile Allah Resulünün dizi dibinde ilim tahsili arasında taksim eden sahâbîler Efendimizden nöbet usulü ilim öğrenmişler ve bunları birbirlerine aktarmışlardır.¹⁸³ Aynı şekilde Enes b. Mâlik (ö. 93/711-12) de: “Hz. Peygamber’den naklettiklerimizin tamamını bizzat kendisinden işitmiş değiliz. Hadislerin bir kısmını da arkadaşlarımızdan duyduk. Biz yalan söylemeyen bir topluluktuk.” şeklindeki açıklamasıyla aynı duruma işaret eder.¹⁸⁴ Bu rivâyetlerden de görüldüğü üzere ashâb akranlarından hadis alma konusunda bir beis görmemiştir. Başka şehirlerde yaşayanlar da akranları vasıtasıyla Efendimizin hadislerini elde etmişlerdir.¹⁸⁵ Akran rivâyetinin sebeplerinden biri olan dünya meşgalesi hem sahâbe neslinde hem sonraki nesillerde görülmektedir.

Zikrû ’l-akrân’daki sahâbîlerin birbirinden aldıkları hadisler de önemli ölçüde bu kâbilden olmalıdır. Tabloda görüldüğü üzere sahâbîler birbirlerinden hadis almakta, hatta sadece iki akran değil, bir hadiste üç akranın olduğu bile görülmektedir. *Zikrû ’l-akrân*’da

¹⁸³ Râmeürmüzî, *el-Muhaddisü ’l-fâsıl*, Beyrût: Daru’l-Fikr, 1983, s. 235.

¹⁸⁴ Ayşe Esra Şahyar, "Sahâbenin Tâbi’ûndan Hadis Rivâyeti", *Hadis Tetkikleri Dergisi* 8 (2010): s. 125.

¹⁸⁵ İbn Sa’d, *et-Tabakatü ’l-kübrâ*, Beyrût: Dârü’l-kütübi’l-ilmîyye, 1990, VII, 15.

görüldüğü üzere Hz. Osmân Hz. Ebû Bekr'den, Hz. Ömer Hz. Osmân ve Hz. Ebû Bekr'den, Abdullah b. ez-Zübeyr Hz. Ömer'den, Esmâ bint Ebî Bekr Ümmü Rûmân bint Âmir'den, Abdullah b. Ömer Suheyb b. Sinân'dan, Suheyb b. Sinân Ebû Hüreyre'den, Câbir b. Abdillâh Hz. Ebû Bekr'den, Hz. Ebû Bekr Bilâl b. Rebâh'tan, Abdullah b. el-Abbâs Abdurrahmân b. Avf'tan, Abdurrahmân b. Avf Hz. Ömer'den, Enes b. Mâlik Ubâde b. es-Sâmit'ten, Ubâde b. es-Sâmit Übey b. Kâ'b'dan Bilâl b. Rebâh Hz. Ebû Bekr'den hadis almaktadırlar.

Tablo 7

Kitaptaki Rivâyetlerin Numaraları	Tahammül Eden	Edâ Eden	Alınan Hadis Sayısı
163	Ebû Abdillâh (Ebû Amr) Zü'n-nûreyn Osmân b. Affân b. Ebi'l-Âs b. Ümeyye el-Kureşî el-Ümevî (ö. 35/656)	Ebû Bekr Abdullah b. Ebî Kuhâfe Osmân b. Âmir el-Kureşî et-Teymî (ö. 13/634)	1

Kaynak: Ebü's-Şeyh, *Zikrû'l-akrân*

Tablo 8

Kitaptaki Rivâyetlerin Numaraları	Tahammül Eden	Edâ Eden 1. Akran	Edâ Eden 2. Akran	Alınan Hadis Sayısı
164	Ebû Abdurrahmân Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb el-Kureşî el-Adevî (ö. 73/693)	Ebû Abdillâh (Ebû Amr) Zü'n-nûreyn Osmân b. Affân b. Ebi'l-Âs b. Ümeyye el-Kureşî el-Ümevî (ö. 35/656)	Ebû Bekr Abdullah b. Ebî Kuhâfe Osmân b. Âmir el-Kureşî et-Teymî (ö. 13/634)	1
165	Ebû Bekr Abdullah b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm el-Kureşî (ö. 73/692)	Ebû Hafs Ömer b. el-Hattâb b. Nüfeyl b. Abdiluzzâ el-Kureşî el-Adevî (ö. 23/644)	Ebû Bekr Abdullah b. Ebî Kuhâfe Osmân b. Âmir el-Kureşî et-Teymî (ö. 13/634)	1
166	Zâtü'n-nitâkayn Esmâ bint Ebî Bekr es-Siddîk b. Ebî Kuhâfe el-Kureşîyye et-Teymiyye (ö. 73/692)	Ümmü Rûmân bint Âmir b. Uveymir b. Abdışems el-Kinâniyye (ö. 6/628 [?])		1

167	Ebû Abdîrrahmân Abdullah b. Ömer b. el- Hattâb el-Kureşî el-Adevî (ö. 73/693)	Ebû Yahyâ Suheyb b. Sinân b. Mâlik er-Rûmî (ö. 38/659)	Ebû Hüreyre Abdurrahmân b. Sahr ed-Devsî (ö. 58/678)	1
168	Ebû Abdillâh Câbir b. Abdillâh b. Amr b. Harâm el-Ensârî (ö. 78/697)	Ebû Bekr Abdullah b. Ebî Kuhâfe Osmân b. Âmir el- Kureşî et-Teymî (ö. 13/634)	Ebû Abdillâh (Ebû Abdilkerîm veya Ebû Amr) Bilâl b. Rebâh (ö. 20/641)	1
169 171	Ebû'l-Abbâs Abdullah b. el-Abbâs b. Abdilmuttalib el-Kureşî (ö. 68/687-88)	Ebû Muhammed Abdurrahmân b. Avf b. Abdiavf el-Kureşî ez- Zührî (ö. 32/652)	Ebû Hafs Ömer b. el- Hattâb b. Nüfeyl b. Abdiluzzâ el-Kureşî el-Adevî (ö. 23/644)	1
170	Ebû Hamza Enes b. Mâlik b. Nadr el-Ensârî (ö. 93/711-12)	Ebû'l-Velîd Ubâde b. es- Sâmit b. Kays el-Ensârî el-Hazrecî (ö. 34/654)	Ebû'l-Münzir (Ebû't- Tufeyl) Übey b. Kâ'b b. Kays el-Ensârî (ö. 33/654[?])	1
172	Ebû Abdillâh (Ebû Abdilkerîm veya Ebû Amr) Bilâl b. Rebâh (ö. 20/641)	Ebû Bekr Abdullah b. Ebî Kuhâfe Osmân b. Âmir el-Kureşî et-Teymî (ö. 13/634)		1

Kaynak: Ebû's-Şeyh, *Zikrû'l-akrân*

4.1.2. Hz. Peygamber'e Sormaya Çekinme

Hz. Ali (ö. 40/661) mezisi çok gelen biri olduğunu, bu durumda gusül edilip edilmemesi konusunda hükmün ne olduğunu merak ettiğini ancak Hz. Fatımâ (ö. 11/632) ile evli olduğundan doğrudan Efendimize sormaya utandığını ve bu yüzden Mikdad b. Amr'ı (ö. 33/653) hükmü öğrenmek üzere Resûlullah'a yolladığını söyler. Efendimiz bu durumda gusle ihtiyaç olmadığını, abdestin yeterli olacağını ifade eder. Hükmü öğrenen Mikdad

geri döner ve Hz. Ali'yi bilgilendirir.¹⁸⁶ Burada önemli olan husus Hz. Ali'nin direkt Hz. Peygamber'e sormayıp akranı olan Mikdad'ın rivâyetiyle yetinmesidir. Halbuki aslında doğrudan Resul-i Ekrem'e sorma imkanı bulunmaktadır ancak utandığından dolayı sormaz ve akranın rivâyetiyle iktifâ eder. Ebü'ş-Şeyh *Zikrû'l-akrân* adlı eserinde Resulullah'tan çekinildiğinden dolayı akrandan hadis alındığına dair örnek vermemiştir. Ancak ashâbın Efendimizden çekinmesinden dolayı hadisi başka birinden alması akran rivâyetinin sebeplerinden biri olduğu için burada zikredilmiştir.

4.1.3. Muhadramın Hz. Peygamber'le Buluşamaması

Akran rivâyetinin başka bir sebebi ise Efendimizin zamanında yaşadığı halde Resûl-i Ekrem'i müslüman olarak göremeyen muhadramûnun hadisi akranları olan sahâbilerden almasıdır. Örneğin muhadramûndan sayılan Zeyd b. Vehb (ö. 83/702) Efendimizi ziyaret etmek için yola çıktıysa da Medine'ye varmadan Allah Resûlü vefat edince onu görememişti.¹⁸⁷ Resûl-i Ekrem'in meclisinde bulunmadığından ve direkt Hz. Peygamber'den hadis işitemediğinden Zeyd akranları olan Hz. Ömer (ö. 23/644), Hz. Osman (ö. 35/656), Hz. Ali (ö. 40/661), Berâ b. Âzib (ö. 71/690 [?]), Ebû Zer el-Gıfârî (ö. 32/653), Huzeyfe b. Yemân (ö. 36/656) ve Abdullah b. Mes'ûd (ö. 32/652-53) gibi sahâbilerden rivayette bulunur.¹⁸⁸ Ancak Ebü'ş-Şeyh'in eserinde muhadramûnundan olan Zeyd b. Vehb'in herhangi bir hadisi yoktur.

Muhadramın Efendimiz'le buluşamamasından dolayı akranından hadis alma durumuna kitaptaki tek örnek hadisçi ve sûfî olan Ebû Vâil Şakîk b. Seleme el-Esedî'nin (ö. 82/701) hadisidir. O, Efendimizi görme imkanından mahrum bulunduğu için zorunlu olarak akranları olan 50'ye yakın sahâbîden hadis almıştır.¹⁸⁹ Tablodan görüldüğü üzere *Zikrû'l-akrân ve rivâyâtühüm 'an ba'zihim ba'zan* adlı eserde Şakîk b. Seleme (ö. 82/701) akranı olan Ammâr b. Yâsir'den (ö. 37/657) hadis rivâyet eder.¹⁹⁰

Tablo 9

Kitaptaki Rivâyetlerin Numaraları	Tahammül Eden	Edâ Eden	Alınan Hadis Sayısı

¹⁸⁶ Ebû Avâne, *el-Müsnedü'l-muhrec 'alâ kitâbi Müslim*, Beyrût: Daru'l-Marife, 1998, I, 229.

¹⁸⁷ Hatîb el-Bağdâdî, *er-Rihle fî talebi'l-hadis*, Beyrût: Dârü'l-kütübi'l-ilmîyye, 1975, 77.

¹⁸⁸ Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, IV, 496; Halit Özkan, "Zeyd b. Vehb", *DİA* XXXIV, 324.

¹⁸⁹ Erdinç Ahatlı, "Şakîk b. Seleme", *DİA* XXXVIII, 30.

¹⁹⁰ Ebü'ş-Şeyh, *Zikrû'l-akrân*, s. 57.

173	Ebü Vâil Şakîk b. Seleme el-Esedî (ö. 82/701)	Ebü'l-Yakzân Ammâr b. Yâsir b. Âmir el-Ansî (ö. 37/657)	1
-----	---	---	---

Kaynak: Ebü's-Şeyh, *Zikrû'l-akrân*

Birbirlerine tam güveni olan sahâbîler, akranları olan başka sahâbîlerden duydukları hadisleri tereddütsüz kabul edip Efendimiz'e izafe etmişlerdir. Sahâbî mürseli diye bilinen bu hadisler birkaç istisna dışında ilim adamlarınca muttasıl hükmünde kabul edilmiştir.¹⁹¹ Bunun sebebi sahâbîlerin tamamının âdil sayılmasıdır. Bu bağlamda küçük sahâbîlerin Hz. Peygamber'den rivâyetlerinin bir kısmını aslında akranları olan büyük sahâbîlerden aldıkları da zikredilmelidir. Söz gelimi Hz. Peygamber'in vefatında genç yaşta olan İbn Abbâs ve Enes b. Mâlik rivâyet ettikleri hadislerin tamamını doğrudan Efendimiz'den değil de akranlarından almışlardır.¹⁹² Aynı şekilde geç müslüman olan sahâbîler de Efendimiz'den çok hadis dinleme fırsatı bulamadıklarından akranlarından hadis almışlardır. Sadece Hz. Peygamber'in ailesinin bilebileceği halleri de diğer sahâbîler aile efradından öğrenmek durumunda kalmışlardır.¹⁹³

4.2. Tâbiîn ve Tebe-i Tâbiîn Nesillerinde

Sahâbeden sonraki nesillerde akran rivâyetinin 5 sebebi tespit edilmiştir. Buna göre talebenin hocayla buluşamaması, hocasının bütün rivâyetlerini alamaması, hadisi kendisinden aldığı akranın hocasının hadislerini en iyi bilen şahıs olması, maddi sebebin el vermemesi ve râvinin fakih olması akran rivâyetinin sebeplerindendir. Bununla beraber bir önceki başlıkta zikredilen akran rivâyetinin sebeplerinden olan dünya meşgalesi de sahâbe sonrasındaki nesillerde önemli bir rol oynamıştır.

4.2.1. Talebenin Hocayla Buluşamaması

Kitapta geçen birçok hadiste akran rivâyetinin bulunmasının sebebi akranlardan birinin diğer akranının bulduğu hocasıyla buluşamamasıdır. Bu durumda râvi akranından hocasının rivâyetlerini almak durumunda kalmaktadır. Aşağıdaki tablolarda da görüldüğü üzere kitapta bulunan akran rivâyetinin en önemli sebeplerden biri de bu çeşittir.

¹⁹¹ Ayşe Esra Şahyar, "Sahâbenin Tâbi'ûndan Hadis Rivâyeti", *Hadis Tetkikleri Dergisi* 8 (2010): s. 126.

¹⁹² Şahyar, *Hadis Tetkikleri Dergisi* 8 (2010): s. 127.

¹⁹³ Şahyar, *a.g.e.*, s. 126.

Örneğin A‘meş’in (ö. 148/765) Ebû İshâk es-Sebîî’den (ö. 127/745) aldığı rivâyetler incelendiğinde zikredilen birkaç rivâyetin Berâ’ b. Âzib’den (ö. 71/690 [?]) geldiği görülür.¹⁹⁴ Bunun sebebi A‘meş’in Berâ’ b. Âzib ile buluşmamasıdır. Bu durumda A‘meş Berâ’nın hadislerine vâkıf olan Ebû İshâk es-Sebîî’den söz konusu rivâyetleri alır.¹⁹⁵ Aynı şekilde A‘meş Abîde es-Selmânî (ö. 72/691) ile de görüşmediği için onun hadislerini Ebû İshâk es-Sebîî’den alır.¹⁹⁶

Tablo 10

Kıtapdaki Rivâyetlerin Numaraları	Akran Râvi A	Akran Râvi B	A’nın B’den Aldığı Hadis Sayısı	B’nin A’dan Aldığı Hadis Sayısı
37-106	A‘meş - Ebû Muhammed Süleymân b. Mihrân el-Kûfi (ö. 148/765)	Ebû İshâk Amr b. Abdillâh b. Zîyuhmid es-Sebîî (ö. 127/745)	6	64

Kaynak: Ebû’ş-Şeyh, *Zikrû’l-akrân*

Şu‘be’nin (ö. 160/776) tâbiînün büyüklerine yetiştiği ve 400’den fazla tâbiîden hadis aldığı rivâyet edilir.¹⁹⁷ Bundan dolayı Süfyân es-Sevrî (ö. 161/778) Şu‘be’nin hadiste mü’minlerin emîri olduğunu,¹⁹⁸ Şâfîî (ö. 204/820) de Şu‘be olmasaydı Irak’ta hadis bilinmeyeceğini söyler.¹⁹⁹ Örneğin Şu‘be Süfyân es-Sevrî’nin buluşmadığı 30 Kûfeliyle buluşup hadis alır ve bu durumda Süfyân es-Sevrî o hadisleri akranı olan Şu‘be’den almak durumunda kalır.²⁰⁰ Onun akranı olan ancak onun yetiştiği tâbiînlere yetişemeyenler Şu‘be’den hadis alırlar. Bu bilgiler göz önünde bulundurularak kitaba bakıldığında Şu‘be’nin Süfyân es-Sevrî’den beş, Süfyân es-Sevrî’nin de Şu‘be’den on iki hadis aldığı görülür. Ayrıca Muhammed b. İshâk b. Yesâr’ın (ö. 151/768) Şu‘be’den otuz dört hadis aldığı görülür.

Tablo 11

¹⁹⁴ Ebû’ş-Şeyh, *Zikrû’l-akrân*, s. 26.

¹⁹⁵ Zehebî, *Siyeru a’lâmi’n-nübelâ*, III, 195.

¹⁹⁶ Ebû’ş-Şeyh, *Zikrû’l-akrân*, s. 31-32.

¹⁹⁷ Mizzî, *Tehzîbü’l-Kemâl*, Beyrût: Müessesetü’r-risâle, 1980, XII, 479-489.

¹⁹⁸ Zehebî, *a.g.e.*, VII, 65.

¹⁹⁹ Zehebî, *a.g.e.*, VII, 206.

²⁰⁰ Zehebî, *a.g.e.*, VII, 210.

Kıtapdaki Rivâyetlerin Numaraları	Akran Râvi A	Akran Râvi B	A'nın B'den Aldığı Hadis Sayısı	B'nin A'dan Aldığı Hadis Sayısı
230-236	Ebû Muhammed Kays b. er-Rebî el-Esedî el-Kûfî (ö. 167/784)	Ebû Bistâm Şu'be b. el-Haccâc b. el-Verd el-Ezdî el-Basrî (ö. 160/776)	3	4
278-294	Ebû Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfî (ö. 161/778)	Ebû Bistâm Şu'be b. el-Haccâc b. el-Verd el-Ezdî el-Basrî (ö. 160/776)	12	5
295-335	Ebû Bistâm Şu'be b. el-Haccâc b. el-Verd el-Ezdî el-Basrî (ö. 160/776)	Ebû Abdillâh Muhammed b. İshâk b. Yesâr b. Hıyâr el-Muttalibî el-Kureşî el-Medenî (ö. 151/768)	7	34

Kaynak: Ebü's-Şeyh, *Zikrû'l-akrân*

Tâbiînün önde gelen muhaddislerinden biri olan Ma'mer b. Râşid (ö. 153/770) 159. sırada zikredilen hadisi Eyyûb es-Sahtiyânî'den (ö. 131/749) aldığını ifade eder. Bu rivâyeti Eyyûb es-Sahtiyânî Zührî'den (ö. 124/742) almıştır ve Ma'mer b. Râşid'in Zührî ile buluştuğu ve ondan hadis aldığı da bilinmektedir. Ma'mer b. Râşid'in bu hadisi Eyyûb es-Sahtiyânî'den almasının sebebi onun o zamanlar henüz Zührî ile buluşmamasındandır. Daha sonraki bir zamanda Zührî ile buluşan Ma'mer b. Râşid, hadisi ondan aldıktan sonra Eyyûb es-Sahtiyânî'yi zikretmeksizin doğrudan âlî bir isnadla Zührî'den nakleder.²⁰¹

Tablo 12

Kıtapdaki Rivâyetlerin Numaraları	Akran Râvi A	Akran Râvi B	A'nın B'den Aldığı Hadis Sayısı	B'nin A'dan Aldığı Hadis Sayısı
158-159	Ebû Bekr Eyyûb b. Ebî Temîme Keysân es-Sahtiyânî (ö. 131/749)	Ebû Urve Ma'mer b. Râşid el-Basrî es-San'ânî (ö. 153/770)	1	1

Kaynak: Ebü's-Şeyh, *Zikrû'l-akrân*

Katâde'nin (ö. 117/735) Eyyûb es-Sahtiyânî'den (ö. 131/749) aldığı rivâyetlerin

²⁰¹ Ebü's-Şeyh, *Zikrû'l-akrân*, s. 54.

çoğu Saîd b. Cübeyr'in (ö. 94/713 [?]) hadisleridir.²⁰² Katâde onunla buluşamadığından, onun hadislerini Eyyûb es-Sahtiyânî yoluyla alır.²⁰³ Ayrıca İbn Ebî Hâtim (ö. 327/938) Eyyûb es-Sahtiyânî'nin Enes b. Mâlik'ten hadis dinlediğini kaydederken²⁰⁴ İbn Hibbân (ö. 354/965) ondan rivayette bulunmadığını ifade eder.²⁰⁵ Zehebî (ö. 748/1348) de İbn Hibbân'a katılarak onun Enes b. Mâlik'ten herhangi bir rivayetinin bilinmediğini söyler.²⁰⁶ Eyyûb es-Sahtiyânî'nin Katâde'den aldığı kitapta geçen hadislere bakıldığında rivâyetlerin çoğunun Enes b. Mâlik'ten olduğu görülür.²⁰⁷ Dolayısıyla Enes b. Mâlik ile buluşamayan Eyyûb, onun hadislerini Katâde'den almak durumunda kalmıştır.

Tablo 13

Kitaptaki Rivâyetlerin Numaraları	Akran Râvi A	Akran Râvi B	A'nın B'den Aldığı Hadis Sayısı	B'nin A'dan Aldığı Hadis Sayısı
110-121	Ebü'l-Hattâb Katâde b. Diâme b. Katâde es-Sedûsî el-Basrî (ö. 117/735)	Ebü Bekr Eyyûb b. Ebî Temîme Keysân es-Sahtiyânî (ö. 131/749)	4	8

Kaynak: Ebü's-Şeyh, *Zikrû'l-akrân*

Süfyân es-Sevrî'nin Atâ b. Ebî Rebâh'tan (ö. 114/732) hadis almadığı bilinmektedir.²⁰⁸ Bu yüzden Süfyân es-Sevrî Atâ'nın hadislerini onun talebesi İbn Cüreyc'ten²⁰⁹ alır. Nitekim kitapta Süfyân es-Sevrî'nin İbn Cüreyc'ten aldığı rivâyete bakıldığında, hadisın Atâ vasıtasıyla geldiği görülmektedir.²¹⁰

Tablo 14

Kitaptaki Rivâyetlerin Numaraları	Tahammül Eden	Edâ Eden	Alınan Hadis Sayısı
226	Ebü Abdullah Süfyân b. Saîd b. Mesrûk	Ebü'l-Velîd Abdülmelik b.	1

²⁰² Ebü's-Şeyh, *a.g.e.*, s. 41-42.

²⁰³ Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, IV, 322.

²⁰⁴ İbn Ebî Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, Beyrût: Dâru-ihyâi't-turâsu'l-arabî, 1952, II, 255.

²⁰⁵ İbn Hibbân, *Meşâhîru 'ulemâ'i'l-emsâr*, y.y.: Dâru'l-vefâ, 1991, s. 150; a. mlf. *es-Sikât*, Hindistan: Dâiretü'l-meârif, 1973, VI, 53.

²⁰⁶ Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, VI, 16.

²⁰⁷ Ebü's-Şeyh, *Zikrû'l-akrân*, s. 42-43.

²⁰⁸ Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, VII, 237-238.

²⁰⁹ Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, VII, 232.

²¹⁰ Ebü's-Şeyh, *Zikrû'l-akrân*, s. 70.

	es-Sevrî el-Kûfî (ö. 161/778)	Abdilazîz b. Cüreyc el-Kureşî (ö. 150/767)	
--	-------------------------------	---	--

Hammâd b. Zeyd, Zeyd b. Eslem'den hadis almamıştır.²¹¹ Bu yüzden ondan hadis alan Süfyân es-Sevrî'den²¹² rivâyet etmeke durumunda kalmıştır.²¹³

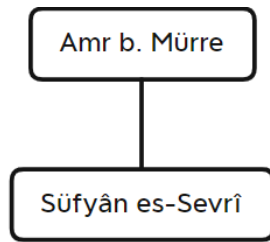
Tablo 15

Kıtapdaki Rivâyetlerin Numaraları	Akran Râvi A	Akran Râvi B	A'nın B'den Aldığı Hadis Sayısı	B'nin A'dan Aldığı Hadis Sayısı
252-254	Ebû İsmâîl Hammâd b. Zeyd b. Dirhem el-Ezrak el-Ezdî (ö. 179/795)	Ebû Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfî (ö. 161/778)	1	2

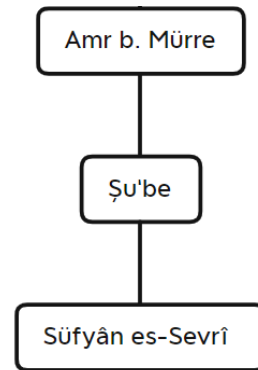
4.2.2. Talebenin Hocasının Bütün Rivâyetlerini Alamaması

Süfyân es-Sevrî'nin Amr b. Mürre (ö. 116/734 [?]) ve Katâde'den (ö. 117/735) hadis aldığı bilinmektedir.²¹⁴ Ancak Süfyân'ın bazı hadisleri doğrudan onlardan değil de Şu'be vasıtasıyla naklettiği görülmektedir. Süfyân'ın kitaptaki bu hadisleri Şu'be vasıtasıyla almasının sebebi onun Amr b. Mürre ile Katâde'nin bütün rivâyetlerini almamasından dolayıdır. Bu durum şablonda şu şekilde görselleştirilebilmektedir:

Şekil 1

Şekil 2

Süfyân'ın doğrudan Amr b. Mürre'den hadis aldığı gösteren şema	Süfyân'ın Şu'be vasıtasıyla Amr b. Mürre'den hadis aldığı gösteren şema
--	---

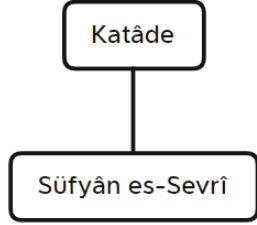
²¹¹ Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, VII, 457-458.

²¹² Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*. IV, 77.

²¹³ Ebû'ş-Şeyh, *Zikrû'l-akrân*, s. 70.

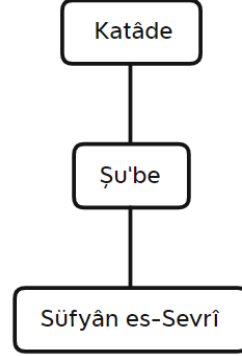
²¹⁴ Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, V, 196, 269.

Şekil 3

Süfyân'ın doğrudan Katâde'den hadis aldığı şema

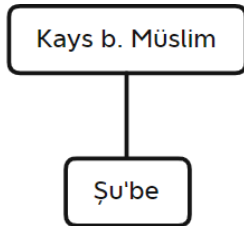
Şekil 4

Süfyân'ın Şu'be vasıtasıyla Katâde'den hadis aldığı şema

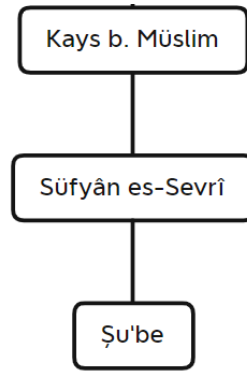
Şu'be'nin hem Kays b. Müslim'den (ö. 120/738)²¹⁵ hem de Ali b. el-Akmer'den (ö. 120/738)²¹⁶ hadis aldığı bilinmektedir. Ancak Şu'be'nin bazı hadisleri doğrudan onlardan değil de Süfyân es-Sevrî vasıtasıyla naklettiği görülmektedir.²¹⁷ Şu'be'nin kitaptaki bu hadisleri Süfyân vasıtasıyla almasının sebebi onun Kays b. Müslim ile Ali b. el-Akmer'in bütün rivâyetlerini almamasından dolayıdır. Bu durum şablonda şu şekilde görselleştirilebilmektedir:

Şekil 5

Şu'be'nin doğrudan Kays b. Müslim'den hadis aldığı şema

Şekil 6

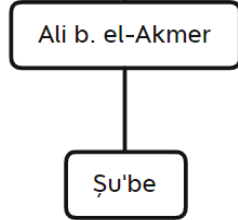
Şu'be'nin Süfyân es-Sevrî vasıtasıyla Kays b. Müslim'den hadis aldığı şema

²¹⁵ Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, V, 164.

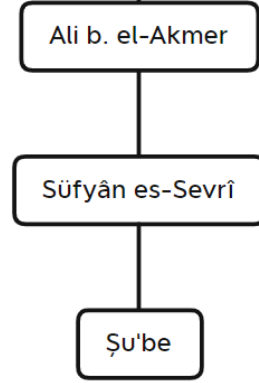
²¹⁶ Zehebî, *a.g.e.*, V, 313.

²¹⁷ Ebü'ş-Şeyh, *Zikrî'l-akrân*, s. 85-86.

Şekil 7

Şekil 8

Şu'be'nin doğrudan Ali b. el-Akmer'den hadis aldığını gösteren şema	Şu'be'nin Süfyân es-Sevrî vasıtasıyla Ali b. el-Akmer'den hadis aldığını gösteren şema
---	--

Tablo 16

Kitaptaki Rivâyetlerin Numaraları	Akran Râvi A	Akran Râvi B	A'nın B'den Aldığı Hadis Sayısı	B'nin A'dan Aldığı Hadis Sayısı
278-294	Ebû Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfî (ö. 161/778)	Ebû Bistâm Şu'be b. el-Haccâc b. el-Verd el-Ezdî el-Basrî (ö. 160/776)	12	5

Kaynak: Ebü's-Şeyh, *Zikrû'l-akrân*

Zikrû'l-akrân'da Süfyân es-Sevrî'nin (ö. 161/778) Süfyân b. Uyeyne'den (ö. 198/814) aldığı rivâyetler zikredilirken²¹⁸ aynı şekilde Süfyân b. Uyeyne'nin de Süfyân es-Sevrî'den rivâyetlerine yer verilmektedir.²¹⁹ Yani bu iki râvi birbiriyle buluşmuş ve birbirlerinden hadis almışlardır. Ancak birbirlerinin bütün rivâyetlerini alamadıklarından bazen başka râviler vasıtasıyla eksik olan hadisleri almışlardır. Örneğin kitapta 344. rivâyete bakıldığında Süfyân es-Sevrî'nin Yahyâ b. Saîd el-Kattân (ö. 198/813) vasıtasıyla Süfyân b. Uyeyne'den hadis aldığı görülür.²²⁰

Tablo 17

Kitaptaki Rivâyetlerin Numaraları	Akran Râvi A	Akran Râvi B	A'nın B'den Aldığı Hadis Sayısı	B'nin A'dan Aldığı Hadis Sayısı
-----------------------------------	--------------	--------------	---------------------------------	---------------------------------

²¹⁸ Ebü's-Şeyh, *Zikrû'l-akrân*, s. 95.

²¹⁹ Ebü's-Şeyh, *a.g.e.*, s. 85-96.

²²⁰ Ebü's-Şeyh, *a.g.e.*, s. 96-97.

344-345	Ebû Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfî (ö. 161/778)	Ebû Saîd Yahyâ b. Saîd b. Ferruh el-Kattân et-Temîmî el-Basrî (ö. 198/813)	1	1
---------	---	--	---	---

Kaynak: Ebü's-Şeyh, *Zikrû'l-akrân*

4.2.3. Akranın Hocasının Hadislerini En İyi Bilen Şahıs Olması

er-Rihle fî talebi'l-hadîs'te geçen bir rivâyete göre Câbir b. Abdullah (ö. 78/697) bir ay süren bir yolculuk yaparak kendi akranının birinden bir hadis alır. Hadisi alırken de şu sözleri söyler: "Sende bir hadis bulunduğ u bilgisine ulaştım ve bu hadisi senden daha iyi bilen, ezberleyen kimse bilmiyorum ve bu yüzden sadece söz konusu hadisi almak için geldim."²²¹ Bu olaydan anlaşılacağı üzere Hz. Câbir'in akranından hadis almasının sebebi, onun ilgili hadisi en iyi bilen şahıs olmasıdır.

Yahyâ b. Maîn'in (ö. 233/848) ifadesine göre Süfyân es-Sevrî (ö. 161/778), Ebû İshâk es-Sebî (ö. 127/745), İbnü'l-Mu'temir (ö. 132/750) ve A'meş'in (ö. 148/765) hadislerini en iyi bilen kişidir.²²² *Zikrû'l-akrân*'da görüldüğü üzere İbnü'l-Mu'temir'in rivâyetlerini en iyi Süfyân es-Sevrî bildiği için bazı âlimler İbnü'l-Mu'temir'in rivâyetlerini ondan almışlardır.²²³

Tablo 18

Kitaptaki Rivâyetlerin Numaraları	Tahammül Eden	Edâ Eden	Alınan Hadis Sayısı
346-348	Ebû Abdillâh Muhammed b. İshâk b. Yesâr b. Hıyâr el-Muttalibî el-Kureşî el-Medenî (ö. 151/768)	Ebû Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfî (ö. 161/778)	3

Kaynak: Ebü's-Şeyh, *Zikrû'l-akrân*

Yahya b. Maîn, Süfyân b. Uyeyne'nin Amr b. Dînar'ın hadislerini en iyi bilen şahıs olduğunu söyler.²²⁴ Bundan dolayı Kays b. er-Rebî Süfyân b. Uyeyne'den Amr b. Dînar'ın kitapta geçen iki hadisini almış olmalıdır.²²⁵

²²¹ Hatîb el-Bağdâdî, *er-Rihle fî talebi'l-hadîs*, s. 48, 51.

²²² Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, VII, 239.

²²³ Ebü's-Şeyh, *Zikrû'l-akrân*, s. 78, 97.

²²⁴ Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, VIII, 458.

²²⁵ Ebü's-Şeyh, *Zikrû'l-akrân*, s. 73.

Tablo 19

Kitaptaki Rivâyetlerin Numaraları	Tahammül Eden	Edâ Eden	Alınan Hadis Sayısı
237-238	Ebû Muhammed Kays b. er-Rebî el-Esedî el-Kûfî (ö. 167/784)	Ebû Muhammed Süfyân b. Uyeyne b. Meymûn el-Hilâlî (ö. 198/814)	2

Kaynak: Ebü's-Şeyh, *Zikrû'l-akrân*

Aynı şekilde kitapta A'meş de Amr b. Dînar'ın hadislerini en iyi bilen şahıs olan Süfyân b. Uyeyne'den²²⁶ onun bir hadisini almıştır.²²⁷

Tablo 20

Kitaptaki Rivâyetlerin Numaraları	Akran Râvi A	Akran Râvi B	A'nın B'den Aldığı Hadis Sayısı	B'nin A'dan Aldığı Hadis Sayısı	
10	33-34	A'meş - Ebû Muhammed Süleymân b. Mihrân el-Kûfî (ö. 148/765)	Ebû Muhammed Süfyân b. Uyeyne b. Meymûn el-Hilâlî (ö. 198/814)	1	1

Kaynak: Ebü's-Şeyh, *Zikrû'l-akrân*

Şu'be'nin Süfyân b. Uyeyne'den aldığı kitapta geçen rivâyetlere bakıldığında, onların Amr b. Dînar'ın naklettiği hadisler olduğu görülür.²²⁸ Bu durumda Şu'be'nin, Süfyân b. Uyeyne'den hadis almasının sebebi Amr b. Dînar'ın hadislerini en iyi bilen şahsın o olduğunu bilmesinden kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Nitekim Şu'be, Süfyân b. Uyeyne'nin daha küçük bir çocukken Amr b. Dînar'ın yanında ilim öğrendiğini gördüğünü ifade etmesi de bu durumu desteklemektedir.²²⁹

Tablo 21

Kitaptaki Rivâyetlerin Numaraları	Tahammül Eden	Edâ Eden	Alınan Hadis Sayısı
-----------------------------------	---------------	----------	---------------------

²²⁶ Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, VIII, 458.

²²⁷ Ebü's-Şeyh, *Zikrû'l-akrân*, s. 24.

²²⁸ Ebü's-Şeyh, *Zikrû'l-akrân*, s. 106-107.

²²⁹ Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, VIII, 461.

54	392-393	Ebû Bistâm Şu'be b. el-Haccâc b. el-Verd el-Ezdî el-Basrî (ö. 160/776)	Ebû Muhammed Süfyân b. Uyeyne b. Meymûn el-Hilâlî (ö. 198/814)	2
----	---------	--	--	---

Kaynak: Ebü's-Şeyh, *Zikrû'l-akrân*

4.2.4. Maddî Sebepler

Kaynaklara bakıldığında Süfyân es-Sevrî'nin (ö. 161/778) Zührî'den (ö. 124/742) hiç hadis almadığı görülür.²³⁰ Abdürrezzâk b. Hemmâm (ö. 211/826-27) Süfyân es-Sevrî'ye Zührî'den neden hiç hadis almadığını sorduğunda (rihle için) maddî imkanının olmadığını söyler. Her ne kadar Süfyân es-Sevrî rihle için maddî imkânı bulunmadığından doğrudan Zührî'den (ö. 124/742) hadis almasa da Zührî'nin hadislerini onun talebesi Ma'mer b. Râşid'den (ö. 153/770) almış ve Ma'mer'in Zührî'nin rivâyetleri hususunda kendisine yettiğini ifade etmiştir.²³¹ Bu bilgiler göz önünde tutularak *Zikrû'l-akrân ve rivâyâtühüm 'an ba'zihim ba'zan* adlı eserdeki Süfyân es-Sevrî'nin Ma'mer b. Râşid'den aldığı hadislere bakıldığında, birçok rivâyetin Zührî'den olduğu görülür.²³²

Tablo 22

Kitaptaki Rivâyetlerin Numaraları	Akran Râvi A	Akran Râvi B	A'nın B'den Aldığı Hadis Sayısı	B'nin A'dan Aldığı Hadis Sayısı
350-366	Ebû Urve Ma'mer b. Râşid el-Basrî es-San'ânî (ö. 153/770)	Ebû Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfî (ö. 161/778)	2	15

Kaynak: Ebü's-Şeyh, *Zikrû'l-akrân*

4.2.5. Hadis Râvisinin Fakih Olması

Burada râvilerin fakih olmalarının sadece hadis rivâyetiyle meşgul olan râvilere bazı âlimler tarafından tercih edildiği hatırlanmalıdır. Nitekim fakih râvilerin hadislerinin senetleri daha uzun olsa ve böylelikle hadis zâhiren nâzil gibi görünse de fakih olmayan râvilerin kısa olan ve âlî gibi görünen hadislerine tercih edilmiştir.²³³

²³⁰ İbn Ömer el-İsfehânî, *Kitâb-ül-letâif min dekâik-il-me'arif*, y.y.: Dârü'l-kütübi'l-ilmîyye, 1999, I, 125-127.

²³¹ İbn Ebî Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dil*, II, 76.

²³² Ebü's-Şeyh, *Zikrû'l-akrân*, s. 98-101.

²³³ Râmehürmüzî, *el-Muhaddisü'l-fâsil*, s. 233.

Râmehürmüzî (ö. 360/971) rivayet ile dirayeti cem eden râviler ile sadece rivayetle meşgul olan râvileri aynı seviyede görmez ve bu konuyla ilgili açtığı başlıkta fakih râvilerin üstünlüğüne dair nakillerde bulunur.²³⁴ Ebû Ya‘lâ el-Halîlî (ö. 446/1055) de *el-İrşâd fî ma‘rifeti ‘ulemâ‘i’l-hadîs* adlı eserinde açıkça bir isnadın âlî olmasının isnadın râvi sayısıyla alakası olmadığını ifade eder. Hatta böyle zannedenleri de cehâlet ile ithâm eder.²³⁵ Bir hadisin isnadındaki râviler fakihlerden oluşuyorsa o hadisin başka bir tarikinin isnadındaki râvi sayısı o hadisle eşit olsa, râvileri fakihlerden oluşan isnad âlî kabul edilir.²³⁶

İsnâddaki râvilerin fakih olmasının tercih edilen bir husus olduğunu Vekî‘ b. el-Cerrâh‘ın (ö. 197/812) talebelerine hangi isnadı tercih ettikleri sorusundan anlaşılır. Öğrencilerine, A‘meş (ö. 148/765) - Ebû Vâil (ö. 82/701) - Abdullah b. Mes‘ûd (ö. 32/652-53) isnadını mı yoksa Süfyân es-Sevrî (ö. 161/778) - Mansûr b. el-Mu‘temir (ö. 132/750) - İbrâhim en-Nehaî (ö. 96/714) - Alkame (ö. 62/682) - Abdullah b. Mes‘ûd (ö. 32/652-53) isnadını mı tercih ettiklerini sorar. İlk isnad daha kısa olmak suretiyle zâhiren daha âlî gibi görüldüğünden talebeleri bu isnadı tercih ettiklerini ifade ederler. Bunun üzerine Vekî‘ ikinci isnadın tercih edilmesi gerektiğini belirtir. Nitekim ilk isnaddakiler sadece hadis râvisi iken ikinci isnaddaki râviler ayrıca fıkıh ilmine de vâkıftırlar. Vekî‘ bunu meşhur “Fakîhun ‘an fakîhin ‘an fakîhin ‘an fakîh.” sözleriyle ifade eder.²³⁷ Sonrasında da “Fukahânın hadisleri bize muhaddislerin hadislerinden daha hoş gelir.”²³⁸ veya “Fakihlerin kullandığı hadisler muhaddislerin kullandığı hadislerden daha hayırlıdır.”²³⁹ açıklamasını yapar. Buna göre her ne kadar ilk isnad daha kısa olmak suretiyle zâhiren daha âlî gibi görünse de diğer isnaddaki râvilerin tamamı fakih olduğu için ikinci isnad daha âlîdir. Zehebî‘nin ifade ettiğine göre A‘meş – İbrâhim – Alkame – İbn Mes‘ûd senedi muhaddislerce en sahih kabul edilen isnadlardan biridir.²⁴⁰

Ali b. Medîni, İbn Mes‘ûd’un fıkının İbrâhim en-Nehaî‘den sonra Süfyân es-Sevrî‘ye intikal ettiğini belirtir.²⁴¹ Tabloda da görüldüğü üzere kitapta Hüseyim b. Beşîr,

²³⁴ Râmehürmüzî, *a.g.e.*, s. 227.

²³⁵ Ebû Ya‘lâ el-Halîlî, *el-İrşâd fî ma‘rifeti ‘ulemâ‘i’l-hadîs*, s. 177.

²³⁶ Ebû Ya‘lâ el-Halîlî, *a.g.e.*, s. 177.

²³⁷ Râmehürmüzî, *a.g.e.*, s. 227.

²³⁸ Mizzi, *Tehzîbü’l-Kemâl*, s. 166.

²³⁹ Zehebî, *Siyeru a‘lâmi‘n-nübelâ*, VII, 569.

²⁴⁰ Abdurreşîd en-Nu‘mânî, *Mekânetü’l-imâmi ebi Hanîfeti fî’l-hadîs* s. 84; Zehebî, *Siyeru a‘lâmi‘n-nübelâ*, 5. s. 8

²⁴¹ Ali b. Medîni, *el-İlel*, s. 47.

Muhammed b. Aclân, Ebû Hanîfe, Ma‘mer b. Râşid, Hammâd b. Zeyd ve Ayyâş b. Süleym’in Süfyân es-Sevrî’den aldıkları rivâyetlere bakıldığında hadislerin çoğunun şüf‘a hakkı, abdestin alınışı, diyetle ilgili hüküm, hayvan derisinin tabaklanması, oruçla ilgili hüküm, zina eden müşriğin hükmü, yaslanarak yemek yenilmemesi, hacda arefenin önemi gibi konularla ilgili fikhî hadisler olduğu görülür.²⁴²

Tablo 23

Kitaptaki Rivâyetlerin Numaraları		Akran Râvi A	Akran Râvi B	A'nın B'den Aldığı Hadis Sayısı	B'nin A'dan Aldığı Hadis Sayısı
25	178-179	Ebû Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfî (ö. 161/778)	Ebû Muâviye (Ebû Hâzim) Hüşeym b. Beşîr b. Kâsım es-Sülemî el-Vâsîti (ö. 183/799)	1	1
52	401-403	Ebû Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfî (ö. 161/778)	Ebû Abdillâh Muhammed b. Aclân el-Kureşî el-Medenî (ö. 148/765)	1	2
29	218-219	Ebû Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfî (ö. 161/778)	Ebû Hanîfe Nu‘mân b. Sâbit b. Zûtâ b. Mâh (ö. 150/767)	1	1
45	350-366	Ebû Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfî (ö. 161/778)	Ebû Urve Ma‘mer b. Râşid el-Basrî es-San‘ânî (ö. 153/770)	15	2
38	252-254	Ebû Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfî (ö. 161/778)	Ebû İsmâîl Hammâd b. Zeyd b. Dirhem el-Ezrak el-Ezdî (ö. 179/795)	2	1
50	398 426	Ebû Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfî (ö. 161/778)	Ebû Utbe İsmâîl b. Ayyâş b. Süleym el-Hımsî (ö. 181/797)	1	1

Kaynak: Ebû‘ş-Şeyh, *Zikrû'l-akrân*

“Emîrû'l-mü'minîn fi'l-hadîs” (hadis ilminde mü'minlerin lideri) diye bilinen Şu‘be (ö. 160/776) Ebû Eyyûb es-Sahtiyânî (ö. 131/749) gibisini görmediğini söyler²⁴³ ve onun için “Seyyidu'l-fukahâ” (fakihlerin önde geleni) ifadesini kullanarak onun fikh

²⁴² Ebû‘ş-Şeyh, *Zikrû'l-akrân*, s. 59, 68, 71, 77, 81, 82, 85.

²⁴³ Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, VI, 19.

ilminde otorite olduğuna dikkat çeker.²⁴⁴ Muhtemelen fıkıh alanında otorite olduğundan akranları fikhî hadisleri ondan almışlardır. Tabloda da görüldüğü üzere kitapta Katâde, İbn Sîrîn, Cerîr b. Hâzim, Hişâm b. Hasan ve Şu'be'nin Ebû Eyyûb es-Sahtiyânî'den aldıkları rivâyetlere bakıldığında hadislerin çoğunun recim, sarhoşluk veren içeceklerin haram olduğu, ihramlının ne giyeceği, kadınların mescide gelmesine engel olunmaması, düşman topraklarına Kur'an'dan bir parça ile gitmenin nehyedilmesi, ayrılmadıkları sürece kişilerin alış-verişlerinden vaz geçebikecekleri (muhayyerlik), seferde namazın kısaltılacağı, cahiliyyede de verilmiş olsa kişinin sözünü yerine getirmesi gerektiği ve madumun satışının yasaklanması gibi konularla ilgili fikhî hadisler olduğu görülür.²⁴⁵

Tablo 24

Kitaptaki Rivâyetlerin Numaraları	Akran Râvi A	Akran Râvi B	A'nın B'den Aldığı Hadis Sayısı	B'nin A'dan Aldığı Hadis Sayısı
110-121	Ebü'l-Hattâb Katâde b. Diâme b. Katâde es-Sedûsî el-Basrî (ö. 117/735)	Ebü Bekr Eyyûb b. Ebî Temîme Keysân es-Sahtiyânî (ö. 131/749)	4	8
122-123	Ebü Bekr Eyyûb b. Ebî Temîme Keysân es-Sahtiyânî (ö. 131/749)	Ebü Bekr Muhammed b. Sîrîn el-Basrî (ö. 110/729)	1	1
126-127	Ebü Bekr Eyyûb b. Ebî Temîme Keysân es-Sahtiyânî (ö. 131/749)	Cerîr b. Hâzim b. Zeyd el-Cehdamî (ö. 170/786)	1	1
128-129	Ebü Bekr Eyyûb b. Ebî Temîme Keysân es-Sahtiyânî (ö. 131/749)	Ebü Abdillâh Hişâm b. Hasan el-Kurdûsî (ö. 148/765)	1	1
411-425	Ebü Bekr Eyyûb b. Ebî Temîme Keysân es-Sahtiyânî (ö. 131/749)	Ebü Bistâm Şu'be b. el-Haccâc b. el-Verd el-Ezdî el-Basrî (ö. 160/776)	1	14

Kaynak: Ebü's-Şeyh, *Zikrû'l-akrân*

²⁴⁴ Zehebî, *a.g.e.*, VI, 19.

²⁴⁵ Ebü's-Şeyh, *Zikrû'l-akrân*, s. 41, 42, 44, 45, 212-214.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: ESERDE GEÇEN AKRAN RÂVİLERİN LİSTESİ

Müellif genellikle râvilerin isnadda yer aldığı kadarıyla isimlerini vermektedir. Ancak bilindiği gibi bir râvi başka bir isnadda bazen ismi, bazen künyesi, bazen nisbesi ve bazen nisbesiyle verilmiş olabilmektedir. Bu sebeple aşağıda râvilerin tam kimliklerinin görünmeleri amacıyla müellifin verdiği kadarıyla değil, râvilerin kimliklerini ifade eden tam isimlerinin verilmesi tercih edilmiştir. Râvilerin isimlerinin yazımında TDV Ansiklopedisi esas alınmıştır. Tabloda râvilerin sayısı, kitaptaki rivâyetlerin numaraları, râvilerin isimleri ve alınan hadis sayıları verilmiştir. Önce müdebbec rivâyetlerindeki râviler, daha sonra akran rivâyetindeki râvilerin listesi verilecektir.

1. Müdebbec Rivâyetlerindeki Râviler

Müdebbec rivâyetlerindeki râvilerin isimleri 3 müstakil tabloda verilecektir: İlk listede müellifin sıralamasına göre müdebbec rivâyetlerin râvileri bulunmaktadır. İkinci listede akran râvi A'ya göre ilk listenin kronolojik sıralaması, üçüncü listede ise akran râvi B'ye göre ilk listenin kronolojik sıralaması mevcuttur.

1.1. Müellifin Sıralaması

Tablo 25

Ravi Sayısı	Kitaptaki Rivâyetlerin Numaraları	Akran Râvi A	Akran Râvi B	A'nın B'den Aldığı Hadis Sayısı	B'nin A'dan Aldığı Hadis Sayısı
1	1-2	Ebû Bekr Muhammed b. Müslim b. Ubeydillâh İbn Şihâb ez-Zührî (ö. 124/742)	Ebü'z-Zübeyr Muhammed b. Müslim b. Tedrüs el-Esedî (ö. 126/743-44)	1	1
2	3-4	Ebû Bekr Muhammed b. Müslim b. Ubeydillâh İbn Şihâb ez-Zührî (ö. 124/742)	Ebü İbrâhîm (Ebû Abdillâh) Amr b. Şuayb b. Muhammed el-Kureşî es-Sehmî (ö. 118/736)	1	1
3	11 21	A'meş - Ebû Muhammed Süleymân b. Mihrân el-Kûfî (ö. 148/765)	Ebü Abdirrahmân Zübeyd b. el-Hâris b. Abdilkerîm el-Yâmî el-Kûfî (ö. 122/740)	1	1

4	12-13 456-459	Ebû Amr Abdurrahmân b. Amr b. Yuhmid el-Evzâi (ö. 157/774)	Ebû Yezîd Yunus b. Yezîd b. Ebî'n Nicâd Müşkân el-Eylî (ö. 159/776)	5	1
5	14-20	A'meş - Ebû Muhammed Süleymân b. Mihrân el-Kûfi (ö. 148/765)	Ebû Yezîd Süheyl b. Ebî Sâlih Zekvân es-Semmân (ö. 138/756)	3	4
6	22 427	Ebû Amr Abdurrahmân b. Amr b. Yuhmid el-Evzâi (ö. 157/774)	A'meş - Ebû Muhammed Süleymân b. Mihrân el-Kûfi (ö. 148/765)	2	1
7	23-26	Ebû İshâk İsmail b. Müslim el-Mekkî (ö. ??)	A'meş - Ebû Muhammed Süleymân b. Mihrân el-Kûfi (ö. 148/765)	2	2
8	27-30	A'meş - Ebû Muhammed Süleymân b. Mihrân el-Kûfi (ö. 148/765)	Ebû Bistâm Şu'be b. el-Haccâc b. el-Verd el-Ezdî el-Basrî (ö. 160/776)	3	1
9	31-32	A'meş - Ebû Muhammed Süleymân b. Mihrân el-Kûfi (ö. 148/765)	Ebû Münâzil Hâlid el-Hazzâ b. Mihrân (ö. 143/760)	1	1
10	33-34	A'meş - Ebû Muhammed Süleymân b. Mihrân el-Kûfi (ö. 148/765)	Ebû Muhammed Süfyân b. Uyeyne b. Meymûn el-Hilâlî (ö. 198/814)	1	1
11	35-36	A'meş - Ebû Muhammed Süleymân b. Mihrân el-Kûfi (ö. 148/765)	Ebû Saîd İbrâhîm b. Tahmân b. Şu'be el-Herevî (ö. 163/780)	1	1
12	37-106	A'meş - Ebû Muhammed Süleymân b. Mihrân el-Kûfi (ö. 148/765)	Ebû İshâk Amr b. Abdillâh b. Ziyuhmid es-Sebî (ö. 127/745)	6	64
13	108-109	Hakem b. Uteybe el-Kindî (ö. 114/732)	A'meş - Ebû Muhammed Süleymân b. Mihrân el-Kûfi (ö. 148/765)	1	1
14	110-121	Ebû'l-Hattâb Katâde b. Diâme b. Katâde es-Sedûsî el-Basrî (ö. 117/735)	Ebû Bekr Eyyûb b. Ebî Temîme Keysân es-Sahtiyânî (ö. 131/749)	4	8
15	122-123	Ebû Bekr Eyyûb b. Ebî Temîme Keysân es-Sahtiyânî (ö. 131/749)	Ebû Bekr Muhammed b. Sîrîn el-Basrî (ö. 110/729)	1	1
16	124-125	Ebû Bekr Muhammed b. Sîrîn el-Basrî (ö. 110/729)	Ebû Münâzil Hâlid el-Hazzâ b. Mihrân (ö. 143/760)	1	1

17	126-127	Ebû Bekr Eyyûb b. Ebî Temîme Keysân es-Sahtiyânî (ö. 131/749)	Cerîr b. Hâzim b. Zeyd el-Cehdamî (ö. 170/786)	1	1
18	128-129	Ebû Bekr Eyyûb b. Ebî Temîme Keysân es-Sahtiyânî (ö. 131/749)	Ebû Abdillâh Hişâm b. Hasan el-Kurdûsî (ö. 148/765)	1	1
19	133-134	Ebû İshâk Amr b. Abdillâh b. Zîyuhmid es-Sebîî (ö. 127/745)	Abdurramân b. Mâlik b. Moğol (ö. 159/776)	1	1
20	135-138	Ebû'l-Velîd Abdülmelik b. Abdilazîz b. Cüreyc el-Kureşî (ö. 150/767)	Ebû Muâviye Muhammed b. Hâzim ed-Darîr (ö. 195/811)	2	2
21	140-141	Ebû Ümeyye Amr b. el-Hâris b. Ya'kûb el-Ensârî (ö. 148/765)	Ebû'l-Hattâb Katâde b. Diâme b. Katâde es-Sedûsî el-Basrî (ö. 117/735)	1	1
22	142-143	Ebû Muhammed Amr b. Dînâr el-Mekkî el-Cumahî (ö. 126/744)	Ebû'l-Hattâb Katâde b. Diâme b. Katâde es-Sedûsî el-Basrî (ö. 117/735)	1	1
23	156-157	Ebû Recâ Matar el-Varrâk el-Horasânî (ö. 129/747)	Ebû'l-Hattâb Katâde b. Diâme b. Katâde es-Sedûsî el-Basrî (ö. 117/735)	1	1
24	158-159	Ebû Bekr Eyyûb b. Ebî Temîme Keysân es-Sahtiyânî (ö. 131/749)	Ebû Urve Ma'mer b. Râşid el-Basrî es-San'ânî (ö. 153/770)	1	1
25	178-179	Ebû Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfî (ö. 161/778)	Ebû Muâviye (Ebû Hâzim) Hüseyim b. Beşîr b. Kâsım es-Sülemî el-Vâsıtî (ö. 183/799)	1	1
26	182-183	Ebû Muhammed Kays b. er-Rebî el-Esedî el-Kûfî (ö. 167/784)	Ebû Abdillâh Muhammed b. Câbir b. Seyyâr es-Suhaymî el-Yemâmî (ö. 170/787)	1	1
27	199-215	Mübârek b. Fudâle b. Ebî Ümeyye el-Kureşî (ö.165/781)	Ebû Osmân Ubeydullâh b. Ömer b. Hafs b. Âsım b. Ömer b. el-Hattâb el-Kureşî el-Adevî el-Ömerî (ö. 147/764)	16	1
28	216-17	Ebû Bekr Abdürrezzâk b. Hemmâm b. Nâfî' es-San'ânî el-Himyerî (ö. 211/826-27)	Ebû Muhammed Süfyân b. Uyeyne b. Meymûn el-Hilâlî (ö. 198/814)	1	1

29	218-219	Ebû Hanîfe Nu'mân b. Sâbit b. Zûtâ b. Mâh (ö. 150/767)	Ebû Abdillâh Süfyân b. Saïd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfi (ö. 161/778)	1	1
30	221-222	Ebû Nasr Yahyâ b. Ebî Kesîr Sâlih et-Tâi el-Yemâmî (ö. 129/747)	Ebû Urve Ma'mer b. Râsid el-Basrî es-San'ânî (ö. 153/770)	1	1
31	223-225	Ebü'l-Hâris el-Leys b. Sa'd b. Abdirrahmân el-Fehmî (ö. 175/791)	Ebü Muhammed Abdullâh b. Vehb b. Müslim el-Fihrî el-Misrî (ö. 197/813)	2	1
32	226-229	Ebü Abdillâh Süfyân b. Saïd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfi (ö. 161/778)	Ebü'l-Velîd Abdülmelik b. Abdilazîz b. Cüreyc el-Kureşî (ö. 150/767)	1	3
33	230-236	Ebü Muhammed Kays b. er-Rebî el-Esedî el-Kûfi (ö. 167/784)	Ebü Bistâm Şu'be b. el-Haccâc b. el-Verd el-Ezdî el-Basrî (ö. 160/776)	3	4
34	241-243	Ebü Abdillâh Mâlik b. Enes b. Mâlik b. Ebî Âmir el-Asbahî el-Yemenî (ö. 179/795)	Ebü Üsâme Zeyd b. Ebî Üneyse er-Ruhâvî el-Kûfi el-Cezerî el-Ganevî (ö. 125/743 [?])	2	1
35	244-247	Ebü Abdillâh Mâlik b. Enes b. Mâlik b. Ebî Âmir el-Asbahî el-Yemenî (ö. 179/795)	Ebü Saïd (Ebû Nasr) Yahyâ b. Saïd b. Kays en-Neccârî el-Hazrecî el-Ensârî (ö. 143/760)	1	3
36	248-249	Ebü Abdillâh Mâlik b. Enes b. Mâlik b. Ebî Âmir el-Asbahî el-Yemenî (ö. 179/795)	Ebü Muhammed Abdullâh b. İdrîs b. Yezîd el-Evdî el-Kûfi (ö. 192/807-808)	1	1
37	250-251 258-277	Ebü İsmâil Hammâd b. Zeyd b. Dirhem el-Ezrak el-Ezdî (ö. 179/795)	Ebü Seleme Hammâd b. Seleme b. Dînâr el-Basrî el-Hirakî (ö. 167/784)	2	20
38	252-254	Ebü İsmâil Hammâd b. Zeyd b. Dirhem el-Ezrak el-Ezdî (ö. 179/795)	Ebü Abdillâh Süfyân b. Saïd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfi (ö. 161/778)	1	2
39	256-257	Ebü Abdillâh Süfyân b. Saïd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfi (ö. 161/778)	Ebü İshâk İbrâhîm b. Muhammed b. el-Hâris el-Fezârî (ö. 188/804 [?])	1	1
40	278-294	Ebü Abdillâh Süfyân b. Saïd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfi (ö. 161/778)	Ebü Bistâm Şu'be b. el-Haccâc b. el-Verd el-Ezdî el-Basrî (ö. 160/776)	12	5
41	295-335	Ebü Bistâm Şu'be b. el-	Ebü Abdillâh Muhammed	7	34

		Haccâc b. el-Verd el-Ezdî el-Basrî (ö. 160/776)	b. İshâk b. Yesâr b. Hıyâr el-Muttalibî el-Kureşî el-Medenî (ö. 151/768)		
42	336-337	Ebû Abdillâh Cerîr b. Abdulhamîd b. Cerîr er-Râzî (ö. 188/804)	Ebû Dâvûd Süleymân b. Dâvûd b. el-Cârûd et-Tayâlisî (ö. 204/819)	1	1
43	339-343	Ebû Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfî (ö. 161/778)	Ebû Muhammed Süfyân b. Uyeyne b. Meymûn el-Hilâlî (ö. 198/814)	1	4
44	344-345	Ebû Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfî (ö. 161/778)	Ebû Saîd Yahyâ b. Saîd b. Ferruh el-Kattân et-Temîmî el-Basrî (ö. 198/813)	1	1
45	350-366	Ebû Urve Ma'mer b. Râşid el-Basrî es-San'ânî (ö. 153/770)	Ebû Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfî (ö. 161/778)	2	15
46	367-375	Ebû Bistâm Şu'be b. el-Haccâc b. el-Verd el-Ezdî el-Basrî (ö. 160/776)	Ebû Muâviye (Ebû Hâzim) Hüseyim b. Beşîr b. Kâsım es-Sülemî el-Vâsîfî (ö. 183/799)	4	5
47	376-385 388-390	Ebû Bistâm Şu'be b. el-Haccâc b. el-Verd el-Ezdî el-Basrî (ö. 160/776)	İbn Uleyye İsmâîl b. İbrâhîm b. Miksam el-Esedî (ö. 193/809)	13	2
48	386-387	Ebû Urve Ma'mer b. Râşid el-Basrî es-San'ânî (ö. 153/770)	Ebû Bekr Abdürrezzâk b. Hemmâm b. Nâfî' es-San'ânî el-Himyerî (ö. 211/826-27)	1	1
49	391 395	Ebû Bistâm Şu'be b. el-Haccâc b. el-Verd el-Ezdî el-Basrî (ö. 160/776)	Ebû Bişr el-Yeşkûrî Verkâ b. Ömer b. Kuleyb el-Havârizmî (ö. 161/777)	1	1
50	398 426	Ebû Utbe İsmâîl b. Ayyâş b. Süleyim el-Hımsî (ö. 181/797)	Ebû Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfî (ö. 161/778)	1	1
51	399-400	Ebû Bistâm Şu'be b. el-Haccâc b. el-Verd el-Ezdî el-Basrî (ö. 160/776)	Ebû Amr Davud b. ez-Zeberkân er-Rakâşî el-Basrî (ö. 190/815)	1	1
52	401-403	Ebû Abdillâh Muhammed b. Aclân el-Kureşî el-Medenî (ö. 148/765)	Ebû Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfî (ö. 161/778)	2	1
53	404- 406	Ebû Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî el-	Ebû Amr Abdurrahmân b. Amr b. Yuhmid el-Evzâî (ö.	1	2

		Kûfî (ö. 161/778)	157/774)		
54	407-408	Ebû Bistâm Şu'be b. el-Haccâc b. el-Verd el-Ezdî el-Basrî (ö. 160/776)	Ebû Yuhmid Bakıyye b. el-Velîd el-Kelâî el-Hımsî (ö. 197/812)	1	1
55	411-425	Ebû Bekr Eyyûb b. Ebî Temîme Keysân es-Sahtiyânî (ö. 131/749)	Ebû Bistâm Şu'be b. el-Haccâc b. el-Verd el-Ezdî el-Basrî (ö. 160/776)	1	14
56	435-436	Ebû Muhammed Süfyân b. Uyeyne b. Meymûn el-Hilâlî (ö. 198/814)	Ebû Muâviye Gassân b. el-Mufaddal el-Gallâbî el-Bâsrî (ö. 210/825)	1	1
57	438-440	Ebû Abdillâh Muhammed b. İshâk b. Yesâr b. Hıyâr el-Muttalibî el-Kureşî el-Medenî (ö. 151/768)	Ebû Seleme Hammâd b. Seleme b. Dînâr el-Basrî el-Hırakî (ö. 167/784)	1	2
58	441-443 459	Ebû Bistâm Şu'be b. el-Haccâc b. el-Verd el-Ezdî el-Basrî (ö. 160/776)	Ebû Seleme Hammâd b. Seleme b. Dînâr el-Basrî el-Hırakî (ö. 167/784)	2	2
59	444-445	Ebû Bekr Muhammed b. Müslim b. Ubeydillâh İbn Şihâb ez-Zührî (ö. 124/742)	Ebû Muâz Süleymân b. Erkam el-Ensârî (ö. ?/?)	1	1
60	446-449	Ebû Amr Abdurrahmân b. Amr b. Yuhmid el-Evzâî (ö. 157/774)	Ebû Nasr Yahyâ b. Ebî Kesîr Sâlih et-Tâî el-Yemâmî (ö. 129/747)	1	3
61	450-455	Ebû Amr Abdurrahmân b. Amr b. Yuhmid el-Evzâî (ö. 157/774)	Ebû Abdillâh Mâlik b. Enes b. Mâlik b. Ebî Âmir el-Asbahî el-Yemenî (ö. 179/795)	5	1

Kaynak: Ebü's-Şeyh, *Zikrû'l-akrân*

1.2. Kronolojik Sıralama 1

Bu liste akrân râvi A'ya göre hazırlanmıştır.

Tablo 26

Ravi Sayısı	İlk Tablo'daki sıranın numarası	Kitaptaki Rivayetlerin Numaraları	Akrân Râvi A	Akrân Râvi B	A'nın B'den Aldığı Hadis Sayısı	B'nin A'dan Aldığı Hadis Sayısı
1	16	124-125	Ebû Bekr Muhammed b.	Ebû Münâzil Hâlid el-	1	1

			Sîrîn el-Basrî (ö. 110/729)	Hazzâ b. Mihrân (ö. 143/760)		
2	13	108-109	Hakem b. Uteybe el-Kindî (ö. 114/732)	A'meş - Ebû Muhammed Süleymân b. Mihrân el-Kûffî (ö. 148/765)	1	1
3	14	110-121	Ebü'l-Hattâb Katâde b. Diâme b. Katâde es-Sedûsî el-Basrî (ö. 117/735)	Ebü Bekr Eyyûb b. Ebî Temîme Keysân es-Sahtiyânî (ö. 131/749)	4	8
4	59	444-445	Ebü Bekr Muhammed b. Müslim b. Ubeydillâh İbn Şihâb ez-Zührî (ö. 124/742)	Ebü Muâz Süleymân b. Erkam el-Ensârî (ö. /)	1	1
5	2	3-4	Ebü Bekr Muhammed b. Müslim b. Ubeydillâh İbn Şihâb ez-Zührî (ö. 124/742)	Ebü İbrâhîm (Ebû Abdillâh) Amr b. Şuayb b. Muhammed el-Kureşî es-Sehmî (ö. 118/736)	1	1
6	1	1-2	Ebü Bekr Muhammed b. Müslim b. Ubeydillâh İbn Şihâb ez-Zührî (ö. 124/742)	Ebü'z-Zübeyr Muhammed b. Müslim b. Tedrüs el-Esedî (ö. 126/743-44)	1	1
7	22	142-143	Ebü Muhammed Amr b. Dînâr el-Mekkî el-Cumahî (ö. 126/744)	Ebü'l-Hattâb Katâde b. Diâme b. Katâde es-Sedûsî el-Basrî (ö. 117/735)	1	1
8	19	133-134	Ebü İshâk Amr b. Abdillâh b. Zîyuhmid es-Sebîî (ö. 127/745)	Abdurramân b. Mâlik b. Moğol (ö. 159/776)	1	1
9	23	156-157	Ebü Recâ Matar el-Varrâk el-Horasânî (ö. 129/747)	Ebü'l-Hattâb Katâde b. Diâme b. Katâde es-Sedûsî el-Basrî (ö. 117/735)	1	1
10	30	221-222	Ebü Nasr Yahyâ b. Ebî Kesîr Sâlih et-Tâî el-Yemâmî (ö. 129/747)	Ebü Urve Ma'mer b. Râşid el-Basrî es-San'ânî (ö. 153/770)	1	1
11	15	122-123	Ebü Bekr Eyyûb b. Ebî Temîme Keysân es-Sahtiyânî (ö. 131/749)	Ebü Bekr Muhammed b. Sîrîn el-Basrî (ö. 110/729)	1	1
12	18	128-129	Ebü Bekr Eyyûb b. Ebî Temîme Keysân es-Sahtiyânî (ö. 131/749)	Ebü Abdillâh Hişâm b. Hasan el-Kurdûsî (ö. 148/765)	1	1

13	24	158-159	Ebû Bekr Eyyûb b. Ebî Temîme Keysân es-Sahtiyânî (ö. 131/749)	Ebû Urve Ma‘mer b. Râşid el-Basrî es-San‘ânî (ö. 153/770)	1	1
14	55	411-425	Ebû Bekr Eyyûb b. Ebî Temîme Keysân es-Sahtiyânî (ö. 131/749)	Ebû Bistâm Şu‘be b. el-Haccâc b. el-Verd el-Ezdî el-Basrî (ö. 160/776)	1	14
15	17	126-127	Ebû Bekr Eyyûb b. Ebî Temîme Keysân es-Sahtiyânî (ö. 131/749)	Cerîr b. Hâzîm b. Zeyd el-Cehdamî (ö. 170/786)	1	1
16	21	140-141	Ebû Ümeyye Amr b. el-Hâris b. Ya‘kûb el-Ensârî (ö. 148/765)	Ebü'l-Hattâb Katâde b. Diâme b. Katâde es-Sedûsî el-Basrî (ö. 117/735)	1	1
17	3	11 21	A‘meş - Ebû Muhammed Süleymân b. Mihrân el-Kûfî (ö. 148/765)	Ebû Abdîrahmân Zübeyd b. el-Hâris b. Abdilkerîm el-Yâmî el-Kûfî (ö. 122/740)	1	1
18	12	37-106	A‘meş - Ebû Muhammed Süleymân b. Mihrân el-Kûfî (ö. 148/765)	Ebû İshâk Amr b. Abdillâh b. Zîyuhmid es-Sebîî (ö. 127/745)	6	64
19	5	14-20	A‘meş - Ebû Muhammed Süleymân b. Mihrân el-Kûfî (ö. 148/765)	Ebû Yezîd Süheyl b. Ebî Sâlih Zekvân es-Semmân (ö. 138/756)	3	4
20	9	31-32	A‘meş - Ebû Muhammed Süleymân b. Mihrân el-Kûfî (ö. 148/765)	Ebû Münâzil Hâlid el-Hazzâ b. Mihrân (ö. 143/760)	1	1
21	8	27-30	A‘meş - Ebû Muhammed Süleymân b. Mihrân el-Kûfî (ö. 148/765)	Ebû Bistâm Şu‘be b. el-Haccâc b. el-Verd el-Ezdî el-Basrî (ö. 160/776)	3	1
22	52	401-403	Ebû Abdillâh Muhammed b. Aclân el-Kureşî el-Medenî (ö. 148/765)	Ebû Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfî (ö. 161/778)	2	1
23	11	35-36	A‘meş - Ebû Muhammed Süleymân b. Mihrân el-Kûfî (ö. 148/765)	Ebû Saîd İbrâhîm b. Tahmân b. Şu‘be el-Herevî (ö. 163/780)	1	1
24	10	33-34	A‘meş - Ebû Muhammed Süleymân b. Mihrân el-Kûfî (ö. 148/765)	Ebû Muhammed Süfyân b. Uyeyne b. Meymûn el-Hilâlî (ö. 198/814)	1	1
25	29	218-219	Ebû Hanîfe Nu‘mân b. Sâbit b. Zûtâ b. Mâh (ö.	Ebû Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî el-	1	1

			150/767)	Kûfî (ö. 161/778)		
26	20	135-138	Ebü'l-Velîd Abdülmelik b. Abdilazîz b. Cüreyc el-Kureşî (ö. 150/767)	Ebü Muâviye Muhammed b. Hâzîm ed-Darîr (ö. 195/811)	2	2
27	57	438-440	Ebü Abdillâh Muhammed b. İshâk b. Yesâr b. Hıyâr el-Muttalibî el-Kureşî el-Medenî (ö. 151/768)	Ebü Seleme Hammâd b. Seleme b. Dînâr el-Basrî el-Hırakî (ö. 167/784)	1	2
28	45	350-366	Ebü Urve Ma'mer b. Râşîd el-Basrî es-San'ânî (ö. 153/770)	Ebü Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfî (ö. 161/778)	2	15
29	48	386-387	Ebü Urve Ma'mer b. Râşîd el-Basrî es-San'ânî (ö. 153/770)	Ebü Bekr Abdürrezzâk b. Hemmâm b. Nâfî' es-San'ânî el-Himyerî (ö. 211/826-27)	1	1
30	60	446-449	Ebü Amr Abdurrahmân b. Amr b. Yuhmid el-Evzâî (ö. 157/774)	Ebü Nasr Yahyâ b. Ebî Kesîr Sâlih et-Tâî el-Yemâmî (ö. 129/747)	1	3
31	6	22 427	Ebü Amr Abdurrahmân b. Amr b. Yuhmid el-Evzâî (ö. 157/774)	A'meş - Ebü Muhammed Süleymân b. Mihrân el-Kûfî (ö. 148/765)	2	1
32	4	12-13 456-459	Ebü Amr Abdurrahmân b. Amr b. Yuhmid el-Evzâî (ö. 157/774)	Ebü Yezîd Yunus b. Yezîd b. Ebî'n Nicâd Müşkân el-Eylî (ö. 159/776)	5	1
33	61	450-455	Ebü Amr Abdurrahmân b. Amr b. Yuhmid el-Evzâî (ö. 157/774)	Ebü Abdillâh Mâlik b. Enes b. Mâlik b. Ebî Âmir el-Asbahî el-Yemenî (ö. 179/795)	5	1
34	41	295-335	Ebü Bistâm Şu'be b. el-Haccâc b. el-Verd el-Ezdî el-Basrî (ö. 160/776)	Ebü Abdillâh Muhammed b. İshâk b. Yesâr b. Hıyâr el-Muttalibî el-Kureşî el-Medenî (ö. 151/768)	7	34
35	49	391 395	Ebü Bistâm Şu'be b. el-Haccâc b. el-Verd el-Ezdî el-Basrî (ö. 160/776)	Ebü Bîşr el-Yeşkûrî Verkâ b. Ömer b. Kuleyb el-Havârizmî (ö. 161/777)	1	1
36	58	441-443	Ebü Bistâm Şu'be b. el-Haccâc b. el-Verd el-Ezdî el-Basrî (ö. 160/776)	Ebü Seleme Hammâd b. Seleme b. Dînâr el-Basrî el-Hırakî (ö. 167/784)	2	1

			160/776)			
37	46	367-375	Ebû Bistâm Şu'be b. el-Haccâc b. el-Verd el-Ezdî el-Basrî (ö. 160/776)	Ebû Muâviye (Ebû Hâzim) Hüseyim b. Beşîr b. Kâsım es-Sülemî el-Vâsîfî (ö. 183/799)	4	5
38	47	376-385 388-389 390	Ebû Bistâm Şu'be b. el-Haccâc b. el-Verd el-Ezdî el-Basrî (ö. 160/776)	İbn Uleyye İsmâil b. İbrâhîm b. Mîksam el-Esedî (ö. 193/809)	13	2
39	54	407-408	Ebû Bistâm Şu'be b. el-Haccâc b. el-Verd el-Ezdî el-Basrî (ö. 160/776)	Ebû Yuhmid Bakıyye b. el-Velîd el-Kelâî el-Hımsî (ö. 197/812)	1	1
40	51	399-400	Ebû Bistâm Şu'be b. el-Haccâc b. el-Verd el-Ezdî el-Basrî (ö. 160/776)	Ebû Amr Davud b. ez-Zeberkân er-Rakâşî el-Basrî (ö. 190/815)	1	1
41	32	226-229	Ebû Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfî (ö. 161/778)	Ebü'l-Velîd Abdülmelik b. Abdilazîz b. Cüreyc el-Kureşî (ö. 150/767)	1	3
42	53	404- 406	Ebû Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfî (ö. 161/778)	Ebû Amr Abdurrahmân b. Amr b. Yuhmid el-Evzâî (ö. 157/774)	1	2
43	40	278-294	Ebû Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfî (ö. 161/778)	Ebû Bistâm Şu'be b. el-Haccâc b. el-Verd el-Ezdî el-Basrî (ö. 160/776)	12	5
44	25	178-179	Ebû Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfî (ö. 161/778)	Ebû Muâviye (Ebû Hâzim) Hüseyim b. Beşîr b. Kâsım es-Sülemî el-Vâsîfî (ö. 183/799)	1	1
45	39	256-257	Ebû Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfî (ö. 161/778)	Ebû İshâk İbrâhîm b. Muhammed b. el-Hâris el-Fezârî (ö. 188/804 [?])	1	1
46	44	344-345	Ebû Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfî (ö. 161/778)	Ebû Saîd Yahyâ b. Saîd b. Ferruh el-Kattân et-Temîmî el-Basrî (ö. 198/813)	1	1
47	43	339-343	Ebû Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfî (ö. 161/778)	Ebû Muhammed Süfyân b. Uyeyne b. Meymûn el-Hilâlî (ö. 198/814)	1	4

48	27	199-215	Mübârek b. Fudâle b. Ebî Ümeyye el-Kureşî (ö.165/781)	Ebû Osmân Ubeydullah b. Ömer b. Hafis b. Âsım b. Ömer b. el-Hattâb el-Kureşî el-Adevî el-Ömerî (ö. 147/764)	16	1
49	33	230-236	Ebû Muhammed Kays b. er-Rebî el-Esedî el-Kûfî (ö. 167/784)	Ebû Bistâm Şu'be b. el-Haccâc b. el-Verd el-Ezdî el-Basrî (ö. 160/776)	3	4
50	26	182 183	Ebû Muhammed Kays b. er-Rebî el-Esedî el-Kûfî (ö. 167/784)	Ebû Abdillâh Muhammed b. Câbir b. Seyyâr es-Suhaymî el-Yemâmî (ö. 170/787)	1	1
51	31	223-225	Ebû'l-Hâris el-Leys b. Sa'd b. Abdîrrahmân el-Fehmî (ö. 175/791)	Ebû Muhammed Abdullâh b. Vehb b. Müslim el-Fihrî el-Mısrî (ö. 197/813)	2	1
52	34	241-243	Ebû Abdillâh Mâlik b. Enes b. Mâlik b. Ebî Âmir el-Asbahî el-Yemenî (ö. 179/795)	Ebû Üsâme Zeyd b. Ebî Üneyse er-Ruhâvî el-Kûfî el-Cezerî el-Ganevî (ö. 125/743 [?])	2	1
53	35	244-247	Ebû Abdillâh Mâlik b. Enes b. Mâlik b. Ebî Âmir el-Asbahî el-Yemenî (ö. 179/795)	Ebû Saîd (Ebû Nasr) Yahyâ b. Saîd b. Kays en-Neccârî el-Hazrecî el-Ensârî (ö. 143/760)	1	3
54	38	252-254	Ebû İsmâil Hammâd b. Zeyd b. Dirhem el-Ezrak el-Ezdî (ö. 179/795)	Ebû Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfî (ö. 161/778)	1	2
55	37	250-251 258-277	Ebû İsmâil Hammâd b. Zeyd b. Dirhem el-Ezrak el-Ezdî (ö. 179/795)	Ebû Seleme Hammâd b. Seleme b. Dînâr el-Basrî el-Hırakî (ö. 167/784)	2	20
56	36	248-249	Ebû Abdillâh Mâlik b. Enes b. Mâlik b. Ebî Âmir el-Asbahî el-Yemenî (ö. 179/795)	Ebû Muhammed Abdullâh b. İdrîs b. Yezîd el-Evdî el-Kûfî (ö. 192/807-808)	1	1
57	50	398 426	Ebû Utbe İsmâil b. Ayyâş b. Süleym el-Hımsî (ö. 181/797)	Ebû Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfî (ö. 161/778)	1	1
58	42	336-337	Ebû Abdillâh Cerîr b. Abdulhamîd b. Cerîr er-Râzî (ö. 188/804)	Ebû Dâvûd Süleymân b. Dâvûd b. el-Cârûd et-Tayâlisî (ö. 204/819)	1	1
59	56	435-436	Ebû Muhammed Süfyân b. Uyeyne b. Meymûn el-	Ebû Muâviye Gassân b. el-Mufaddal el-Gallâbî el-	1	1

			Hilâlî (ö. 198/814)	Bâsrî (ö. 210/825)		
60	28	216-17	Ebû Bekr Abdürrezzâk b. Hemmâm b. Nâfi' es-San'ânî el-Himyerî (ö. 211/826-27)	Ebû Muhammed Süfyân b. Uyeyne b. Meymûn el-Hilâlî (ö. 198/814)	1	1
61	7	23-26	Ebû İshâk İsmail b. Müslim el-Mekkî (ö. ?/?)	A'meş - Ebû Muhammed Süleymân b. Mihrân el-Kûfî (ö. 148/765)	2	2

Kaynak: Ebû's-Şeyh, *Zikrû'l-akrân*

1.3. Kronolojik Sıralama 2

Bu liste akran râvi B'ye göre hazırlanmıştır.

Tablo 27

Ravi Sayısı	İlk Tablo'daki sıranın numarası	Kitaptaki Rivâyetlerin Numaraları	Akran Râvi A	Akran Râvi B	A'nın B'den Aldığı Hadis Sayısı	B'nin A'dan Aldığı Hadis Sayısı
1	15	122-123	Ebû Bekr Muhammed b. Sîrîn el-Basrî (ö. 110/729)	Ebû Bekr Eyyûb b. Ebî Temîme Keysân es-Sahtiyânî (ö. 131/749)	1	1
2	22	142-143	Ebü'l-Hattâb Katâde b. Diâme b. Katâde es-Sedûsî el-Basrî (ö. 117/735)	Ebû Muhammed Amr b. Dînâr el-Mekkî el-Cumahî (ö. 126/744)	1	1
3	23	156-157	Ebü'l-Hattâb Katâde b. Diâme b. Katâde es-Sedûsî el-Basrî (ö. 117/735)	Ebû Recâ Matar el-Varrâk el-Horasânî (ö. 129/747)	1	1
4	21	140-141	Ebü'l-Hattâb Katâde b. Diâme b. Katâde es-Sedûsî el-Basrî (ö. 117/735)	Ebû Ümeyye Amr b. el-Hâris b. Ya'kûb el-Ensârî (ö. 148/765)	1	1
5	2	3-4	Ebû İbrâhîm (Ebû Abdillâh) Amr b. Şuayb b. Muhammed el-Kureşî es-Sehmî (ö. 118/736)	Ebû Bekr Muhammed b. Müslim b. Ubeydillâh İbn Şihâb ez-Zührî (ö. 124/742)	1	1
6	3	11 21	Ebû Abdirrahmân Zübeyd b. el-Hâris b.	A'meş - Ebû Muhammed Süleymân b. Mihrân el-Kûfî	1	1

			Abdülkerîm el-Yâmî el-Kûfî (ö. 122/740)	(ö. 148/765)		
7	34	241-243	Ebû Üsâme Zeyd b. Ebî Üneyse er-Ruhâvî el-Kûfî el-Cezerî el-Ganevî (ö. 125/743 [?])	Ebû Abdillâh Mâlik b. Enes b. Mâlik b. Ebî Âmir el-Asbahî el-Yemenî (ö. 179/795)	1	2
8	1	1-2	Ebû'z-Zübeyr Muhammed b. Müslim b. Tedrüs el-Esedî (ö. 126/743-44)	Ebû Bekr Muhammed b. Müslim b. Ubeydillâh İbn Şihâb ez-Zührî (ö. 124/742)	1	1
9	12	37-106	Ebû İshâk Amr b. Abdillâh b. Zîyuhmid es-Sebûî (ö. 127/745)	A'meş - Ebû Muhammed Süleymân b. Mihrân el-Kûfî (ö. 148/765)	64	6
10	60	446-449	Ebû Nasr Yahyâ b. Ebî Kesîr Sâlih et-Tâî el-Yemâmî (ö. 129/747)	Ebû Amr Abdurrahmân b. Amr b. Yuhmid el-Evzâî (ö. 157/774)	3	1
11	14	110-121	Ebû Bekr Eyyüb b. Ebî Temîme Keysân es-Sahtiyânî (ö. 131/749)	Ebû'l-Hattâb Katâde b. Diâme b. Katâde es-Sedûsî el-Basrî (ö. 117/735)	8	4
12	5	14-20	Ebû Yezîd Süheyl b. Ebî Sâlih Zekvân es-Semmân (ö. 138/756)	A'meş - Ebû Muhammed Süleymân b. Mihrân el-Kûfî (ö. 148/765)	4	3
13	16	124-125	Ebû Münâzil Hâlid el-Hazzâ b. Mihrân (ö. 143/760)	Ebû Bekr Muhammed b. Sîrîn el-Basrî (ö. 110/729)	1	1
14	9	31-32	Ebû Münâzil Hâlid el-Hazzâ b. Mihrân (ö. 143/760)	A'meş - Ebû Muhammed Süleymân b. Mihrân el-Kûfî (ö. 148/765)	1	1
15	35	244-247	Ebû Saîd (Ebû Nasr) Yahyâ b. Saîd b. Kays en-Neccârî el-Hazrecî el-Ensârî (ö. 143/760)	Ebû Abdillâh Mâlik b. Enes b. Mâlik b. Ebî Âmir el-Asbahî el-Yemenî (ö. 179/795)	3	1
16	27	199-215	Ebû Osmân Ubeydullah b. Ömer b. Hafs b. Âsım b. Ömer b. el-Hattâb el-Kureşî el-Adevî el-Ömerî (ö. 147/764)	Mübârek b. Fudâle b. Ebî Ümeyye el-Kureşî (ö.165/781)	1	16
17	6	22 427	A'meş - Ebû Muhammed Süleymân b. Mihrân el-Kûfî (ö. 148/765)	Ebû Amr Abdurrahmân b. Amr b. Yuhmid el-Evzâî (ö. 157/774)	1	2

18	7	23-26	A'meş - Ebû Muhammed Süleymân b. Mihrân el-Kûfî (ö. 148/765)	Ebû İshâk İsmail b. Müslim el-Mekkî (ö. ??/?)	2	2
19	13	108-109	A'meş - Ebû Muhammed Süleymân b. Mihrân el-Kûfî (ö. 148/765)	Hakem b. Uteybe el-Kindî (ö. 114/732)	1	1
20	18	128-129	Ebû Abdillâh Hişâm b. Hasan el-Kurdûsî (ö. 148/765)	Ebû Bekr Eyyûb b. Ebî Temîme Keysân es-Sahtiyânî (ö. 131/749)	1	1
21	32	226-229	Ebû'l-Velîd Abdülmelik b. Abdilazîz b. Cüreyc el-Kureşî (ö. 150/767)	Ebû Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfî (ö. 161/778)	3	1
22	41	295-335	Ebû Abdillâh Muhammed b. İshâk b. Yesâr b. Hıyâr el-Muttalibî el-Kureşî el-Medenî (ö. 151/768)	Ebû Bistâm Şu'be b. el-Haccâc b. el-Verd el-Ezdî el-Basrî (ö. 160/776)	34	7
23	30	221-222	Ebû Urve Ma'mer b. Râşid el-Basrî es-San'ânî (ö. 153/770)	Ebû Nasr Yahyâ b. Ebî Kesîr Sâlih et-Tâî el-Yemâmî (ö. 129/747)	1	1
24	24	158-159	Ebû Urve Ma'mer b. Râşid el-Basrî es-San'ânî (ö. 153/770)	Ebû Bekr Eyyûb b. Ebî Temîme Keysân es-Sahtiyânî (ö. 131/749)	1	1
25	53	404- 406	Ebû Amr Abdurrahmân b. Amr b. Yuhmid el-Evzâî (ö. 157/774)	Ebû Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfî (ö. 161/778)	2	1
26	19	133-134	Abdurramân b. Mâlik b. Moğol (ö. 159/776)	Ebû İshâk Amr b. Abdillâh b. Zîyuhmid es-Sebîî (ö. 127/745)	1	1
27	4	12-13 456-459	Ebû Yezîd Yunus b. Yezîd b. Ebî'n Nicâd Müşkân el-Eylî (ö. 159/776)	Ebû Amr Abdurrahmân b. Amr b. Yuhmid el-Evzâî (ö. 157/774)	1	5
28	55	411-425	Ebû Bistâm Şu'be b. el-Haccâc b. el-Verd el-Ezdî el-Basrî (ö. 160/776)	Ebû Bekr Eyyûb b. Ebî Temîme Keysân es-Sahtiyânî (ö. 131/749)	14	1
29	8	27-30	Ebû Bistâm Şu'be b. el-Haccâc b. el-Verd el-Ezdî el-Basrî (ö. 160/776)	A'meş - Ebû Muhammed Süleymân b. Mihrân el-Kûfî (ö. 148/765)	1	3

30	40	278-294	Ebû Bistâm Şu'be b. el-Haccâc b. el-Verd el-Ezdî el-Basrî (ö. 160/776)	Ebû Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfî (ö. 161/778)	5	12
31	33	230-236	Ebû Bistâm Şu'be b. el-Haccâc b. el-Verd el-Ezdî el-Basrî (ö. 160/776)	Ebû Muhammed Kays b. er-Rebî el-Esedî el-Kûfî (ö. 167/784)	4	3
32	52	401-403	Ebû Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfî (ö. 161/778)	Ebû Abdillâh Muhammed b. Aclân el-Kureşî el-Medenî (ö. 148/765)	1	2
33	29	218-219	Ebû Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfî (ö. 161/778)	Ebû Hanîfe Nu'mân b. Sâbit b. Zûtâ b. Mâh (ö. 150/767)	1	1
34	45	350-366	Ebû Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfî (ö. 161/778)	Ebû Urve Ma'mer b. Râşid el-Basrî es-San'ânî (ö. 153/770)	15	2
35	49	391 395	Ebû Bişr el-Yeşkûrî Verkâ b. Ömer b. Kuleyb el-Havârizmî (ö. 161/777)	Ebû Bistâm Şu'be b. el-Haccâc b. el-Verd el-Ezdî el-Basrî (ö. 160/776)	1	1
36	38	252-254	Ebû Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfî (ö. 161/778)	Ebû İsmâîl Hammâd b. Zeyd b. Dirhem el-Ezrak el-Ezdî (ö. 179/795)	2	1
37	50	398 426	Ebû Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfî (ö. 161/778)	Ebû Utbe İsmâîl b. Ayyâş b. Süleym el-Himsî (ö. 181/797)	1	1
38	11	35-36	Ebû Saîd İbrâhîm b. Tahmân b. Şu'be el-Herevî (ö. 163/780)	A'meş - Ebû Muhammed Süleymân b. Mihrân el-Kûfî (ö. 148/765)	1	1
39	57	438-440	Ebû Seleme Hammâd b. Seleme b. Dînâr el-Basrî el-Hirakî (ö. 167/784)	Ebû Abdillâh Muhammed b. İshâk b. Yesâr b. Hıyâr el-Muttalibî el-Kureşî el-Medenî (ö. 151/768)	2	1
40	58	441-443 459	Ebû Seleme Hammâd b. Seleme b. Dînâr el-Basrî el-Hirakî (ö. 167/784)	Ebû Bistâm Şu'be b. el-Haccâc b. el-Verd el-Ezdî el-Basrî (ö. 160/776)	2	2
41	37	250-251 258-277	Ebû Seleme Hammâd b. Seleme b. Dînâr el-Basrî el-Hirakî (ö. 167/784)	Ebû İsmâîl Hammâd b. Zeyd b. Dirhem el-Ezrak el-Ezdî (ö. 179/795)	20	2
42	17	126-127	Cerîr b. Hâzîm b. Zeyd el-Cehdamî (ö. 170/786)	Ebû Bekr Eyyûb b. Ebî Temîme Keysân es-Sahtiyânî	1	1

				(ö. 131/749)		
43	26	182 183	Ebû Abdillâh Muhammed b. Câbir b. Seyyâr es-Suhaymî el-Yemâmî (ö. 170/787)	Ebû Muhammed Kays b. er-Rebî el-Esedî el-Kûfî (ö. 167/784)	1	1
44	61	450-455	Ebû Abdillâh Mâlik b. Enes b. Mâlik b. Ebî Âmir el-Asbahî el-Yemenî (ö. 179/795)	Ebû Amr Abdurrahmân b. Amr b. Yuhmid el-Evzâî (ö. 157/774)	1	5
45	46	367-375	Ebû Muâviye (Ebû Hâzim) Hüseyim b. Beşîr b. Kâsım es-Sülemî el-Vâsıtî (ö. 183/799)	Ebû Bistâm Şu'be b. el-Haccâc b. el-Verd el-Ezdî el-Basrî (ö. 160/776)	5	4
46	25	178-179	Ebû Muâviye (Ebû Hâzim) Hüseyim b. Beşîr b. Kâsım es-Sülemî el-Vâsıtî (ö. 183/799)	Ebû Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfî (ö. 161/778)	1	1
47	39	256-257	Ebû İshâk İbrâhîm b. Muhammed b. el-Hâris el-Fezârî (ö. 188/804 [?])	Ebû Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfî (ö. 161/778)	1	1
48	51	399-400	Ebû Amr Davud b. ez-Zeberkân er-Rakâşî el-Basrî (ö. 190/815)	Ebû Bistâm Şu'be b. el-Haccâc b. el-Verd el-Ezdî el-Basrî (ö. 160/776)	1	1
48	36	248-249	Ebû Muhammed Abdullâh b. İdrîs b. Yezîd el-Evdî el-Kûfî (ö. 192/807-808)	Ebû Abdillâh Mâlik b. Enes b. Mâlik b. Ebî Âmir el-Asbahî el-Yemenî (ö. 179/795)	1	1
49	47	376-385 388-390	İbn Uleyye İsmâîl b. İbrâhîm b. Miksam el-Esedî (ö. 193/809)	Ebû Bistâm Şu'be b. el-Haccâc b. el-Verd el-Ezdî el-Basrî (ö. 160/776)	2	13
50	20	135-138	Ebû Muâviye Muhammed b. Hâzim ed-Darîr (ö. 195/811)	Ebü'l-Velîd Abdülmelik b. Abdilazîz b. Cüreyc el-Kureşî (ö. 150/767)	2	2
51	54	407-408	Ebû Yuhmid Bakıyye b. el-Velîd el-Kelâî el-Himsî (ö. 197/812)	Ebû Bistâm Şu'be b. el-Haccâc b. el-Verd el-Ezdî el-Basrî (ö. 160/776)	1	1
52	31	223-225	Ebû Muhammed Abdullâh b. Vehb b. Müslim el-Fihri el-Mısrî (ö. 197/813)	Ebü'l-Hâris el-Leys b. Sa'd b. Abdurrahmân el-Fehmî (ö. 175/791)	1	2

53	10	33-34	Ebû Muhammed Süfyân b. Uyeyne b. Meymûn el-Hilâlî (ö. 198/814)	A'meş - Ebû Muhammed Süleymân b. Mihrân el-Kûfî (ö. 148/765)	1	1
54	43	339-343	Ebû Muhammed Süfyân b. Uyeyne b. Meymûn el-Hilâlî (ö. 198/814)	Ebû Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfî (ö. 161/778)	3	1
55	44	344-345	Ebû Saîd Yahyâ b. Saîd b. Ferruh el-Kattân et-Temîmî el-Basrî (ö. 198/813)	Ebû Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfî (ö. 161/778)	1	1
56	28	216-17	Ebû Muhammed Süfyân b. Uyeyne b. Meymûn el-Hilâlî (ö. 198/814)	Ebû Bekr Abdürrezzâk b. Hemmâm b. Nâfî' es-San'ânî el-Himyerî (ö. 211/826-27)	1	1
57	42	336-337	Ebû Dâvûd Süleymân b. Dâvûd b. el-Cârûd et-Tayâlisî (ö. 204/819)	Ebû Abdillâh Cerîr b. Abdulhamîd b. Cerîr er-Râzî (ö. 188/804)	1	1
58	56	435-436	Ebû Muâviye Gassân b. el-Mufaddal el-Gallâbî el-Bâsrî (ö. 210/825)	Ebû Muhammed Süfyân b. Uyeyne b. Meymûn el-Hilâlî (ö. 198/814)	1	1
59	48	386-387	Ebû Bekr Abdürrezzâk b. Hemmâm b. Nâfî' es-San'ânî el-Himyerî (ö. 211/826-27)	Ebû Urve Ma'mer b. Râşid el-Basrî es-San'ânî (ö. 153/770)	1	1
61	59	444-445	Ebû Muâz Süleymân b. Erkam el-Ensârî (ö. ??/?)	Ebû Bekr Muhammed b. Müslim b. Ubeydillâh İbn Şihâb ez-Zührî (ö. 124/742)	1	1

Kaynak: Ebû's-Şeyh, *Zikrû'l-akrân*

2. Akran Râviler

Akran rivâyetlerindeki râvilerin isimleri 2 müstakil tabloda verilecektir: İlk tabloda müellifin sıralamasına göre akran rivâyetlerinin râvi listesi verilecektir. İkinci listede ise birinci listede bulunan râvilerin kronolojik sıralaması mevcuttur.

2.1. Müellifin Sıralaması

Tablo 28

Ravi Sayısı	Kitaptaki Rivâyetlerin Numaraları	Tahammül Eden	Edâ Eden	Alınan Hadis Sayısı
-------------	-----------------------------------	---------------	----------	---------------------

1	5-10	A'meş - Ebû Muhammed Süleymân b. Mihrân el-Kûfi (ö. 148/765)	Ebû Sâlih Zekvân b. Abdillâh et-Teymî (ö. 101/719-20)	6
2	107	Ebû Bekr Muhammed b. Müslim b. Ubeydillâh İbn Şihâb ez-Zührî (ö. 124/742)	Ebû İshâk Amr b. Abdillâh b. Zîyuhmid es-Sebî (ö. 127/745)	1
4	131	Ebû Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfi (ö. 161/778)	Ebû Süleyman Cafer b. Süleyman ed-Dubaî (ö. 178/795)	1
5	132	Ebû Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfi (ö. 161/778)	Ebû Muhammed Hasan b. Umâre Mudar (ö. 153/770)	1
6	139	Ebü'l-Velîd Abdülmelik b. Abdilazîz b. Cüreyc el-Kureşî (ö. 150/767)	İbn Uleyye Ebû Bişr İsmâîl b. İbrâhîm b. Miķsem el-Esedî el-Basrî (ö. 193/809)	1
7	144	A'meş - Ebû Muhammed Süleymân b. Mihrân el-Kûfi (ö. 148/765)	Ebû Avn Abdullâh b. Avn b. Ertabân el-Müzenî el-Basrî (ö. 151/768)	1
8	145	A'meş - Ebû Muhammed Süleymân b. Mihrân el-Kûfi (ö. 148/765)	Ebû Muhammed Sâlim b. Aclân el-Eftas (ö. 132/750)	1
9	146	Ebû Bistâm Şu'be b. el-Haccâc b. el-Verd el-Ezdî el-Basrî (ö. 160/776)	Ebû Hasan Ali b. Âsım b. Süheyb et-Temîmî (ö. 201/816)	1
10	147	A'meş - Ebû Muhammed Süleymân b. Mihrân el-Kûfi (ö. 148/765)	Ebü'l-Velîd Abdülmelik b. Abdilazîz b. Cüreyc el-Kureşî (ö. 150/767)	1
11	148	Ebû Urve Ma'mer b. Râşid el-Basrî es-San'ânî (ö. 153/770)	Ebü'l-Velîd Abdülmelik b. Abdilazîz b. Cüreyc el-Kureşî (ö. 150/767)	1
12	149	A'meş - Ebû Muhammed Süleymân b. Mihrân el-Kûfi (ö. 148/765)	Ebû Bekr Eyyûb b. Ebî Temîme Keysân es-Sahtiyânî (ö. 131/749)	1
13	150	Ebû Bekr Eyyûb b. Ebî Temîme Keysân es-Sahtiyânî (ö. 131/749)	Ebû Nâfi Sahr b. Cüveyriye el-Basrî (ö. 163/780)	1
14	151	Ebû Amr Abdurrahmân b. Amr b. Yuhmid el-Evzâi (ö. 157/774)	Ebû Osmân Harîz b. Osmân b. Cebr b. Ahmar er-Rahabî el-Himsî (ö. 163/780)	1

15	152-154	Ebû Abdillâh Süfyân b. Saïd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfî (ö. 161/778)	Ebû Seleme Hammâd b. Seleme b. Dînâr el-Basrî el-Hirakî (ö. 167/784)	3	
16	155	Ebû Avn Abdullah b. Avn b. Ertabân el-Müzenî el-Basrî (ö. 151/768)	Ebû Bekr Eyyûb b. Ebî Temîme Keysân es-Sahtiyânî (ö. 131/749)	1	
17	160	Ebû Bekr Muhammed b. Müslim b. Ubeydillâh İbn Şihâb ez-Zührî (ö. 124/742)	Ebû Muhammed Amr b. Dînâr el-Mekkî el-Cumahî (ö. 126/744)	1	
18	161	Ebû Abdirrahmân Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb el-Kureşî el-Adevî (ö. 73/693)	Ebû Hafs Ömer b. el-Hattâb b. Nüfeyl b. Abdiluzzâ el-Kureşî el-Adevî (ö. 23/644)	Ebû Bekr Abdullah b. Ebî Kuhâfe Osmân b. Âmir el-Kureşî et-Teymî (ö. 13/634)	1
19	162	Ebü'l-Abbâs Abdullah b. el-Abbâs b. Abdilmuttalib el-Kureşî (ö. 68/687-88)	Ebû Hafs Ömer b. el-Hattâb b. Nüfeyl b. Abdiluzzâ el-Kureşî el-Adevî (ö. 23/644)	Ebû Bekr Abdullah b. Ebî Kuhâfe Osmân b. Âmir el-Kureşî et-Teymî (ö. 13/634)	1
20	163	Ebû Abdillâh (Ebû Amr) Zü'n-nûreyn Osmân b. Affân b. Ebi'l-Âs b. Ümeyye el-Kureşî el-Ümevî (ö. 35/656)	Ebû Bekr Abdullah b. Ebî Kuhâfe Osmân b. Âmir el-Kureşî et-Teymî (ö. 13/634)	1	
21	164	Ebû Abdirrahmân Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb el-Kureşî el-Adevî (ö. 73/693)	Ebû Abdillâh (Ebû Amr) Zü'n-nûreyn Osmân b. Affân b. Ebi'l-Âs b. Ümeyye el-Kureşî el-Ümevî (ö. 35/656)	Ebû Bekr Abdullah b. Ebî Kuhâfe Osmân b. Âmir el-Kureşî et-Teymî (ö. 13/634)	1
22	165	Ebû Bekr Abdullah b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm el-Kureşî (ö. 73/692)	Ebû Hafs Ömer b. el-Hattâb b. Nüfeyl b. Abdiluzzâ el-Kureşî el-Adevî (ö. 23/644)	Ebû Bekr Abdullah b. Ebî Kuhâfe Osmân b. Âmir el-Kureşî et-	1

				Teymî (ö. 13/634)	
23	166	Zâtü'n-nitâkayn Esmâ bint Ebî Bekr es-Siddîk b. Ebî Kuhâfe el-Kureşîyye et-Teymiyye (ö. 73/692)	Ümmü Rûmân bint Âmir b. Uveymir b. Abdişems el-Kinâniyye (ö. 6/628 [?])		1
24	167	Ebû Abdurrahmân Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb el-Kureşî el-Adevî (ö. 73/693)	Ebû Yahyâ Suheyb b. Sinân b. Mâlik er-Rûmî (ö. 38/659)	Ebû Hüreyre Abdurrahmân b. Sahr ed-Devsî (ö. 58/678)	1
25	168	Ebû Abdillâh Câbir b. Abdillâh b. Amr b. Harâm el-Ensârî (ö. 78/697)	Ebû Bekr Abdillâh b. Ebî Kuhâfe Osmân b. Âmir el-Kureşî et-Teymî (ö. 13/634)	Ebû Abdillâh (Ebû Abdilkerîm veya Ebû Amr) Bilâl b. Rebâh (ö. 20/641)	1
26	169 171	Ebü'l-Abbâs Abdillâh b. el-Abbâs b. Abdilmuttalib el-Kureşî (ö. 68/687-88)	Ebû Muhammed Abdurrahmân b. Avf b. Abdiavf el-Kureşî ez-Zühri (ö. 32/652)	Ebû Hafs Ömer b. el-Hattâb b. Nüfeyl b. Abdiluzzâ el-Kureşî el-Adevî (ö. 23/644)	1
27	170	Ebû Hamza Enes b. Mâlik b. Nadr el-Ensârî (ö. 93/711-12)	Ebü'l-Velîd Ubâde b. es-Sâmit b. Kays el-Ensârî el-Hazrecî (ö. 34/654)	Ebü'l-Münzir (Ebü't-Tufeyl) Übey b. Kâ'b b. Kays el-Ensârî (ö. 33/654[?])	1
28	172	Ebû Abdillâh (Ebû Abdilkerîm veya Ebû Amr) Bilâl b. Rebâh (ö. 20/641)	Ebû Bekr Abdillâh b. Ebî Kuhâfe Osmân b. Âmir el-Kureşî et-Teymî (ö. 13/634)		1
29	173	Ebû Vâil Şakîk b. Seleme el-Esedî (ö. 82/701)	Ebü'l-Yakzân Ammâr b. Yâsir b. Âmir el-Ansî (ö. 37/657)		1

30	174	Ebû Mesûd Sehl b. Osmân b. Fâris el-Askerî (ö. 235/849)	Ebü'l-Hasen Alî b. Abdillâh b. Ca'fer b. Necîh es-Sa'dî (ö. 234/848-49)	1	
31	175	Ca'fer b. Muhammed (ö. ?/?)	Ebü Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfî (ö. 161/778)	1	
32	176	Ebü Bistâm Şu'be b. el-Haccâc b. el-Verd el-Ezdî el-Basrî (ö. 160/776)	Ebü Abdirrahmân Abdullâh b. Lehîa b. Ukbe el-Hadramî el-Mısrî (ö. 174/790)	1	
33	177	Ebü Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfî (ö. 161/778)	Ebü Abdirrahmân Abdullâh b. Lehîa b. Ukbe el-Hadramî el-Mısrî (ö. 174/790)	1	
34	180	Ebü Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfî (ö. 161/778)	Ebü Abdillâh Müslim b. Hâlid ez-Zincî el-Mekkî (ö. 179/795)	1	
35	181	Ebü Saîd (Ebû Nasr) Yahyâ b. Saîd b. Kays en-Neccârî el-Hazrecî el-Ensârî (ö. 143/760)	Ebü'l-Velîd Abdülmelik b. Abdilazîz b. Cüreyc el-Kureşî (ö. 150/767)	1	
36	182	Ebü Bekr Eyyûb b. Ebî Temîme Keysân es-Sahtiyânî (ö. 131/749)	Ebü Abdillâh Muhammed b. Câbir b. Seyyâr es-Suhaymî el-Yemâmî (170/787)	Ebü Muhammed Kays b. er-Rebî el-Esedî el-Kûfî (ö. 167/784)	1
37	182	Ebü Avn Abdullâh b. Avn b. Ertabân el-Müzenî el-Basrî (ö. 151/768)	Ebü Abdillâh Muhammed b. Câbir b. Seyyâr es-Suhaymî el-Yemâmî (170/787)	Ebü Muhammed Kays b. er-Rebî el-Esedî el-Kûfî (ö. 167/784)	1
38	184	Ebü Urve Ma'mer b. Râşid el-Basrî es-San'ânî (ö. 153/770)	Ebü Sehl İbâd b. el-Avvâm b. Ömer b. Abdillâh b. el-Munzir el-Kilâbî el-Vâsitî (ö. 186/803)	1	
39	185-186	Ebü Abdillâh Şerîk b. Abdillâh b. Hâris en-Nehâî (ö. 177/794)	Ebü Seleme Mis'ar b. Kidâm b. Zuheyr el-Hilâlî el-Âmirî (ö. 155/772)	2	
40	187-191	Ebü Abdillâh Şerîk b. Abdillâh b. Hâris en-Nehâî (ö. 177/794)	Ebü Bistâm Şu'be b. el-Haccâc b. el-Verd el-Ezdî el-Basrî (ö. 160/776)	5	

41	192-193	Ebû Abdillâh el-Hasen b. Sâlih b. Hay el-Kûfî el-Hemedânî (ö. 168/784-85)	Ebû Bistâm Şu'be b. el-Haccâc b. el-Verd el-Ezdî el-Basrî (ö. 160/776)	2
42	194	Ebû Bistâm Şu'be b. el-Haccâc b. el-Verd el-Ezdî el-Basrî (ö. 160/776)	Ebû Seleme Mis'ar b. Kidâm b. Zuheyr el-Hilâlî el- Âmirî (ö. 155/772)	1
43	195	Ebû Seleme Mis'ar b. Kidâm b. Zuheyr el-Hilâlî el- Âmirî (ö. 155/772)	Ebû Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfî (ö. 161/778)	1
44	196	Ebû Abdillâh Muhammed b. Humeyd er-Râzi (ö. 248/862)	Ebû Ahmed İsmâîl b. Yezîd b. Merdânibe el-Kattân (/)	1
45	197-198	Ebû Muhammed Dâvûd b. Ebî Hind (ö. 137/755)	Ebû Seleme Mis'ar b. Kidâm b. Zuheyr el-Hilâlî el- Âmirî (ö. 155/772)	2
46	220	Ebü'l-Velîd Abdülmelik b. Abdilazîz b. Cüreyc el-Kureşî (ö. 150/767)	Ebû Muhammed Kays b. er-Rebî el-Esedî el-Kûfî (ö. 167/784)	1
47	237-238	Ebû Muhammed Kays b. er-Rebî el-Esedî el-Kûfî (ö. 167/784)	Ebû Muhammed Süfyân b. Uyeyne b. Meymûn el-Hilâlî (ö. 198/814)	2
48	239	Ebû Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfî (ö. 161/778)	Ebû Muhammed Kays b. er-Rebî el-Esedî el-Kûfî (ö. 167/784)	1
49	240	Ebû Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfî (ö. 161/778)	Ebû Bekr Şu'be b. Ayyâş b. Sâlim el-Esedî el-Kûfî (ö. 193/809)	1
50	255	Ebû İsmâîl Hammâd b. Zeyd b. Dirhem el-Ezrak el-Ezdî (ö. 179/795)	Ebû Abdillâh Mâlik b. Enes b. Mâlik b. Ebî Âmir el-Asbahî el-Yemenî (ö. 179/795)	1
51	338	Ebû Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfî (ö. 161/778)	Ebû Abdillâh Muhammed b. İshâk b. Yesâr b. Hıyâr el-Muttalibî el-Kureşî el-Medenî (ö. 151/768)	1
52	346-348	Ebû Abdillâh Muhammed b. İshâk b. Yesâr b. Hıyâr el-Muttalibî el-Kureşî el-Medenî (ö. 151/768)	Ebû Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfî (ö. 161/778)	3
53	349	Ebû Abdillâh Muhammed b. İshâk b. Yesâr b. Hıyâr el-Muttalibî el-Kureşî el-Medenî (ö. 151/768)	Ebû Seleme Mis'ar b. Kidâm b. Zuheyr el-Hilâlî el- Âmirî (ö. 155/772)	1

54	392-393	Ebû Bistâm Şu'be b. el-Haccâc b. el-Verd el-Ezdî el-Basrî (ö. 160/776)	Ebû Muhammed Süfyân b. Uyeyne b. Meymûn el-Hilâlî (ö. 198/814)	2	
55	394	Ebû Bistâm Şu'be b. el-Haccâc b. el-Verd el-Ezdî el-Basrî (ö. 160/776)	Ebû Abdîrahmân el-Â'mâ Mübârek b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî (ö. 180/796)	1	
56	396	Ebü'l-Hâris el-Leys b. Sa'd b. Abdîrahmân el-Fehmî (ö. 175/791)	Cerîr b. Hâzim b. Zeyd el-Cehdamî (ö. 170/786)	Ebû Bistâm Şu'be b. el-Haccâc b. el-Verd el-Ezdî el-Basrî (ö. 160/776)	1
57	397 437	Ebü'l-Hâris el-Leys b. Sa'd b. Abdîrahmân el-Fehmî (ö. 175/791)	Ebü Bistâm Şu'be b. el-Haccâc b. el-Verd el-Ezdî el-Basrî (ö. 160/776)	2	
58	409	Ebû Amr Abdurrahmân b. Amr b. Yuhmid el-Evzâî (ö. 157/774)	Ebû Muhammed Süfyân b. Uyeyne b. Meymûn el-Hilâlî (ö. 198/814)	1	
59	410	Ebü'l-Hâris el-Leys b. Sa'd b. Abdîrahmân el-Fehmî (ö. 175/791)	Ebü Abdillâh Şerîk b. Abdillâh b. Hâris en-Nehâî (ö. 177/794)	1	
60	428-230	Ebü Avn Abdullâh b. Avn b. Ertabân el-Müzenî el-Basrî (ö. 151/768)	Cerîr b. Hâzim b. Zeyd el-Cehdamî (ö. 170/786)	3	
61	431-432	Ebü Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî el-Mervezî (ö. 241/855)	Ebü'l-Hasen Alî b. Abdillâh b. Ca'fer b. Necîh es-Sa'dî (ö. 234/848-49)	2	
62	433	Cerîr b. Hâzim b. Zeyd el-Cehdamî (ö. 170/786)	Ebü Âsım ed-Dahhâk b. Mahled b. Müslim en-Nebîl eş-Şeybânî el-Basrî (ö. 212/828)	1	
63	434	Ebü Muhammed Süfyân b. Uyeyne b. Meymûn el-Hilâlî (ö. 198/814)	Ebü Üsâme Zeyd b. Eslem el-Kureşî el-Adevî (ö. 136/754)	1	
64	460	Ebü İshâk İbrâhîm b. Sa'd b. İbrâhîm ez-Zührî (ö. 183/799)	Ebü'l-Hâris el-Leys b. Sa'd b. Abdîrahmân el-Fehmî (ö. 175/791)	1	
65	461	Ebü Abdîrahmân Abdullâh b. Lehîa b. Ukbe el-Hadramî el-Mısrî (ö. 174/790)	Ebü'l-Hâris el-Leys b. Sa'd b. Abdîrahmân el-Fehmî (ö. 175/791)	1	

66	462	Ebü'l-Hâris el-Leys b. Sa'd b. Abdîrrahmân el-Fehmî (ö. 175/791)	Ebü Abdillâh Mâlik b. Enes b. Mâlik b. Ebî Âmir el-Asbahî el-Yemenî (ö. 179/795)	1
----	-----	--	--	---

Kaynak: Ebü's-Şeyh, *Zikrû'l-akrân*

2.2. Kronolojik Sıralama

Tablo 29

Ravi Sayısı	İlk Tablo'daki sıranın numarası	Kitaptaki Rivâyetlerin Numaraları	Tahammül Eden	Edâ Eden	Alınan Hadis Sayısı	
1	28	172	Ebü Abdillâh (Ebû Abdilkerîm veya Ebû Amr) Bilâl b. Rebâh (ö. 20/641)	Ebü Bekr Abdullâh b. Ebî Kuhâfe Osmân b. Âmir el-Kureşî et-Teymî (ö. 13/634)	1	
2	20	163	Ebü Abdillâh (Ebû Amr) Zü'n-nûreyn Osmân b. Affân b. Ebi'l-Âs b. Ümeyye el-Kureşî el-Ümevî (ö. 35/656)	Ebü Bekr Abdullâh b. Ebî Kuhâfe Osmân b. Âmir el-Kureşî et-Teymî (ö. 13/634)	1	
3	19	162	Ebü'l-Abbâs Abdullâh b. el-Abbâs b. Abdilmuttalib el-Kureşî (ö. 68/687-88)	Ebü Hafs Ömer b. el-Hattâb b. Nüfeyl b. Abdiluzzâ el-Kureşî el-Adevî (ö. 23/644)	Ebü Bekr Abdullâh b. Ebî Kuhâfe Osmân b. Âmir el-Kureşî et-Teymî (ö. 13/634)	1
4	26	169 171	Ebü'l-Abbâs Abdullâh b. el-Abbâs b. Abdilmuttalib el-Kureşî (ö. 68/687-88)	Ebü Muhammed Abdurrahmân b. Avf b. Abdiavf el-Kureşî ez-Zührî (ö. 32/652)	Ebü Hafs Ömer b. el-Hattâb b. Nüfeyl b. Abdiluzzâ el-Kureşî el-Adevî (ö. 23/644)	1
5	23	166	Zâtü'n-nitâkayn Esmâ bint Ebî Bekr es-Sıddîk b. Ebî Kuhâfe el-Kureşîyye et-Teymiyye (ö. 73/692)	Ümmü Rûmân bint Âmir b. Uveymir b. Abdişems el-Kinâniyye (ö. 6/628 [?])	1	

6	22	165	Ebû Bekr Abdullah b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm el-Kureşî (ö. 73/692)	Ebû Hafs Ömer b. el-Hattâb b. Nüfeyl b. Abdiluzzâ el-Kureşî el-Adevî (ö. 23/644)	Ebû Bekr Abdullah b. Ebî Kuhâfe Osmân b. Âmir el-Kureşî et-Teymî (ö. 13/634)	1
7	18	161	Ebû Abdirrahmân Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb el-Kureşî el-Adevî (ö. 73/693)	Ebû Hafs Ömer b. el-Hattâb b. Nüfeyl b. Abdiluzzâ el-Kureşî el-Adevî (ö. 23/644)	Ebû Bekr Abdullah b. Ebî Kuhâfe Osmân b. Âmir el-Kureşî et-Teymî (ö. 13/634)	1
8	25	168	Ebû Abdillâh Câbir b. Abdillâh b. Amr b. Harâm el-Ensârî (ö. 78/697)	Ebû Bekr Abdullah b. Ebî Kuhâfe Osmân b. Âmir el-Kureşî et-Teymî (ö. 13/634)	Ebû Abdillâh (Ebû Abdilkerîm veya Ebû Amr) Bilâl b. Rebâh (ö. 20/641)	1
9	21	164	Ebû Abdirrahmân Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb el-Kureşî el-Adevî (ö. 73/693)	Ebû Abdillâh (Ebû Amr) Zü'n-nüreyn Osmân b. Affân b. Ebi'l-Âs b. Ümeyye el-Kureşî el-Ümevî (ö. 35/656)	Ebû Bekr Abdullah b. Ebî Kuhâfe Osmân b. Âmir el-Kureşî et-Teymî (ö. 13/634)	1
10	24	167	Ebû Abdirrahmân Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb el-Kureşî el-Adevî (ö. 73/693)	Ebû Yahyâ Suheyb b. Sinân b. Mâlik er-Rûmî (ö. 38/659)	Ebû Hüreyre Abdurrahmân b. Sahr ed-Devsî (ö. 58/678)	1
11	29	173	Ebû Vâil Şakîk b. Seleme el-Esedî (ö. 82/701)	Ebü'l-Yakzân Ammâr b. Yâsir b. Âmir el-Ansî (ö. 37/657)		1
12	27	170	Ebû Hamza Enes b. Mâlik b. Nadr el-Ensârî (ö. 93/711-12)	Ebü'l-Velîd Ubâde b. es-Sâmit b. Kays el-Ensârî el-Hazrecî (ö. 34/654)	Ebü'l-Münzir (Ebü't-Tufeyl) Übey b. Kâ'b b. Kays el-Ensârî (ö. 33/654[?])	1
13	17	160	Ebû Bekr Muhammed b. Müslim b. Ubeydillâh İbn	Ebû Muhammed Amr b. Dînâr el-Mekkî el-Cumahî (ö. 126/744)		1

			Şihâb ez-Zührî (ö. 124/742)			
14	2	107	Ebû Bekr Muhammed b. Müslim b. Ubeydillâh İbn Şihâb ez-Zührî (ö. 124/742)	Ebû İshâk Amr b. Abdillâh b. Ziyuhmid es-Sebîi (ö. 127/745)	1	
15	3	130	Ebû Bekr Eyyûb b. Ebî Temîme Keysân es-Sahtiyânî (ö. 131/749)	Ebû Abdillâh Muhammed b. Aclân el-Kureşî el-Medenî (ö. 148/765)	1	
16	13	150	Ebû Bekr Eyyûb b. Ebî Temîme Keysân es-Sahtiyânî (ö. 131/749)	Ebû Nâfi Sahr b. Cüveyriye el-Basrî (ö. 163/780)	1	
17	36	182	Ebû Bekr Eyyûb b. Ebî Temîme Keysân es-Sahtiyânî (ö. 131/749)	Ebû Abdillâh Muhammed b. Câbir b. Seyyâr es-Suhaymî el-Yemâmî (170/787)	Ebû Muhammed Kays b. er-Rebî el-Esedî el-Kûfî (ö. 167/784)	1
18	45	197-198	Ebû Muhammed Dâvûd b. Ebî Hind (ö. 137/755)	Ebû Seleme Mis'ar b. Kidâm b. Zuheyr el-Hilâlî el-Âmirî (ö. 155/772)	2	
19	35	181	Ebû Saîd (Ebû Nasr) Yahyâ b. Saîd b. Kays en-Neccârî el-Hazrecî el-Ensârî (ö. 143/760)	Ebü'l-Velîd Abdülmelik b. Abdilazîz b. Cüreyc el-Kureşî (ö. 150/767)	1	
20	1	5-10	A'meş - Ebû Muhammed Süleymân b. Mihrân el-Kûfî (ö. 148/765)	Ebû Sâlih Zekvân b. Abdillâh et-Teymî (ö. 101/719-20)	6	
21	12	149	A'meş - Ebû Muhammed Süleymân b. Mihrân el-Kûfî (ö. 148/765)	Ebû Bekr Eyyûb b. Ebî Temîme Keysân es-Sahtiyânî (ö. 131/749)	1	
22	8	145	A'meş - Ebû Muhammed Süleymân b. Mihrân el-Kûfî (ö. 148/765)	Ebû Muhammed Sâlim b. Aclân el-Eftas (ö. 132/750)	1	
23	10	147	A'meş - Ebû Muhammed Süleymân b. Mihrân el-Kûfî (ö. 148/765)	Ebü'l-Velîd Abdülmelik b. Abdilazîz b. Cüreyc el-Kureşî (ö. 150/767)	1	
24	7	144	A'meş - Ebû Muhammed Süleymân b. Mihrân el-Kûfî (ö. 148/765)	Ebû Avn Abdillâh b. Avn b. Ertabân el-Müzenî el-Basrî (ö. 151/768)	1	

25	46	220	Ebü'l-Velid Abdülmelik b. Abdilaziz b. Cüreyc el-Kureşî (ö. 150/767)	Ebü Muhammed Kays b. er-Rebî el-Esedî el-Kûfî (ö. 167/784)	1	
26	6	139	Ebü'l-Velid Abdülmelik b. Abdilaziz b. Cüreyc el-Kureşî (ö. 150/767)	İbn Uleyye Ebû Bişr İsmâil b. İbrâhîm b. Miķsem el-Esedî el-Basrî (ö. 193/809)	1	
27	16	155	Ebü Avn Abdullah b. Avn b. Ertabân el-Müzenî el-Basrî (ö. 151/768)	Ebü Bekr Eyyûb b. Ebî Temîme Keysân es-Sahtiyânî (ö. 131/749)	1	
28	53	349	Ebü Abdillâh Muhammed b. İshâk b. Yesâr b. Hıyâr el-Muttalibî el-Kureşî el-Medenî (ö. 151/768)	Ebü Seleme Mis'ar b. Kidâm b. Zuheyr el-Hilâlî el-Âmirî (ö. 155/772)	1	
29	52	346-348	Ebü Abdillâh Muhammed b. İshâk b. Yesâr b. Hıyâr el-Muttalibî el-Kureşî el-Medenî (ö. 151/768)	Ebü Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfî (ö. 161/778)	3	
30	37	182	Ebü Avn Abdullah b. Avn b. Ertabân el-Müzenî el-Basrî (ö. 151/768)	Ebü Abdillâh Muhammed b. Câbir b. Seyyâr es-Suhaymî el-Yemâmî (170/787)	Ebü Muhammed Kays b. er-Rebî el-Esedî el-Kûfî (ö. 167/784)	1
31	60	428-230	Ebü Avn Abdullah b. Avn b. Ertabân el-Müzenî el-Basrî (ö. 151/768)	Cerîr b. Hâzim b. Zeyd el-Cehdamî (ö. 170/786)	3	
32	11	148	Ebü Urve Ma'mer b. Râşid el-Basrî es-San'ânî (ö. 153/770)	Ebü'l-Velid Abdülmelik b. Abdilaziz b. Cüreyc el-Kureşî (ö. 150/767)	1	
33	38	184	Ebü Urve Ma'mer b. Râşid el-Basrî es-San'ânî (ö. 153/770)	Ebü Sehl İbâd b. el-Avvâm b. Ömer b. Abdillâh b. el-Munzir el-Kilâbî el-Vâsitî (ö. 186/803)	1	
34	43	195	Ebü Seleme Mis'ar b. Kidâm b. Zuheyr el-Hilâlî el-Âmirî (ö. 155/772)	Ebü Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfî (ö. 161/778)	1	
35	14	151	Ebü Amr Abdurrahmân b. Amr b. Yuhmid el-Evzâî (ö. 157/774)	Ebü Osmân Harîz b. Osmân b. Cebr b. Ahmar er-Rahabî el-Himsî (ö. 163/780)	1	
36	58	409	Ebü Amr Abdurrahmân b. Amr b. Yuhmid el-Evzâî (ö. 157/774)	Ebü Muhammed Süfyân b. Uyeyne b. Meymûn el-Hilâlî (ö. 198/814)	1	

37	42	194	Ebû Bistâm Şu'be b. el-Haccâc b. el-Verd el-Ezdî el-Basrî (ö. 160/776)	Ebû Seleme Mis'ar b. Kidâm b. Zuheyr el-Hilâlî el- Âmirî (ö. 155/772)	1
38	32	176	Ebû Bistâm Şu'be b. el-Haccâc b. el-Verd el-Ezdî el-Basrî (ö. 160/776)	Ebû Abdîrrahmân Abdullah b. Lehîa b. Ukbe el-Hadramî el-Mısırî (ö. 174/790)	1
39	55	394	Ebû Bistâm Şu'be b. el-Haccâc b. el-Verd el-Ezdî el-Basrî (ö. 160/776)	Ebû Abdîrrahmân el-Â'mâ Mübârek b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî (ö. 180/797)	1
40	54	392-393	Ebû Bistâm Şu'be b. el-Haccâc b. el-Verd el-Ezdî el-Basrî (ö. 160/776)	Ebû Muhammed Süfyân b. Uyeyne b. Meymûn el-Hilâlî (ö. 198/814)	2
41	9	146	Ebû Bistâm Şu'be b. el-Haccâc b. el-Verd el-Ezdî el-Basrî (ö. 160/776)	Ebû Hasan Ali b. Âsım b. Süheyb et-Temîmî (ö. 201/816)	1
42	51	338	Ebû Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfî (ö. 161/778)	Ebû Abdillâh Muhammed b. İshâk b. Yesâr b. Hıyâr el-Muttalibî el-Kureşî el-Medenî (ö. 151/768)	1
43	5	132	Ebû Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfî (ö. 161/778)	Ebû Muhammed Hasan b. Umâre Mudar (ö. 153/770)	1
44	15	152-154	Ebû Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfî (ö. 161/778)	Ebû Seleme Hammâd b. Seleme b. Dînâr el-Basrî el-Hırakî (ö. 167/784)	3
45	48	239	Ebû Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfî (ö. 161/778)	Ebû Muhammed Kays b. er-Rebî el-Esedî el-Kûfî (ö. 167/784)	1
46	34	180	Ebû Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfî (ö. 161/778)	Ebû Abdillâh Müslim b. Hâlid ez-Zincî el-Mekkî (ö. 179/795)	1
47	33	177	Ebû Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfî (ö. 161/778)	Ebû Abdîrrahmân Abdullah b. Lehîa b. Ukbe el-Hadramî el-Mısırî (ö. 174/790)	1
48	4	131	Ebû Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfî (ö. 161/778)	Ebû Süleyman Cafer b. Süleyman ed-Dubaî (ö. 178/795)	1
49	49	240	Ebû Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfî (ö. 161/778)	Ebû Bekr Şu'be b. Ayyâş b. Sâlim el-Esedî el-Kûfî (ö. 193/809)	1

50	47	237-238	Ebû Muhammed Kays b. er-Rebî el-Esedî el-Kûfî (ö. 167/784)	Ebû Muhammed Süfyân b. Uyeyne b. Meymûn el-Hilâlî (ö. 198/814)	2	
51	41	192-193	Ebû Abdillâh el-Hasen b. Sâlih b. Hay el-Kûfî el-Hemedânî (ö. 168/784-85)	Ebû Bistâm Şu'be b. el-Haccâc b. el-Verd el-Ezdî el-Basrî (ö. 160/776)	2	
52	62	433	Cerîr b. Hâzim b. Zeyd el-Cehdamî (ö. 170/786)	Ebû Âsım ed-Dahhâk b. Mahled b. Müslim en-Nebîl eş-Şeybânî el-Basrî (ö. 212/828)	1	
53	65	461	Ebû Abdirrahmân Abdillâh b. Lehîa b. Ukbe el-Hadramî el-Mısırî (ö. 174/790)	Ebü'l-Hâris el-Leys b. Sa'd b. Abdirrahmân el-Fehmî (ö. 175/791)	1	
54	57	397 437	Ebü'l-Hâris el-Leys b. Sa'd b. Abdirrahmân el-Fehmî (ö. 175/791)	Ebü Bistâm Şu'be b. el-Haccâc b. el-Verd el-Ezdî el-Basrî (ö. 160/776)	2	
55	56	396	Ebü'l-Hâris el-Leys b. Sa'd b. Abdirrahmân el-Fehmî (ö. 175/791)	Cerîr b. Hâzim b. Zeyd el-Cehdamî (ö. 170/786)	Ebü Bistâm Şu'be b. el-Haccâc b. el-Verd el-Ezdî el-Basrî (ö. 160/776)	1
56	59	410	Ebü'l-Hâris el-Leys b. Sa'd b. Abdirrahmân el-Fehmî (ö. 175/791)	Ebü Abdillâh Şerîk b. Abdillâh b. Hâris en-Nehâî (ö. 177/794)	1	
57	66	462	Ebü'l-Hâris el-Leys b. Sa'd b. Abdirrahmân el-Fehmî (ö. 175/791)	Ebü Abdillâh Mâlik b. Enes b. Mâlik b. Ebî Âmir el-Asbahî el-Yemenî (ö. 179/795)	1	
58	39	185-186	Ebü Abdillâh Şerîk b. Abdillâh b. Hâris en-Nehâî (ö. 177/794)	Ebü Seleme Mis'ar b. Kidâm b. Zuheyr el-Hilâlî el-Âmirî (ö. 155/772)	2	
59	40	187-191	Ebü Abdillâh Şerîk b. Abdillâh b. Hâris en-Nehâî (ö. 177/794)	Ebü Bistâm Şu'be b. el-Haccâc b. el-Verd el-Ezdî el-Basrî (ö. 160/776)	5	
60	50	255	Ebü İsmâil Hammâd b. Zeyd b. Dirhem el-Ezrak el-Ezdî (ö. 179/795)	Ebü Abdillâh Mâlik b. Enes b. Mâlik b. Ebî Âmir el-Asbahî el-Yemenî (ö. 179/795)	1	
61	64	460	Ebü İshâk İbrâhîm b. Sa'd b. İbrâhîm ez-Zührî (ö. 183/799)	Ebü'l-Hâris el-Leys b. Sa'd b. Abdirrahmân el-Fehmî (ö. 175/791)	1	

62	63	434	Ebû Muhammed Süfyân b. Uyeyne b. Meymûn el-Hilâlî (ö. 198/814)	Ebû Üsâme Zeyd b. Eslem el-Kureşî el-Adevî (ö. 136/754)	1
63	30	174	Ebû Mesûd Sehl b. Osmân b. Fâris el-Askerî (ö. 235/849)	Ebü'l-Hasen Alî b. Abdillâh b. Ca'fer b. Necîh es-Sa'dî (ö. 234/848-49)	1
64	61	431-432	Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî el-Mervezî (ö. 241/855)	Ebü'l-Hasen Alî b. Abdillâh b. Ca'fer b. Necîh es-Sa'dî (ö. 234/848-49)	2
65	44	196	Ebû Abdillâh Muhammed b. Humeyd er-Râzi (ö. 248/862)	Ebû Ahmed İsmâîl b. Yezîd b. Merdânibe el-Kattân (/)	1
66	31	175	Ca'fer b. Muhammed (ö. ?/?)	Ebû Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî el-Kûfî (ö. 161/778)	1

Kaynak: Ebü's-Şeyh, *Zikrû'l-akrân*

SONUÇ

İsfahan'ın yetiştirdiği önde gelen şahsiyetlerden biri olan Ebü's-Şeyh çok yönlü bir âlim olmasından dolayı başta hadis ve tarih olmak üzere birçok ilim dalında mühim eserler kaleme almıştır. Ancak velûd bir yazar olan Ebü's-Şeyh'in birçok eseri günümüze ulaşmamıştır. Daha fazla hadisçilik ve tarihçilik kimliği ile öne çıkan Ebü's-Şeyh'in günümüze ulaşan eserlerinden sekizi neşr edilmiştir. Onun *Ahlâku'n-nebî ve âdâbüh* adlı eserinden başka hiçbir çalışması Türkçeye çevrilmemiştir. 2017'ye kadar ülkemizde Ebü's-Şeyh hakkında bir çalışma mevcut değildir. Muhammed Akdoğan *İsfahan'da Hadisçilik* adlı doktora tezinde Ebü's-Şeyh'e hatırı sayılır bir kısım ayırarak ilk çalışmayı yapmıştır. Sonraki senelerde de Ebü's-Şeyh ve bazı eserleri de çalışılmaya başlanmıştır.

Her ne kadar Ebü's-Şeyh ile aynı dönemlerde akran rivâyetiyle ilgili eser yazan 3 âlim daha bulunsa da onların kitapları günümüze ulaşmadığından bu çalışmada incelenen *Zikrû'l-akrân ve rivâyâtühüm 'an ba'zihim ba'zan* adlı eser bu yönüyle müstesna bir konuma sahiptir. Müellif bazı akran râvileri ve rivâyetleri ile onların karşılıklı birbirlerinden rivâyet ettikleri müdebbec hadisleri söz konusu eserinde toplamıştır. *Zikrû'l-akrân*'ın Dârü'l-kütübi'l-Mısriyye ve Dârü'l-kütübi'z-Zâhiriyye'de olmak üzere iki nüshası vardır. Ancak ikisi de tam olmadığından ve eserde silinmiş kısımlar da bulunduğundan kitapta eksiklikler mevcuttur.

Birkaç istisna dışında eserdeki hadisler ale'r-ricâl tertibine uygun olarak derlenmiştir. Eserdeki derleme yöntemi incelendiğinde yazarın amacının akran rivâyetleriyle müdebbec hadisleri bir araya getirmek olduğu anlaşılmaktadır.

Kaynaklarda zikrettiğimiz üzere akran rivâyeti konusu tarih içerisine farklı zamanlarda incelenmiştir. Ebü's-Şeyh döneminde konu hakkında kitaplar yazılırken, daha sonra hadis uslü eserlerinde akran rivâyeti ile ilgili genel bilgiler verilmiştir. Günümüzde de konu hakkında birkaç makale yazılmış ve literatürle ilgili kitapların bölümlerinde ele alınmıştır.

Tespit edilebildiği kadarıyla akran rivâyetinin sekiz sebebi bulunmaktadır: Dünya meşgalesi, Hz. Peygamber'e sormaya çekinme, muhadramın Hz. Peygamber'le, talebenin de hocasıyla buluşamaması, talebenin hocasının bütün rivâyetlerini alamaması, hadis râvisinin fakih olması, hadisi kendisinden aldığı akranın hocasının hadislerini en iyi bilen

şahıs olması ve maddî sebepler olmak üzere akran rivâyetinin sekiz sebebi tespit edilmiştir.

Eserde toplam 462 rivâyet zikredilmiştir. Bu rivâyetlerin 376'sı müdebbec hadis, 86'sı akran rivâyetidir. Ayrıca eserde birbirinden hadis nakleden toplam 127 râvi zikredilmektedir. Müdebbec hadis nakleden 61, rivâyetü'l-akrân nakleden 66 râvi vardır. Ebü's-Şeyh genelde iki akranın birbirinden aldığı rivâyetleri kaydetmektedir. Ancak 11 kere de 3 akranın birbirinden rivâyetini zikreder. Böylelikle akran sayısının daha fazla olabileceğini göstermiş olabilir. Ayrıca eserde geçen akran râvilerine bakıldığında akran rivâyetinin belli bir bölgeyle sınırlı olmadığı görülmektedir.

Eserde 13 sahâbînin rivâyeti mevcutken, 1 hadis de muhadram bir râviye aittir. Geri kalan rivâyetler tâbiîn ve tebeu't-tâbiîn nesillerine aittir. Bu göz önünde bulundurulduğunda akran rivâyetinin özellikle ilk nesillerle ilgili olduğu söylenebilir. Ebü's-Şeyh birbirinden hadis rivâyet eden akranların genelde bir hadisini, bazen de iki veya üç hadisini zikretmiştir. Ancak A'meş ile Ebû İshâk es-Sebî'nin birbirlerinden aldıkları 64 müdebbec hadisine yer verir. Müellifin bir kereye mahsus olarak bu kadar çok rivâyeti zikretmesinin sebebi bazı akranların birbirinden çok hadis rivâyet ettiğini göstermek için olmalıdır. Araştırma sonucu akran ve müdebbec rivâyetlerinin bu eserdeki hadislerden ibâret olmadığı, aslında çok daha fazla rivâyetin bulunduğu görülmüştür.

Bu durumda akran rivâyetlerinin tespitiyle ilgili yeni çalışmalar ve değerlendirmeler yapılabileceği ortaya çıkmıştır. Ebü's-Şeyh'in eserinde ilk üç neslin akran rivâyetleri konu edilmiştir. Daha sonraki nesillerde akran rivâyetinin durumu bir araştırma konusudur. Ayrıca onun eserinde yer vermediği ilk üç nesle ait akran rivâyetlerinin de araştırılması gerekmektedir. Müslim b. Haccâc, İbnü'l-Ahrem ve Dârekutnî'nin akran rivâyeti ile ilgili yazdıkları eserlerinin günümüze ulaşımına ulaşmadığı bilinmemektedir. Bu eserlerin yazmalarının mevcut olup olmadıkları araştırılmaya muhtaçtır. Türünün ilk örnekleri olduklarından dolayı son derece mühim olan bu eserler literatürde büyük önemi haizdir ve bulunmaları konusunda gayret sarf edilmelidir.

KAYNAKLAR

- Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdillâh b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî. *el-Müsned*. Kahire: Müessesetü'r-risâle, 1949-1958.
- Akdoğan, Muhammed. "İsfahan'da Hadisçilik". Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. 2017.
- _____. "Ebü's-Şeyh'in Hayatı, Hadisçilik Faaliyetleri ve Eserleri", *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2, 2017.
- Âşıkutlu, Emin. *Ricâl İlmîne Giriş*. İstanbul: İfav Yayınları, 2018.
- Beyhakî, Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyin b. Ali. *es-Sünenü'l-kübrâ*. Beyrût: Müessesetü'r-risâle, 2001.
- _____. *es-Sünenü's-sugrâ*, Karâşi: Dirâsât- İslâmiyye, 1989, II, 329.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail b. İbrahim el-Cu'fi. *el-Câmiu's-sahîh*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1988.
- Ebû Avâne, Ya'kûb b. İshâk b. İbrâhîm el-İsferâyînî. *el-Müsnedü'l-muhrec 'alâ kitâbi Müslim*. Beyrût: Daru'l-Marife, 1998.
- Ebû Dâvûd, Süleymân b. el-Eş'as b. İshâk es-Sicistânî el-Ezdî. *es-Sünen*. Beyrût: Mektebetü'l-Asriyye, t.y.
- Ebû Nuaym, Ahmed b. Abdillâh. *Zikru ahbâri İsbahân*. Beyrût: Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, 1990.
- Ebü's-Şeyh, Abdullâh b. Muhammed b. Ca'fer b. Hayyan el-Ensârî el-İsfahanî. *Ahlâku'n-nebî ve âdâbüh*. Thk: Ebü'l-Fazl Abdullâh Muhammed Sıddîk el-Gumârî, Kahire: yay.y., 1958.
- _____. *'Avâlî hadîsi Ebi's-Şeyh*. Thk: Mis'ad Abdülhamîd Muhammed es-Su'dânî, Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-İlmîyye, 1996.
- _____. *Cüz fihi ehâdisu Ebû Muhammed Abdullâh b. Muhammed b. Ca'fer b. Hayyân*. Thk: Bedr Abdullâh el-Bedr, Riyâd: Mektebetü'r-Rüşd, 2000.
- _____. *Kitâbü'l-emsâl fi'l-hadîsi'n-nebevî*. Thk: Abdülalî Abdülhamîd Hâmid, Bombay: Dâru'l-Selefiyye, 1987.
- _____. *et-Tevbîh ve't-tenbîh*. Thk: Ebü'l-Eşbâl Hasan b. Emîn b. Mendûh, Cizre: Mektebetü't-Tev'iyyeti'l-İslâmiyye, 1987.

- _____. *Zikrû'l-akrân ve rivâyâtühüm 'an ba'zihim ba'zan*. Thk: Mis'ad Abdülhamîd Muhammed es-Su'dânî, Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1996.
- Ebu't-Tayyib, Nâyif b. Salâh b. Alî el-Mansûrî. *Bulûğu'l-emânî bi terâcimi şüyûhi Ebi's-Şeyh el-İsfahanî*, Riyâd: Dâru'l-Âsime, 2012.
- Erdoğan, Ahatlı. "Şakîk b. Seleme", *DİA*. XXXVIII, 306.
- Eren, Mehmet. *Hadis İlminde Rical Bilgisi ve Kaynakları*. İstanbul: İSAM, 2018.
- Erdoğan, Nâim. *Hiz. Peygamber'in Edeb ve Ahlakı*. İstanbul: İz Yayıncılık, 2014.
- Güler, Zekeriya. *İlk Yedi Asırda Hadis İlimleri Literatürü*. Konya: Adal – Ofset, 2002.
- _____. "Hadislerin Anlaşılmasında Rivâyet-Dirâyet Bütünlüğü", *İLAM Araştırma Dergisi*. 1996, I, sayı: 2.
- Hâkim en-Nîsâbûrî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdillâh b. Muhammed. *el-Müstedrek ale's-Sahîhayn*. Beyrut: Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, 1990.
- Hatîb el-Bağdâdî, Ebû Bekir Ahmed b. Ali b. Sâbir b. Ahmed b. Mehdî. *el-Kifâye fî ilmi'r-rivâye*. Medîne: el-Mektebetü'l-ilmiyye, t.y.
- _____. *er-Rihle fî talebi'l-hadîs*. Beyrût: Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, 1975.
- Irâkî, Ebû'l-Fazl Zeynüddîn Abdürrahîm b. el-Hüseyn b. Abdirrahmân. *el-Elfiyye*. Riyad: Dâru'l-minhâc, 2007.
- İbn Asâkir, Ebû'l- Kâsım Alî b. el-Hasen b. Hibetillâh b. Abdillâh b. Hüseyin. *Târîhu Dimaşk*. y.y.: Dâru'l-Fikr, 1995.
- İbn Ebî Hâtîm, Ebû Muhammed Abdürrahmân b. Muhammed b. İdrîs er-Râzî. *el-Cerh ve't-ta'dîl*. Beyrût: Dâru-ihyâi't-turâsu'l-arabî, 1952.
- İbn Hacer, Şihâbüddîn Ahmed b. Ali el Askalânî. *Fethu'l-Bârî şerhu Sahîhi'l-Buhârî*. Beyrut: Dâru'l-ma'rife, 1379.
- _____. *Lisânu'l-Mîzân*. Beyrut: Müessesetü'l-e'alemî, 1971.
- _____. *Nüzhetü'n-nazar fî tavzîhi Nuhbeti'l-fiker*. Riyad: Matba'atu Sefîr, 1442.
- _____. *Takrîbu't-Tehzîb*. Thk. Âdil Mürşid. Beyrut: er-Risâletü'l-âlemiyye, 2014.
- İbn Hibbân, Ebû Hâtîm Muhammed b. Hibbân b. Ahmed el-Büstî. *Kitâbu'l-mecrûhîn*. Halep: Dâru'l-va'î, 1396

____. *Meşâhîru 'ulemâ'i'l-emsâr*. y.y.: Dâru'l-vefâ, 1991.

____. *es-Sikât*. Hindistan: Dâiretü'l-meârif, 1973.

İbn Ömer el-İsfehânî, İbn Ömer bin Ahmed bin Ömer bin Muhammed İbni İsa. *Kitâb-ül-letâif min dekâik-il-me'arif*, y.y.: Dârü'l-kütübi'l-ilmiyye, 1999.

İbn Sa'd, Ebû Abdillâh Muhammed b. Sa'd b. Menî' el-Kâtib el-Hâşimî el-Basrî el-Bağdâdî. *et-Tabakatü'l-kübrâ*. Beyrût: Dârü'l-kütübi'l-ilmiyye, 1990.

İbnü'l-Esîr, İzzüddîn Alî b. Muhammed. *el-Lübâb fî tehzîbi'l-Ensâb*. Beyrût: Dâru's-sâdır, t.y..

İbnü'l-İmâd, Ebü'l-Felâh Abdülhay b. Ahmed b. Muhammed es-Sâlihî el-Hanbelî. *Şezerâtü'z-zeheb*. Beyrût: Dâru İbn Kesîr, 1989.

İbnü's-Salâh, Ebû Amr Osman b. Abdurrahmân eş-Şehrezûrî. *Ulûmu'l-hadîs*. Thk: Nüreddîn İtr. Beyrut: Dâru'l-fikr, 2015.

Mizzî, Ebü'l-Haccâc Cemâlüddîn Yûsuf b. Abdurrahmân b. Yûsuf. *Tehzîbü'l-Kemâl*. Beyrût: Müessesetü'r-risâle, 1980.

Muvaffak. İbn Abdillâh. "el-Müdebbec ve rivâyetü'l-akrân". Medine: *Mecelletü'l-Câmiati'l-İslâmiyye*, 2001.

Müslim, Ebü'l-Hüseyin İbnü'l-Haccâc b. Müslim el-Kuşeyrî. *es-Sahîh*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1988.

Nesâî, Ebû Abdurrahmân Ahmed b. Şuayb b. Ali. *Sünen*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1988.

Nevevî, Ebû Zekeriyya Yahya b. Şeref b. Mürî. *el-Ezkâr en-nebeviyye*. Beyrut: Dâru İbni Kesîr, 1990.

____. *el-Minhâc şerhu Sahîhi Müslim b. Haccâc*. Beyrut: Dâru ihyâi't-turâsi'l-arabî, 1392.

____. *İrşâdu tullâbi'l-hakâik ilâ ma'rifeti süneni hayri'l-halâik*. Thk. Abdülbâri Fethullah. Medine: Mektebetü'l-îmân, 1987.

Râmeihürmüzî, Ebû Muhammed İbn Hallâd el-Hasen b. Abdurrahmân b. Hallâd. *el-Muhaddisü'l-fâsil*. Beyrût: Daru'l-Fikr, 1983.

Reşîd, Mahmûd Ahmed. Reşîd. "Menhecü'l-imâm ez-Zehebî fi't-te'âmül me'a cerhi'l-akrân" *Hadis Tetkikleri Dergisi*, 7, 2008.

- Sehâvî, Ebü'l-Hayr Şemsüddîn Muhammed b. Abdirrahmân b. Muhammed. *Fethu'l-Muğîs*. Mısır: Mektebetü's-sünne, 2003.
- Sezgin, Fuad. *Târîhu't-turâsi'l-arabî fî ulûmi'l-Kur'an ve'l-hadîs*. trc. Mahmûd Fehmî Hicâzî. Riyâd: Câmîatü'l-İmam Muhammed b. Suûd el-İslâmiyye, 1991.
- Suyûtî, Abdurrahmân b. Ebî Bekir Celâlüddîn. *Tedribu'r-râvî fî şerh Takribu'n-Nevâvî*. Y.y.: Dâru taybe, t.y.
- Tarhan, Enes. "Müdebbec Kavramına Dair Bir İnceleme: Râvinin Akran Olması Şart mıdır?". *Mevzu: Sosyal Bilimler Dergisi*, 9, 2023.
- Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre. *es-Sünen*. Kahire: Mektebetü'l-Mustafâ, 1937.
- Yardım, Ali. "Ebü'ş-Şeyh", *DİA*. X, 343.
- Yücel, Ahmet. *Hadis Usûlü*. İstanbul: MÜİF Vakfı Yayınları, 2014.
- Zehebî, Şemsüddîn Ebû Abdillâh Muhmmmed b. Ahmed b. Osman. *el-Emsâr zevâtü'l-âsâr*. Beyrût: Dâru İbn Kesîr, 1985.
- _____. *el-İber*. Beyrut: Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, 1985
- _____. *Mîzânu'l-i'tidâl fî nakdi'r-ricâl*. Beyrut: Dâru'l-ma'rife, 1963.
- _____. *Mu'cemu'ş-şuyuhi'l-kebîr*. Y.y.: Mektebetü's-sıddîk, 1988.
- _____. *Siyeru a'lâmi'n-nubelâ*. Beyrut: Müessesetü'r-risâle, 2014.
- _____. *Târîhu'l-islâm ve vefeyâtu'l-meşâhîr ve'l-e'alâm*. Y.y.: Dâru'l-garbi'l-islâmî, 2003.
- _____. *Tezkiretü'l-huffâz*. Lübnan: Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, 1998.
- Ziriklî, Ebû Gays Muhammed Hayrüddîn b. Mahmûd b. Muhammed b. Alî b. Fâris. *el-A'lâm*. Beyrut: Dâru'l-ilim, 2002.

ÖZGEÇMİŞ

Adı, Soyadı	Muhammed Hüseyin	SOFU	
Doğum Yeri ve Yılı			
Bildiği Yabancı Diller ve Düzeyi	Arapça (Çok iyi)	İngilizce (Çok İyi)	Almanca (Çok iyi)
Eğitim Durumu	Başlama - Bitirme Yılı	Kurum Adı	
Lise	2012	2015	Wilhelmstadt Gymnasium Berlin
Lisans	2016	2021	İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi
Yüksek Lisans	2021	2023	İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi
İletişim (e-posta)			
		Tarih	18.07.2023
		İmza	
		Adı Soyadı	Muhammed Hüseyin SOFU

